

magazin istoric

Apare din aprilie 1967

DECEMBRIE 2005

magazin istoric

Anul XXXIX – serie nouă – nr. 12 (465)
decembrie 2005

<http://magazinistoric.itcnet.ro>
e-mail: mistoric@itcnet.ro; mistoric1967@yahoo.com

1 De la jumătatea secolului XVI Portugalia pierde poziția de mare putere maritimă, fiind anexată de Spania regelui Filip II. Maria de Portugalia, mama lui don Carlos, îi va sta alături suveranului până la moartea ei, în 1546. Coperta noastră prezintă un detaliu înfățișând-o (în bronz aurit), așa cum apare pe monumentul funerar al lui Filip II

2 Arta, tehnica și știința construcției la romani sunt măiestru ilustrate de gigantul apeduct de la Pont du Gard din Franța

3 În veacul XV Lisabona lui Henric Navigatorul, Infantele mării, cum i s-a mai spus, cel pasionat de geografie și arta navigației, a devenit un nod comercial de primă mărime. Turnul Belem din capitala lusitană, construit între 1515 și 1521

4 Adorația magilor, de la National Gallery of Art din Washington, de Fra Angelico (1387-1455), artistul italian care nu se apuca de pictat până nu-și făcea o rugăciune, iar când picta patimile lui Iisus plângea din compasiune pentru cel torturat și batjocorit

Revistă editată de
**FUNDAȚIA CULTURALĂ
MAGAZIN ISTORIC**

**Președinte fondator
CRISTIAN POPIȘTEANU
(1932-1999)**

**Președinte de onoare
DIMITRIE G. STURDZA**

**Consiliul științific:
academician DAN BERINDEI,
academician VIRGIL CÂNDEA,
academician
DINU C. GIURESCU**

**Redactor-șef
Dorin Matei**

**Secretar general de redacție
Florentina Dolghin**

Redactori:

Ioan Lăcustă,
Theo Stănescu-Stanciu,
Marian Ștefan,
Irina Țăranu

Secretar de redacție

Theodor Lianos

Director economic

Doina Pascu

Documentare

Mădălina Geambașu

Corectura

Georgeta Apreotesei

Secretariat:

Constanța Avram,
Daniela Singuran

Difuzare

Constantin Mușat

Consilieri:

Ioana Ursu,
Radu Ion Popescu,
Haralambie Voicilaș

București, Piața Valter Mărăcineanu, nr. 1-3,
sau strada Victor Eftimiu (fostă Dr. Alexandru
Marcovici), nr. 2, etaj III, camerele 281, 283
(secretariat și difuzare), 285, 287. Sectorul I,
Oficiul poștal nr. 1, Căsuța poștală 1-702,
Cod 010155, Telefon, Fax: 315.09.91, 312.68.77

Tipărit la C.N.I. – „CORESI” S.A. București,
director general Dumitru Constantinescu;
director comercial M. Vlădeanu; director
M. Soare

SUMAR

decembrie

2005

4 3D: democrație,
demagogie,
dezinformare
M. DJUVARA

E GER CUMPLIT,
E DRUMUL GREU,
DAR MĂINE
E AJUNUL

5 Noi umblăm
să colindăm...
S. ISPAS

9 Școală gazdă
din pătuț...
În Bucureștii
de odinioară
L. ZAMANI

12 Arome
de Crăciun
*Aventură culinară
pe glob*
T. STĂNESCU-
STANCIU

16 O casă pentru
Arhivele Naționale
N.Ș.T. NOICA

20 Acum, domnilor,
vom începe o zi mare!
Bătălia de la Austerlitz
AL. V. ȘTEFĂNESCU

25 Dictaturi
paralele
Eliberarea
M. GHÎTESCU,
J.A. SEABRA

30 Război
contra lui Dumnezeu
*Biserici demolate
de regimul comunist*
N. IONESCU-GHINEA

33 În luptă cu
cea mai evitabilă
dintre morți
*Medicina în al doilea
război mondial*
C.T. DRAGOMIR

39 Amintiri
din linia întâi
*Campania din Est
văzută de un soldat*
E.M. IONESCU

42 Saga Norvegiei
*La 100 ani
de la recâștigarea
independenței*
M. NICOLAU

46 Noi v-am spus
adevărul
*Despre postul de radio
Vocea Americii*
A. BREZIANU

50 Pe țarm străin
*Cântecul de sirenă
al Moscovei*
G. GAFENCU

54 Studenții, vecinii lui Carol I

Fundația Universitară
„Carol I”

M. REGNEALĂ

59 Apeducte și conducte la romani

G. BĂEȘTEAN

65 Milenii, secole și o lună într-o pagină

PE VREMURI
OAMENII ÎȘI
TRIMITEAU
SCRISORI

66 Regele a murit, trăiască regele!

G. FILITTI

70 A doua călătorie în viață, cu Iorgu Iordan

Mexic, Napoli și Samba

M. SALA

75 Povestea vieții mele

Să știe nepoții
și strănepoții
calvarul nostru

E. CHELE

79 Un condotier al secolului XX

Operațiunea „Gladio”,
un secret păzit
de proprii concetățeni

C. TRONCOTĂ,
D. MATEI

83 Soldați cu coadă la București

Cele trei intrări
ale trupelor habsburgice
în capitala
Țării Românești

I. ZĂNESCU,
C. ENE

EVENIMENT

87 Podul istoricilor peste Prut

D. MATEI

93 Modernitatea perenului

Colocviul Brăiloiu
organizat de Institutul
de Etnografie și Folclor

F. DOLGHIN

HOOVER
INSTITUTION

92 Și de-o fi să ne exilăm...

RUBRICI

62 Telex

64 Pentru biblioteca dumneavoastră

88 În București, acum 50 ani

I. LĂCUSTĂ

74; 94; 95

Blitz... Concurs;
Rebus; Dialog

PARLAMENTARUL ȘI PRESA

Demagogia e arma de care se folosește prea adeseori parlamentarul spre a-și câștiga scaunul. Legătura cu șefii cei mari și cei mici este apoi fundamentul pe care se întemeiază viața lui politică.

Și nici nu poate face altfel: odată ce a ajuns în Parlament, el trebuie să se înfeudeze, căci altfel nu înseamnă nimic. Dacă nu face parte dintr-un partid, dacă în acel partid nu se supune disciplinei de partid – care este de doriș și nu o condamni – nu poate să ajungă să facă nimic.

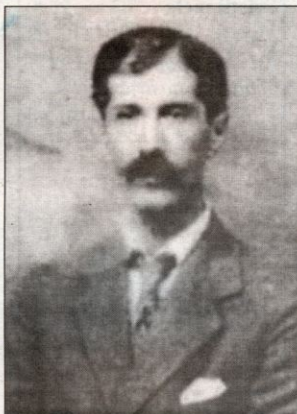
Acțiunea individuală în politică este totdeauna zadarnică; numai acțiunea colectivă poate ajunge la un rezultat. Așa se explică situațiunea dinaintea de război a partidelor conservatoare de la noi care aveau oameni de necontestată valoare, dar așa de plini fiecare de convingerile lor, încât nu se supuneau disciplinei partidului respectiv.

Odată înfeudat, ce face parlamentarul? Cum lucrează? Cunoaște parlamentarul toate legile pe care le votează? Vă asigur, din practica mea destul de lungă, că mulți dintre parlamentari se întreabă despre ce lege e vorba, după ce au votat.

Parlamentarul, fiind ceea ce este, este în orice caz departe de a fi la nivelul moral și intelectual pe care l-am doriș. Ba, mai mult, în dorința lui de a-l impresiona pe alegător, semănându-i, parlamentarul de obicei își dă curs liber tuturor instinctelor sumare.

Eu nu am întâlnit oameni civilizați cu pretențiuni, nu de cultură superioară, dar de cultură medie, care să vorbească între ei cum se vorbește în Parlament. E un fenomen foarte interesant violența de acte și de limbaj, înjosirea omului până la instinctele animalice dusă până la ultima lor expresie, așa cum se constată în Parlament. Și un asemenea om să nu aibă nevoie de cultură?

Pentru ca însă viața politică, mai ales sub regimul democrației, să poată ridica în fruntea-i asemenea oameni, este de la sine înțeles

MIRCEA DJUVARA

că în întregime, de jos și până sus, ea trebuie să fie pătrunsă în mod conștient de idealul pe care-l urmărește și de însemnătatea lui culturală.

Democrația, îndeosebi, este o vorbă goală și periculoasă fără o conștiință cultivată a tuturor membrilor societății respective. Este evident că nu ne putem aștepta la aceeași treaptă de dezvoltare în această privință, de la singurul și umilul cetățean până la conducătorii politici ai unei epoci. Orice cetățean trebuie însă să fie pregătit în exercițiul gravei funcțiuni politice pe care o îndeplinește. Cu atât mai vădit parlamentarul și, desigur,

cu încă mai mult cuvânt, conducătorul politic.

Un instrument care joacă un rol în această direcțiune [se referă la „cultivarea politică și socială a tuturor elementelor care joacă un rol activ în viața politică”] este presa.

Un ministru vorbea de presa noastră și spunea că, în afară de câteva ziare, celelalte trăiesc sau din cerșetorie sau din șantagi. Era un mare miez de adevăr în cele astfel spuse. În presă noi nu găsim de obicei ceea ce am dori, față de idealul de cultură politică pe care-l cerem.

Informațiunea politică serioasă și obiectivă nu o aflăm însă în presă; în loc de studii – fantazii interesante, atacuri personale, calomnii, descrieri de crime și evenimente mondene. Și dacă așa e, desigur că noi suntem vinovați, iar nu presa, pentru că nouă ne place și acest gen de informațiuni, și tonul vulgar și extraordinar de vulgar în care de multe ori se vorbește de oameni: citim chiar cu preferință articolele și ziarele care întrebuițează aceste mijloace!

Publicul cititor are presa pe care o merită.

(Cultura politică și practica omului de stat, în *Democrația*, an XVII, nr. 10, octombrie 1929; fragmente; Mircea Djuvara, 1886-1945, filosof și jurist, a fost membru corespondent al Academiei Române)

CRĂCIUN - PRIVIRE ETNOLOGICĂ

SABINA ISPAS

Într-o zi din cel de al III-lea secol după Hristos au fost sacrificați, fiind arși de vii, 20.000 de creștini, reușiți pentru a sărbători ziua Nașterii lui Iisus. Este o informație pe care ne-o transmite istoricul bizantin Nichifor Calist despre persecuțiile declanșate de împărații Dioclețian și Maximian asupra adepților noii religii monoteiste, care se răspândea în Imperiul roman, și o primă atestare a prăznirii acestei sărbători. Din Calendarul filocalic aflăm că în secolul al IV-lea la Roma se celebra Crăciunul pe data de 25 decembrie. Ea a fost fixată pornind de la informația că nașterea s-a petrecut la 25 decembrie 754 ab Urbe condita, de la fondarea Romei, când a avut loc recensământul lui Cezar August. Până în secolul al IV-lea, în răsăritul Europei Nașterea Domnului era sărbătorită la 6 ianuarie, odată cu Boboteaza, conform tradiției după care Mântuitorul s-a botezat în aceeași zi în care s-a născut. Sărbătoarea se numea Arătarea Domnului, Teofania sau Epifania. Succesiv, patriarhiile ecumenice din răsărit, Antiohia, Constantinopol, Alexandria și Ierusalim, au separat datele de celebrare ale celor două evenimente. După Conciliul de la Tours (567) intervalul cuprins între Crăciun și Bobotează este numit perioada „celor 12 zile festive“.

Crăciunul aparține „ciclului calendaristic“ și este „praznic împărațesc“. Dacă ne raportăm la celelalte două mari sărbători creștine, Paștile și Rusaliile, laolaltă constituind cele trei mari repere ale calendarului creștin, față de care se structurează toate celelalte sărbători de peste an și chiar unele dintre ritualurile sau ceremonialele vieții de familie, constatăm că este prima dintre sărbătorile specifice creștine, celelalte două fiind prefigurate de vechi sărbători iudaice.

Crăciunul, prăznuit pe data de 25 decembrie, ex-

primă și astăzi, la români, una dintre cele mai bogate și complexe structuri rituale, care, de-a lungul celor aproape 2.000 de ani, s-a îmbogățit, s-a resemantizat și chiar și-a modificat formele de exprimare, continuând să antreneze toate categoriile de vârstă și sociale, femei și bărbați deopotrivă. Într-un interval de 24 de ore, după tradiție

(24-25 decembrie), colindau copiii, adolescenții și adulții, se umbla cu steaua sau luceafărul, cu Vicleimul și Irozii. Un fenomen puțin analizat, strâns legat de forma de transmitere a mesajului creștin în grupuri largi de credincioși, era drama liturgică, spectacolul religios creștin, în lumea bizantină atestat în Constantinopolul secolului al IX-lea.

Termenul Crăciun nu este menționat în cărțile românești de cult ortodox, unde sărbătoarea este numită *Nașterea Domnului*, echivalentul latinului *Nati-vitas*, *Nata-litia*

Cu plugusorul, în comuna Izvoarele din Prahova

Christi,
italianului
Natale, al
francezului Noël,

slavonului *Rojdestvo*
Kristova. Denumirea Crăciun
are circulație populară în
daco-română și în graiurile din
sudul Dunării sub formele:
Cârëiun, Crăciun, Cărëiun. El
este atestat și în vorbirea
slavilor din apropierea lumii
romane, și la maghiari. Cerce-
tările privind etimologia
termenului au dus la elabo-
rarea mai multor studii. Ov.
Densușianu, Al. Rosetti și Al.
Graur au demonstrat că
originea rom. Crăciun se află
în lat. *creatio*. Dezvoltat în
latina vorbită în răsăritul
Imperiului roman, el a fost
preluat de slavii din zonă
pentru a se întâlni, apoi, cele
două forme cu etimon comun,
pe terenul limbii române
vorbite. În cultura româneas-
că tradițională și modernă,
termenul a ajuns să încor-
poreze ceea ce am numit „o
constelație de acțiuni și
persoane“. Prin el sunt deno-
minate: personalitatea lui
Iisus, „Fiul lui Dumnezeu
înrupat, devenit persoană
istorică, sau Fiul

Omului“, „Adam
cel de pe urmă
sau noul Adam“,
„strămoșul omului
nou“, precum și
sărbătoarea care
celebrează naște-
rea Lui, „primul
creștin“, dar și
personajul
legendar
care a-
duce da-

ruri copiilor, rezultat din
contaminarea, în tradiția lumii
moderne, cu Moș Nicolae.

In această ipostază, Moș
Crăciun păstrează ca-
litatea de a fi *strămoș* al tutu-
ror oamenilor și al tuturor
creștinilor, pe care a dobân-
dit-o la început, termenul *moș*
având această semnificație și
nu pe cea de „bătrân“, care a
devenit, oarecum, implicită în
acest context. În tradiția
europeană și, mai apoi, în
multe alte zone culturale
creștine extraeuropene, în
noaptea de Crăciun, în Ajunul
sărbătorii, se aprindea în vatră
un butuc de lemn, care ardea
toată noaptea și care, la români
și albanezi, de exemplu, se
numește Crăciun. Dacă mulți
etnologi consideră practica
drept o „reminiscență“ a unui
vechi cult solar, apreciem
că în realitatea creștină ne
aflăm în fața unei prefigurări
a simbolului pruncului Iisus
în iesle, conform textelor
evangelice.

Considerăm colindatul
cetei bărbătești (de feciori,
băbări) și, ulterior, al ceteilor
mixte alcătuite din oameni

maturi (numai izolat cete
feminine) drept cel mai im-
portant, vechi și bine struc-
turat ritual împlinit în timpul
acestei sărbători. Colindatul
copiilor, care are largă răs-
pândire și atestări din primele
secole creștine, are numai
funcția de anunțare, deschide
procesul ritual prin partici-
parea la acesta a celor mai
puri, fizic și moral, membri ai
comunității creștine.

Din latinescul *calendae*
s-au dezvoltat în limba română
cuvintele *colindă* (după
întâlnirea, pe același teren, cu
slavul *kóleda*, provenit din
același lat. *calendae*) și
calendar, cu formele vechi
cărindă și *cărindar*. Cuvântul
latinesc este un derivat din vb.
calo, -are, care însemna „a
chema“. La romani în prima
zi a lunii pontiful venea în
calabra curia și vesteia când
urma să fie nonele în luna
respectivă. Ziua când se făcea
anunțarea se numea *calendae*
și era prima zi a lunii. Socotim
că acesta este sensul inițial,
care s-a păstrat și în limba
română pentru formele tra-
diționale ale colindatului și
colindei creștine: acela de
chemare, vestire. Este vorba
despre „anunța-
rea“, „vestirea“
nașterii lui Iisus
și „începutului
mântuirii“. Ulte-
rior, de-a lungul
sutelor de ani, s-a
diminuat autori-
tatea acestor sen-
suri în favoarea ce-
lor de „felicitare“,
„urare“, care erau
implicite și care au
atras atenția cerce-
tătorilor în mod
special.

Cu steaua, în județul Sălaj

Al. Rosetti face aprecieri asupra acestui sens special, creștin, de cântece de anunțare a Crăciunului, apărut timpuriu: „Întrebarea pe care trebuie să ne-o punem acum este dacă în domeniul romanic cuvântul *calendae* a căpătat înțelesul apropiat de «cantique de Noël», reprezentat în română prin forma *colindă*. Credem că putem admite că lat. *calendae* se îndreptase spre o astfel de nuanțare semantică.”

Colindarea era o desfășurare rituală de mare amploare, în care erau folosite: o recuzită bogată cu rol distinct legat de momentul solemn, cântarea, textul poetic și instrumentul muzical, care credem că, inițial, era „de suflat”, fluiet, de exemplu, și ulterior s-a diversificat, tobă, vioară desfășurarea dramatică, dansul (păstrat până astăzi în unele arii folclorice românești), fiecare cu rol precis, determinat de timpul sacru al acțiunii și specificul spațiului în care se desfășura. O mare parte dintre textele poetice cântate cu prilejul colindatului aparțin unei „poezii românești medievale”; ele au avut, pe lângă funcțiile de anunțare, celebrare, prin întonarea imnurilor, și pe acelea de urare, felicitare, dar și de catehizare, informare teologică.

Privind ansamblul mesajelor textelor poetice, putem

diferenția vechimi diverse și „straturi” succesive, care dovedesc prezența unui proces de permanentă actualizare și adaptare la starea societății colindate. Temele prezintă momente ale liturghiei creștine, cele șapte taine ale Bisericii ortodoxe, rolul sfinților Ion, Petru, Nicolae, Ilie în lupta pentru propovăduire, precepte ale moralei creștine etc. Prezentarea tainei căsătoriei a dobândit o extindere deosebită și a oferit materie pentru elaborarea unor texte poetice de un inegalabil rafinament cele mai multe dintre ele sunt considerate de analiști „laice”, alături de cele ale euharistiei și botezului. Am amintit cu alte prilejuri despre „citarea” tuturor membrilor unei familii în practica colindării: stăpânii casei, fiii și ficele lor, tinerii căsătoriți, pruncii din leagăn, cei înstrăinați și decedații din acel an. Este, în opinia noastră, o refacere, în cadrul ritualului, a „bisericii”, un timp când se reunesc „toți dintr-un neam și dintr-o seminție”.

Considerăm cântecele interpretate în seara

din Ajunul Crăciunului de către cetele

de colindători adulți *innuri*, prin care era vestită bucuria nașterii și prin care erau chemați membrii bisericii comunității să se alăture bucuriei universale. Creștinii din timpul apostolic obișnuiau să cânte *innuri* asemănătoare celor din cultul sinagogal, în semn de mulțumire pentru împlinirea profețiilor mesianice. N. Cartoianu a subliniat rolul copleșitor al *innografiei* bizantine în culturile din sud-estul european. „Producția *innografică* bizantină se leagă în obârșia ei de poezia religioasă siriacă și prin aceasta de poezia semitică, în special de psalmii ebraici” (*Istoria literaturii române vechi*, 1980, p. 13). O mare personalitate din Bizanț, Roman Melodul (iudeu creștin), a realizat „condacele și icoasele” de la sărbătoarea Nașterii, Florii, Vinerea Patimilor și Duminică Paștelui. În secolul IV biserica apuseană dispunea de compoziții *innografice* apreciate. Ambrozie,

arhiepiscopul de Milano, a compus *Veni, redemptor gentium*, *Coelius Sedulius* compune *A solis ortus cardine*, iar *Prudentius* scrie *Corde Natus* etc. Ceata de colindători maturi, care interpreta

Colindători (și în pagina 8) imagini din fondurile A.I.E.F.

cântecele și actualiza evenimentul excepțional, pornea acțiunea în seara din ajunul sărbătorii, când înepsea ziua liturgică, după apusul soarelui, după ce fusese „anunțată” de colindătorii copii. „Este timpul unei deosebite Teofanii, pentru care oficiază grupul bărbătesc într-un cadru temporal, a cărui sacralitate are un mesaj special”.

Colinda și colindatul sunt variante rituale ale vechilor imnuri transmise timpurilor moderne, prin care comunităților creștine le era vestită bucuria împlinirii profețiilor mesianice. Din perspectiva arheologiei folclorice, în cultura populară românească ritualul provine din tradiția paleo-creștină a Imperiului Roman de Răsărit, de limbă latină, și a fost împărtășită popoarelor învecinate, de-a lungul unui proces de catehizare, creștinare, constituire a Bisericii.

Unele texte poetice folosite cu prilejul colindării au fost caracterizate de unii analiști drept „texte laice” sau „profane”, ignorându-se sau negându-se, implicit, calitatea colindatului de a fi un ritual. Cele mai multe integrate în această grupare amintesc despre diferite momente ale tainei căsătoriei, cum ar fi: prezentarea tinerilor,

fete și feciori, într-o situație prin care să demonstreze că sunt pregătiți să-și împlinească îndatoririle după ce au participat la misterul amintit. Aici sunt prezentate fecioare care lucrează darurile pe care le vor oferi, în cadrul viitoarei ceremonii, mirelui și nuntașilor, batiste, gulere, cămăși, așezate în leagăne prețioase, de mătase, purtate în coarne de animale simbolice, reprezentative pentru iconografia creștină, cerb, bou sau junii, feciori care trec proba de vitejie luptând și dovedind că pot înfrunta simbolul regalității, leul, sau pot obține cununa fecioarei care le va deveni soție, cunună care semnifică uniunea celor doi sub semnul tainei. În momentul ofieriei, cântarea *Isaia dănuiește* amintește pe „sfinții mucenici care s-au binevoit și s-au încununat” este vorba despre cununa biruinței, dobândită de martiri cărora li se solicită protecție și sprijin prin rugăciunile lor. Ritualul căsătoriei este o „jertfă”, fiecare cedează o parte din sine și are ca rezultat apariția unui nou „trup”, în care s-au contopit cei doi miri, ca urmare a unei re-

nunțări la individualitate și a unei „învieri”. În urma tainei la care cei doi au fost părtași, ei duc mai departe actul creației, ea însăși o jertfă din care se naște viața.

Unele texte poetice ale ritualului nupțial cel mai cunoscut fiind cel al *Orației de nuntă* asociază căsătoria unei vânători, în care mirele este un tânăr prinț care prinde o urmă de fiară, o căprioară, pe care vrea să o captureze. Mesajul simbolic al unui text poetic cu care se colinda la casa unde se afla o fată tânără aflată în preajma căsătoriei ne este înfățișat printr-o „vânătoare a ciuteilor”, tovarășele ei de vârstă și statut social, care trebuie să se pregătească pentru ceremonia nupțială. Simbolic, catehumezii creștini, bărbați și femei, erau reprezentați prin chipurile cerbilor sau căprioarelor care caută să-și potolească setea, bând din apa binecuvântată a cunoașterii dobândită prin botez. Cunoscutul colind al

celor trei frați transformați în cerbi, care l-a inspirat pe Béla Bartók când a compus *Cantata profana*, pornește de la simbolul catehumezului creștin. ■

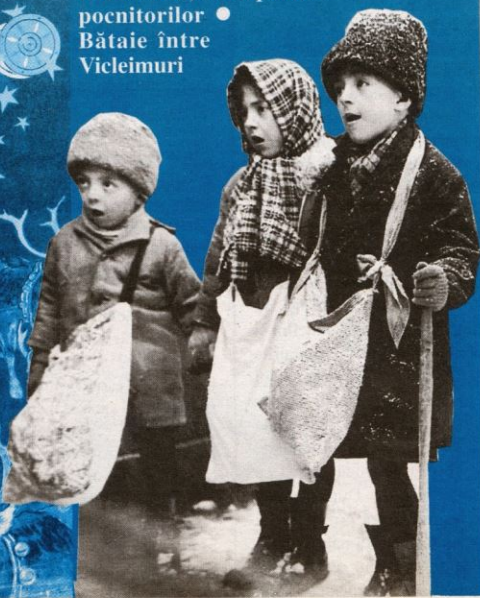

DE CRĂCIUN ÎN BUCUREȘTII DE IERI

LELIA ZAMANI

Crăciunul este socotit cea mai maiestuoasă dintre sărbători, cu cea mai bogată revărsare de cântece și poezie, unde își face prezența o întreagă serie de datini și obiceiuri, începând de la colinde și cântece de Stea și sfârșind cu Vicleimul și Irozii.

● Pregătiri cu hârtie colorată și pap ●
La noi, bradul se împodobește doar la înmormântări ● Petre Ispirescu se opune pomului de Crăciun ● Din omul aprig care a tăiat mâinile soției, Moș Crăciun devine un bătrân simpatic, ce aduce daruri copiilor ● Cu colindul la rege ● Pe vremuri, bucureștenii ascultau clopoțele bătând, nu exploziile pocnitorilor ●
Bătaie între Vicleimuri

Sărbătoarea de Crăciun a reprezentat și pentru bucureștenii din toate timpurile un prilej de pietate, dar mai ales de bucurie și de petrecere. Încă din timpul postului, pe care unii îl țineau cu sfințenie, iar alții mai puțin, fiecare familie începea pregătirile pentru marea sărbătoare.

Pregătiri tradiționale: curățenia generală, înnoirea hainelor, prepararea mesei de sărbătoare.

Spre deosebire de cei de la sate, care aveau mai de toate în bățatură, orășeanul era obligat să cumpere tot ce avea nevoie. Astfel, în preajma sărbătorilor, băcăniile de odinioară erau luate cu asalt de bucureșteni, care plecau apoi acasă încărcăți cu numeroase pachete, cu cârnuri, mezeluri, vinuri, fructe și câte și mai câte bunătați.

Laborioasă era și pregătirea mesei de Crăciun. Gospodinele înfășurau sarmalele, umpleau caltaboșii, tocau și condimentau cârnații și nu uitau nici de fiertul șuncilor și al limbilor afumate. Dulciurile erau și ele la mare cinste; astfel cozonacii, plăcintele, baclavalele și sarailiile, care urma să încarce masa de sărbătoare, se făceau cu trudă, dar și cu multă bucurie. După cum se vede, pe lângă cozonacii și plăcintele tradiționale, dulciurile orientale au reușit să se impună în viața bucureștenilor.

Iarna pe strada Carol (1928)

Copiii adunați roată pe dușumelele casei hotărâu unirea în cete, învățând cu multe zile înainte vechile colinde, pentru a le spune apoi din casă în casă, la sorocul potrivit. Nici împodobirea Stelei, cu care aveau să colinde în nopțile Crăciunului, nu avea să fie uitată, la fel ca și straiele specifice Vicleimului mahalalei unde trăiau. Hârtia colorată și lipiciul din făină se găseau din belșug pentru astfel de îndeletniciri. Cei mai mulți dintre copii, mai ales cei mici, repetau cu sârguință *Bună dimineața la Moș Ajun*, cu care aveau să colinde la casele învecinate.

Un element nou, adus de oraș în sărbătoarea Crăciunului, l-a reprezentat bradul de Crăciun, căruia românii i-au spus mai simplu: pomul de Crăciun. Bradul împodobit a fost împrumutat din sfera apuseană. El a aparținut lumii germane păgâne, pătrunzând treptat și în tradițiile popoarelor creștine. A fost preluat cu timpul de întreaga Europă,

ajungând inevitabil și la noi. Pe calea protestantismului și a catolicismului și-a făcut simțită prezența și în Răsărit, astfel că în unele părți ale Rusiei s-a ajuns ca ajunul Crăciunului să fie sărbătorit în mijlocul unei păduri de brazi, unde cel mai frumos dintre pomi era împodobit cu

lumânări aprinse și încărcat cu tot felul de daruri: fructe, flori, panerașe sau cutii cu bomboane, jucării, dantele, bijuterii, totul spre bucuria celor mici și a celor mari, deopotrivă.

Pentru români, încă din vechime, bradul a constituit un element deosebit de important la nunți și înmormântări, așa încât nu a fost prea greu ca un astfel de obicei străin să se muleze pe o credință deja existentă. Numai că, la noi, brad împodobit nu se făcea decât la înmormântări.

Adus aici prin a doua jumătate a secolului XIX, se întâlnește la București, mai întâi în casele „nemților”, apoi și în cele ale orășenilor avuți, pentru care inovația părea mai tentantă decât tradiția. Semnale de alarmă ale intruziunii unui obicei străin nouă au fost trase de intelectualii vremii, cum a fost și Petre Ispirescu, dar fără prea mare succes. Bradul împodobit cucerea tot mai mult teren. Un factor în promovarea acestuia se pare că l-au avut

chiar școlile, care l-au propăgat „cu toată pompa oficială”, el „devenind chiar punctul principal al întregii sărbători a datinilor de Crăciun”, după cum nota Pantelimon Miloșescu, în volumul *Datini strămoșești de Crăciun și Anul Nou*.

Sub forma pe care o cunoaștem astăzi, Moș Crăciun a fost preluat de oraș tot din Occident și este întruchipat de un bătrân îmbrăcat într-un palton roșu cu blană albă, care intră pe hornul casei cu sacul încărcat de daruri pentru cei mici. Legenda despre Crăciun, bătrânul cel aprig care a tăiat mâinile soției sale pentru că o ajutase pe Fecioara Maria, orașul a uitat-o, rămânând doar moș Crăciun, bătrânul simpatic, cu barba și părul alb, așteptat cu emoție și poezii învățate cu sânge de către cei mici. În unele legende, Crăciun este înfățișat ca fiind un om bogat, dar lipsit de inimă, căci el o alungă pe Fecioara Maria, care-i cerea adăpost să poată naște. Soției acestuia însă i se face milă de tânără și o găzduiește pe ascuns, lăsând-o să nască în staul și atrăgându-și mânia bărbatului ei, care, descoperind fapta, îi taie ambele brațe. Pentru mărînimia ei, mâinile îi sunt redade de către pruncul Iisus, plămădit în aur, iar Crăciun, cutremurat de această minune, s-a creștinat, devenind și primul sfânt.

Un vechi obicei păstrat până astăzi îl reprezintă colindul. Dacă ulițele satelor răsună de glasul micilor colindători din zori, la oraș colindătorii își încep colindul din seara de 23 până în primele ore ale dimineții de 24.

Spre sfârșitul secolului XIX, Ajunul era considerat semnalul general al intrării bucureștenilor în sărbătoarea Crăciunului. Onorurile erau făcute mai întâi de către corurile de bărbăți: corul Mitropoliei, cel de la „Domnița Bălașa”, precum și corul Operei și al Teatrului Național. Colindatul începea la ora 8 seara și primul popas era făcut la Palatul Regal. Acolo se așezau în fața scării Palatului și începeau colindele. Auditoriul era format din Majestățile Lor, împreună cu principii moștenitori și copiii acestora. După ce terminau de colindat, ușile erau larg deschise și oaspeții erau poștiți în „sala de așteptare din josul aripii stângi a palatului”, unde îi aștepta o masă încărcată cu

covrigi, mere, nuci poleite, portocale, ceai din belșug, la fel ca și prăjiturile de tdate soiurile. Colindătorii se alegeau și cu tot felul de daruri date de suverani care, la plecare, le urau „sănătate și voie bună de Sărbători”. De la Palat, corurile mergeau la reședința mitropolitului, pentru a-l colinda și pe acesta. O oră mai târziu, Bucureștiul era împânzit de glasuri cristaline de copii care, împărțiți în cete de câte trei, patru ori cinci țânci, cântau cu bucurie *Bună dimineața la Moș Ajun!*

Copiii din mahalalele bucureștene, văzuți de autorii vremii cu „piciorușele îngreunate de cizmulițe sau de șoșoni, cu paltonașele aproape până la glezne, înfofoliți cu șaluri de lână până peste nasuri, cu căciuli țuguiate de oaie înfundate pe ceafă și pe sprâncene, cu desagile de covrigi pe umăr și cu mânuțele înmănușate în lână și înfundate în buzunare, luptând din greu cu zăpada moale ce cădea fără conținere din văzduh...” (George Costescu, *Bucureștii Vechiului Regat*) nu se deosebeau cu nimic de cei de la sate.

La fel ca la țară, și la București, gazdele primeau colindătorii, cu covrigi, mere și nuci poleite. Pe drum primeau bani de la trecători, bani care se duceau adesea pe un ceai cald cu scorțișoară sau pe o ceașcă de salep (o băutură de iarnă, din miere și apă, fier-

Fotografiile din pp. 11, 13 și 15 aparțin patrimoniului Muzeului Municipiului București

binte, dulceagă, cu piper, menită să încălzească și, în același timp, să hrănească), după care își continuau colindatul.

Tot în ajunul Crăciunului, odinioară, dascălii bisericii mergeau din casă în casă cu „icoana“, cântând troparul și condacul Nașterii Domnului. Paul de Alep, însoțitorul patriarhului Macarie în Țara Românească și Moldova (1650-1660), spunea că „se obișnuiește ca în seara spre nașterea lui Hristos, toți preoții din diferite târguri, însoțiți de[...], citeți și de coriști, să se adune în bande, purtând icoane și să umble toată noaptea dinspre nașterea Domnului și în noaptea

următoare“, scrie Pantelimon Miloșescu.

Bucureșteanul celei de-a doua jumătăți a secolului XIX era învăluit în seara Crăciunului de sunetele atât de diferite ale multelor biserici ale Capitalei. Efectul era copleșitor: unele clopote sunau falnic și maestuos, pe când altele tainic, stins ori vesel și zglobiu. Astfel se auzeau „glasul tânguitor al clopotului de la Sfântul Gheorghe, sunetul jalnic și mândru al Antimului, bătaia rară și falnică a Sfântului Spiridon cel Nou, îngânându-se cu Sărintarul și cu sunetul clopotului de la Curtea Veche“, după cum amintește Ion Ghica în scrierile sale.

În ziua Crăciunului, din nici o casă din București, oricât de săracă ar fi fost ea, nu lipseau de la masă tradiționalul purcel, cozonacii rumeni și gustoși, precum și vinurile românești atât de căutate. Nimeni însă nu mânca înainte de a da de pomană pentru sufletul morților din familie. Pomana era dată rudelor, vecinilor, dar și cerșetorilor de pe stradă.

După slujba bisericească fiecare își petrecea diferit ziua de Crăciun: copiii ieșeau la săniuș ori să se dea pe gheață, tinerii plecau la petrecere, iar bătrânii mergeau și ei să mai stea de vorbă cu prietenii. Pe la unele case petrecerea era în toi, căci se auzeau lăutarii. Ziua trecea repede și seara

UN CRĂCIUN GUSTOS, ORIUNDE ÎN LUME

Masa Crăciunului reprezintă una dintre cele mai savuroase aventuri culinare oriunde pe glob. Feluri numeroase, gusturi, arome, culori diferite. O abundență de calorii topite de licori pe măsură, din belșug.

Dacă în **România**, porcul e suveran, cozonacul încheind în forță serile colindătorilor, în **Marea Britanie**, curcanul tronează pe mesele din 25 decembrie. Tradiția a fost importată din Germania, în perioada victoriană, grație prințului Albert, soțul reginei Victoria. Un sortiment special de brânză, *stilton*, deschide sărbătoarea. De la prima atestare, în 1730, în localitatea de origine, Stilton, brânza este însoțită de un lichior parfumat sau de celebrul vin de Porto. Vestitul *pudding* încununează seara. Pregătit

cu mare grijă, frământat de aproape toată familia, el conține 6 mici... atenții speciale, un fel special de răvașe britanice: două verighete, ca simbol al iubirii; o monedă, pentru prosperitate; un degetar, pentru fetele bătrâne; un porcușor, pentru gurmanzi, și un nasture de pantalon, pentru burlacul familiei.

În îndepărtata **Cubă**, departe de zăpada Crăciunului, la masa din Ajun, *nochebuena* (Noaptea cea bună), tradiția culinară este mai puțin complicată: se mănâncă

copiii se duceau cu Steaua. Treptat ulițele orașului prindeau a răsună de cântece de Stea.

De Crăciun bucureștenii sfârșitului de secol XIX puteau să se delecteze și cu spectacolele de circ, care se desfășurau în acea perioadă în oraș. Caravanele încărcate cu oameni și animale se așezau cu precădere pe maidanele Brezoianului sau pe cel de la Palatul Poștelor și se bucurau întotdeauna de participarea orașenilor. Se dădeau câte două reprezentații pe zi. Așa au fost circul lui Hüttermann (care a ars în 1883), al lui

Schull, al lui Schuchmann și, în sfârșit, al lui Sidoli, care s-a și stabilit la noi, ridicând și o clădire adecvată, azi dispărută.

In aceeași vreme cu Steaua, se mai umbla și cu Vicleimul sau Irozii.

În frunte mergea Irod, urmat de cei trei magi: Balthazar, Gaspar și Melchior, Îngerul, Călugărul, Ciobanul

și mai mulți ostași. Primele forme, încă rudimentare, în care versurile colindelor de Stea se împletesc cu Vicleimul, sunt menționate încă din secolul XVIII.

Aproape un veac, Irozii s-au bucurat de mare cinste, căci cântau colinde vechi și frumoase și apoi erau și strălucitor îmbrăcați. Cu timpul, obiceiul decade, căci locul tinerilor de altădată a fost luat de tot soiul de haimanale, care urmăreau doar câștigul, iar scandalurile nu mai conțineau. În 1896, ocârmuirea Capitalei a interzis oficial Vicleimul. Fără nici un rezultat însă, căci

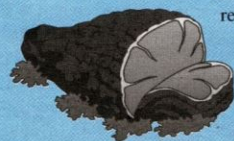

friptură de porc, iar ca garnitură, fasole neagră, servită cu orez și piure din legume tradiționale (în special, Yuca). Familiile

numeroase se reunesc pentru a sărbători seara specială, în jurul unei... gropi (pe care o umplu cu cărbuni acoperiți cu

frunze de bananier) săpate în pământ, unde se frige porcul. În **Jamaica**, friptura de porc sau vită apare mai rar la masa de Crăciun. Acolo suveran este orezul; el însoțește carnea de pui, de bou și capră.

Felul tradițional al Crăciunului **portughez** este morunul, gătit cât mai simplu cu puțină, cu cartofi fierți și legume proaspete. Peștele reprezintă unul dintre alimentele cele mai des întâlnite pe mesele festive ale sfârșitului de decembrie. În **Suedia**, pe lângă pește, Ajunul

e celebrat cu șuncă și fasole. Carnea albă de pește ajunge și pe mesele **nemților**,

foarte îndrăgostiți în această parte a anului de crap, pe care îl prepară tot după rețete simple, fie ca supă, fie la cuptor. Un obicei aparte rupe oarecum pacea și bucuria sărbătorilor: tradiția recomandă cumpărarea din timp a peștelui pentru masa de Crăciun, păstrarea lui făcându-se adesea în cada familiei, prilej de mare bucurie pentru copii. Sacrificarea chiriașului mut aducând,

firesc, tristețe în Ajun...

Și dacă tot vorbim de tradiții ciudate, **elvetienii** au și ei cu

ce se mândri la acest

capitol. Dacă obiceiul pomului de Crăciun apare atestat aici încă din 1775, „parada ridicilor“, cu toate că nu este la fel de veche,

acesta a continuat să se practice încă mult timp, mărturie stând și o serie de fotografii cu Irozi pe străzile bucureștene (una dintre acestea este datată la 1932).

Prin mahalale, Vicleimul era însoțit de un clarinet, al cărui rol era atât de a-și face cunoscută prezența, cât și de a atenționa pe cei cu Steaua ori cu alte Vicleimuri să nu cumva să le stea în cale. Dacă totuși se întâmpla ca un Vicleim să se întâlnească față în față cu o Stea, aceasta trebuia să fie închinată Vicleimului, pentru a-și putea urma drumul. Dacă nu, mutul Vicleimului o făcea țândări cu ciomagul lui. Dacă două

Vicleimuri se întâlneau față în față, lupta nu mai putea fi evitată. Mușii ambelor Vicleimuri se luau la trântă dreaptă, până ce unul dintre ei era pus în zăpadă. Apoi fiecare își urma drumul. Vicleimul învingător, spre alte case, unde urma să spună povestea cu Irod împărat, iar cel învins, în tăcere, făcea cale întoarsă până la prima răspântie, unde membrii cetei trebuia să stingă lumina din cutia păpușilor și să plece fiecare spre casa lui, căci dacă nu se întâmpla asta, a doua întâlnire cu Vicleimul învingător degenera într-o încăierare generală, „spre paguba amândurora“, notează George Costescu.

Scenariul irozilor era unul religios, dar exista și o altă

piesă de teatru, profană: jocul păpușilor, care nu era altceva decât o adaptare la împrejurările locale a farsei turcești, cunoscută sub numele de Karagöz sau Caraghios.

Suportul material al jocului era constituit dintr-o cutie purtată de doi băieți, în care se puteau vedea grădina lui Irod și o parte din piața orașului. Personajele principale erau Unchiașul sau Moș Ionică și Paița, al căror joc, de multe ori trivial, satiriza de regulă lipsa de cinste a ȝiganilor, fricile evreilor și femeile mult prea preocupate de propria lor înfățișare.

Între jocul profan al păpușilor și datina religioasă a Vicleimului s-a stabilit o

adună laolaltă copii și părinți, înarmați cu ustensile specializate, pentru a scobi ridichi mari de lună, alb-violete, pe care apoi le împodobesc cu diferite creștături și forme, cel mai adesea stelute și brăduți. Astfel, dacă americanii își au dovleacul lor de Halloween, elvețienii se pot lăuda cu ridichea împodobită și luminată de o lumânare lungă, purtată fie ca o facă, fie agățată cu trei sfori fixate pe un băț, ca un lampion.

Cu cât ne apropiem de spațiul mediteranean, savoarea tradițiilor culinare de Crăciun sporește. Una dintre cele mai spectaculoase mese de Crăciun este oferită pe pământ francez. Inventatorii sintagmei gourmet (gurmand), au dat frâu liber imaginației când a fost vorba de un moment atât de important. Astfel, în seara Crăciunului, în mod obișnuit, familiile se adună de cel puțin

două ori la masă: o dată, înaintea slujbei, pentru a gusta ceva frugal, iar a doua oară pentru o adevărată aventură. Șapte feluri tradiționale, trimițând cu gândul la supliciile Fecioarei Maria, reprezentând o călătorie extrem de rafinată și sățioasă printre supe, melci, pești, în special morun, măsline, conopidă și salate. Capcana își este întinsă la final, când masa e încununată de... 13 feluri de prăjituri,

peste care tronează, regal, tradiționala „Bûche de Noël“, o prăjitură de ciocolată, foarte asemănătoare cu o buturugă.

Și meniul de pe mesele spaniolilor este bogat, nu numai în calorii... Nu lipsesc fructele confiate, orezul și portocalele, ceea ce duce cu gândul la prezența arabă în peninsula. Cum țara reprezintă, după Japonia, al doilea consumator mondial de pește, acesta nu avea cum să lipsească din meniu. Dorada regală (o specie

strânsă relație, destul de apropiată în timp, care s-a încercat a fi explicată prin moda carnavalului, de import occidental, care tolera orice excentricitate.

În 1715, în București, venețianul Del Chiaro este martorul unei astfel de reprezentări fără perdea, pe care o socotește ca fiind scandaloaasă, dar nu amintește nimic despre relația acesteia cu Vicleimul, care se realizează mult mai târziu, la sfârșitul secolului XVIII începutul secolului XIX. Del Chiaro mărturisește că nu poate înțelege cum de acești păpușari

pot fi primiți de boieri în casele lor. Citează cele două personaje ale farsei care au persistat mult timp: unul care ține în gură un cioc de barză, numit Clonță, mai târziu „Paița“, și altul bătrân și cu barbă falsă, numit „Unchiașul“. Aceste jocuri de păpuși erau gustate nu numai de bucureștenii de rând și de boieri, dar și de către curțile

noastre domnești. Dintre elementele caracteristice jocului, izbește cinismul dialogului și trivialitatea personajelor.

Jocul păpușilor se pare că a fost originar din China și a ajuns la turci prin intermediul persilor, transformându-se în una din cele mai populare distracții de Ramadan. Cele două personaje ale farsei, Karagöz și Hagi Ayvat sau

Hagevat, își găsesc corespondent la noi în Paița și Unchiașul.

Astăzi Capitala nu mai știe nici ce-i acela un Vicleim, și nici de jocul păpușilor nu mai are habar. ■

de pește) este în această parte a anului extrem de căutată. Ea se prepară la grătar și se prezintă, atent aranjată, pe felii de cartofi și ceapă și stropită cu vin de Xerxès.

Italianii

nu scapă nici ei pulejul de a te da gata cu felurile lor de mâncare tradițională.

Alături de supe pasate, fripturi, accompaniate de cartofi, peștele nu poate lipsi de pe mese. Pe numele său *capone magro*, este atent gătit și curățat de pe oase, pentru ca, în farfurie, să fie prezentat sub formă de pateu, având drept garnitură legume marinate. Iar la desert, cine nu a auzit de celebrul *panettone*, destul de asemănător cu cozonacul românesc, dar mult mai bogat în fructe confiate. El a fost preparat pentru prima oară la Milano, în 1490,

și adoptat aproape imediat de întreaga Italie. Alături de el, *panodoro*, sugerând

un brad de Crăciun, savoarea sărbătorilor din zona venețiană și mult mai bătrânul, dar și distrugătorul de siluete *panforte* o prăjitură a cărei rețetă coboară mult în istorie, spre anul

1200, și abundă în miere și fructe confiate. Astăzi, *panforte* se servește alături de un *vino santo*, special produs de călugării de la mănăstirile Toscaniei. Lista prăjiturilor tradiționale, a căror origine se împle-

tește cu trecutul tumultuos al Peninsulei, este mai largă; cuprinde și *Ricciarelli*, biscuiții

albi, glazurați, dar și de culoarea ciocolatei, care se prepară încă din perioada Renășterii. ■

Obiceiuri culese și mai puțin...
degustate de
Theo STĂNESCU- STANCIU

Cunoașterea istoriei construcțiilor realizate de-a lungul timpului în țara noastră reprezintă o necesitate cu implicații practice deosebite în prezent.

În acest sens, dispunem de un cadru legislativ corespunzător asigurat prin Legea calității construcțiilor, care impune fiecărui beneficiar să aibă întocmită Cartea Tehnică a Construcției, adică evoluția ei de la realizare, execuție până în prezent, marcând comportarea ei la diversele solicitări cutremure, inundații, vânt etc. la care a fost supusă.

Pentru consolidarea corectă din punct de vedere tehnic și economic a construcțiilor după cutremure, se impune cunoașterea temeinică a biografiei, istoriei lor. Cunoașterea posesorilor actuali ai dreptului de proprietate asupra clădirii este legată indisolubil de proprietarii inițiali, cei care au investit sume importante în ridicarea edificiului.

Potrivit unui ziar de circulație: „Polițiștii lui Vasile Blaga vor ocupa sediul Senatului”. Informația preciza totodată că imobilul va fi transmis cu titlu gratuit în administrația M.A.I. și că „noua locație va asigura polițiștilor birouri mai mari.” Informația este complet eronată și se datorează faptului că autorul nu cunoaște istoria acestei clădiri. De aceea m-am hotărât să prezint de cine, când și cum a fost edificată această clădire reprezentativă a orașului București.

Proprietarul ei de drept este, așa cum va rezulta din datele de mai jos, Ministerul Administrației și Internelor, întrucât construcția a fost ridicată între anii 38-45 cu fondurile acestui minister.

MINISTERUL DE INTERNE SE ÎNTOARCE ACASĂ

Inginer NICOLAE ȘT. NOICA, profesor asociat la U.T.C.B

Construcția realizată pe un teren central din piața Palatului, (astăzi piața Revoluției) cu un front larg pe strada Academiei, a fost concepută ca un ansamblu administrativ în stil modern.

Proiectele inițiale de arhitectură au fost elaborate în perioada aprilie-august 1938 de profesorul arhitect Paul Smărăndescu, șeful serviciului de arhitectură al Ministerului de Interne. Proiectele de beton armat ale clădirii au fost întocmite pe rând de inginerii V. Șerbănescu și Luca Bugheanu,

precum și de inginerul Ștefan Mavrodin.

Ansamblul construcției a fost prevăzut cu un corp central de 29,00 m înălțime și cu două aripi laterale cu subsol, parter și în general 7 etaje, pe fronturile unor străzi laterale, cu accese separate. Structura de rezistență a fost concepută pe cadre de beton armat pentru acoperirea sălilor cu deschideri mari și terasei generale. Clădirea ocupă o suprafață construită de aproximativ 5.500 m.p. Fațadele au fost proiectate a fi placate cu piatră de Vrața din Bulgaria.

Note de calcul dispărute la cutremur

Pe baza acestui proiect, M.A.I. organizează o licitație restrânsă la 6 septembrie 1938 pentru primul lot de lucrări, pe care o adjudecă antrepriza inginer Emil Prager, cu care s-a încheiat contractul nr. 12.046, din 10 octombrie 1938, în valoare de 20.496.000 lei (14,6% sub deviz).

Contractul prevedea executarea fundațiilor, zidurilor subsolului, izolațiilor și

scheletului de beton armat până la planșul de peste etajul I. Se preciza și termenul de execuție: 120 de zile lucrătoare. El a fost prelungit ulterior cu 20 de zile lucrătoare. Lucrările de construcții ale Palatului M.A.I. au fost realizate în continuare în anii următori, de antrepriza inginer Emil Prager pe baza contractelor: 3.869/15 iunie 1939 lotul II și 9.720/15 septembrie 1939 lotul III.

În același timp, proiectul de execuție al palatului a fost înaintat Consiliului Tehnic Superior al Ministerului Lucrărilor Publice, care l-a examinat în luna iulie 1939 și l-a avizat prin jurnalul 69/20 iulie 1939 cu o serie de observații privitoare la:

- configurația generală în plan și la așezarea construcției în teren;
- situația palatului în raport cu planul general de sistematizare a cartierului și la efectul maselor arhitectonice ale edificiului în raport cu clădirile învecinate;
- proiectul propriu-zis al construcției.

Era subliniat faptul că prin proiect se creau numeroase curți interioare închise între aripi, făcându-se mare risipă de spațiu construit. De asemenea erau evidențiate inconvenientele din configurația planimetrică interioară: separarea unor servicii și birouri care ar fi trebuit să păstreze o legătură organică, lipsă de coeziune între intrările publicului și funcționarilor cu scările și ascensoarele, amestecul circulației funcționarilor și publicului, lipsa Vestiarelor, a unor săli de așteptare etc.

Iată și concluzia jurnalului 69/1939: „ținând seama de faptul că la data examinării, iulie 1939, construcția fusese

începută și se executaseră deja scheletele de beton armat la corpul principal și la una din aripile secundare, Consiliul Tehnic Superior avizează proiectul numai principal, sub condiția de a fi revăzut și modificat potrivit observațiilor din jurnal”.

La sfârșitul lunii iulie 1939, Ministerul de Interne oprește lucrările și dispune revizuirea proiectului, ca urmare a modificărilor făcute în acel an planului de sistematizare a Căii Victoriei, a degajării

Emil Prager

terenurilor din fața Bisericii Cretulescu și a recomandărilor din jurnalul Consiliului Tehnic Superior.

Fațadele palatului au fost modificate radical prin adaptarea lor la un stil clasic spre a se armoniza cu coloanele masive, ancadrame, băruiri, cornișe etc. liniilor directe ale Palatului Regal, aflat vizavi.

De asemenea, s-a renunțat la clădirea aripii posterioare a ansamblului, iar înălțimea construcției a fost redusă cu 2 etaje la aripile laterale și un etaj la corpul principal.

Modificările impuse de noul proiect au pus o serie de

probleme dificile datorate pe de o parte trecerii de la traveea redusă, de 2,25 m adoptată la primul proiect, pentru coloanele fațadei, la traveea de 4,50 m, iar pe de altă, schimbărilor importante ale unor construcții de beton și zidărie executate la etajele superioare ale corpului central și aripilor laterale.

Noul Proiect a fost trimis la Consiliul Tehnic Superior la 27 noiembrie 1941, sub semnătura arhitectului Emil Nădejde, care devenise arhitectul-șef al serviciului de arhitectură din M.A.I., după demisia din această funcție a profesorului arhitect Paul Smărăndescu la 1 august 1939. El cuprindea: memoriul justificativ; memoriul noului program general; dosarul cu planurile de arhitectură; trei dosare cu planurile de beton armat întocmite de inginerii V. Șerbănescu, L. Bugheanu, Ștefan Mavrodin; bazele și analizele de prețuri și dosarul cu antemăsurătoarea.

În privința notelor de calcul pentru aripile secundare ale Palatului M.A.I., rezultă că ele nu au putut fi cercetate de Consiliul Tehnic Superior deoarece notele de calcul întocmite de inginerul Ștefan Mavrodin „s-au pierdut o dată cu accidentul blocului Carlton în care și-a găsit moartea și autorul lor”, iar notele de calcul întocmite de inginerul L. Bugheanu nu au fost înaintate Ministerului (adresa 51/1941 a direcției generale a construcțiilor publice, semnată de directorul general profesor inginer Mihail Hangan).

În prima decadă a lunii februarie 1942, Consiliul Tehnic Superior alcătuit din: G. Nicolau (președinte), T. Atanasie, I. Bușilă, D. Ghermani, C. Iotzu, Duiliu Marcu, I. Mihalache (membri)

a cercetat noul proiect al Palatului și raportul privitor la acesta, întocmit de arhitectul Constantin Nănescu, membru C.T.S. În urma discuțiilor s-a încheiat Jurnalul 3/15 februarie 1942 prin care se aviza documentația cu o serie de recomandări care să înlăture defectele semnalate în jurnal. O dată cu proiectul a fost aprobat și devizul lucrărilor ce urma să se execute la Palatul M.A.I., în valoare de 309.068.440 lei. În sumă nu erau cuprinse instalațiile. Acest fapt evidenția atenția deosebită care se acorda cheltuirii banului public.

Sediu pentru Arhivele Naționale

În anul 1940, cu ocazia cutremurului, s-au putut constata așa cum rezultă din aprecierile scrise de profesorul inginer Mihail Hangan stabilitatea și rezistența ansamblului construcției.

Fondurile reduse alocate pentru construcția Palatului, în primii ani, nu au

permis decât realizarea structurii de roșu, în proporție de 60%. De altfel, arhitectul E. Nădejde arăta ministrului de Interne, în raportul 356 din 30 iulie 1940, că fondurile pe care se putea conta în continuare, de 50 de milioane anual, erau mai mici decât necesarul de 150 milioane, pentru a putea asigura un ritm normal. De aceea a propus negocierea unui împrumut. În același timp, terminarea clădirii era cerută și de faptul că „Ministerul Afacerilor Interne era instalat provizoriu în localuri insuficiente și deteriorate de cutremur, pentru care se plăteau chirii anuale de 7.000.000”.

În aceste condiții, se duc tratative cu firma germană Hochtief, iar în urma discuțiilor din 20 februarie 1941 dintre Alexandru Ionescu, secretar general al Ministerului Afacerilor Interne, arhitect E. Nădejde, Directorul Arhitecturii M.A.I., I. Penciucescu, reprezentant al Direcției Acordurilor din Ministerul Economiei Naționale, inginer Schuster, director al societății Hochtief, și inginerul Emil

Prager, se propune Ministerului de Interne acceptarea soluției de continuare a lucrărilor de construcții și instalații prin firma Hochtief-Prager. Aceasta depune o ofertă pe care o înregistrează la M.A.I. cu nr. 124/25 februarie 1941. Ulterior, ministrul Lucrărilor Publice a supus Guvernului spre adoptare raportul nr. 17.048/13 martie 1941, prin care ministrul era împuternicit „să dea în întreprindere firmei germane Hochtief și inginerului Emil Prager din București executarea tuturor lucrărilor necesare terminării palatului M.A.I.”, iar „angajarea să se facă pe baza unei legi speciale”. În urma aprobării raportului, prin decizia 183/28 martie 1941, s-a instituit o comisie pentru stabilirea chestiunilor de detaliu referitoare la încheierea contractului cu firma Hochtief-Prager. Comisia era formată din inginer inspector general Andriescu Cale, secretar general al M.L.P. ca președinte, arhitectul inspector general Radu Culcer din M.L.P., arhitectul Emil Nădejde din M.A.I., arhitectul Argir Culina

Imagine din timpul demolărilor pentru a elibera locul
pe care avea să se ridice...

ca reprezentant al Ministerului Economiei Naționale și avocatul A. Stan din M.L.P.

La 24 iunie 1941 s-a publicat în Monitorul Oficial nr. 147 Legea nr. 568, pentru autorizarea M.L.P. de a încheia contractul preliminar de lucrări de construcții și instalații la Palatul M.A.I., cu societatea „Hochtief A.G. für Hoch und Tief bauten din Essen” și inginer Emil Prager, din București. Concomitent cu lucrările pentru încheierea contractului preliminar cu firma Hochtief-Prager s-a procedat și la recepționarea și lichidarea lucrărilor efectuate de antrepriza inginer Emil Prager lotul 1, 2 și 3. După încheierea contractului preliminar nr. 14.713, din 12 iulie 1941, acesta este trimis Consiliului Tehnic Superior, care l-a luat în dezbatere și l-a avizat prin jurnalul 198/26 august 1941 cu o serie de recomandări pentru contractul definitiv.

Prin contract erau stabilite condițiuni în privința executării lucrărilor și instalațiilor; obligația întreprinderii de a depune spre aprobare probe

din materialele pe care avea să le întrebuințeze; termenele la care avea să fie predate lucrările terminate și anume: corpul A și o parte din B până la 1 iunie 1942, corpurile B, C, D, până la finele anului 1942, restul construcției până la finele anului 1943. Se prevedeau și condițiuni de plată și de finanțare stabilite prin Legea 586. Plata lucrărilor, în valoare de aproximativ 600 milioane lei urma să se facă eșalonat în timp de 6 ani. De aceea se autoriza ca „Ministerul Finanțelor să prevadă în bugetele de la 1941/42-1946/1947 rate de plată, să emită bonuri de tezaur în D.M. cu dobândă 4,5% și să se elibereze firmei autorizația de transfer pentru sumele în D.M.”.

Conducerea lucrărilor construcției Palatului până la terminare a fost încredințată Ministerului Lucrărilor Publice. Toate lucrările de construcții, finisaje interioare, fațadele și lucrările de instalații (încălzire centrală, alimentare cu apă, canalizare, electrice și aparatură diversă) au fost finalizate la termen,

ansamblul construcției fiind preluat de beneficiar la începutul anului 1945.

Iată deci că Ministerul de Interne este proprietarul de drept al clădirii ce a adăpostit până de curând sediul Senatului României. Și cum în componența acestui minister se află și Arhivele Naționale ale României, fac și o sugestie. În localul Arhivelor Naționale, din Bulevardul Elisabeta sunt păstrate cu grijă toate **actele de identitate ale poporului nostru**.

Aici se găsesc documente de sute de ani vechime, multe unicate. Ele dovedesc cine suntem, cum ne-am format ca națiune, cum au gândit și acționat oamenii politici, cum s-au creat și au funcționat instituțiile noastre, care sunt proprietățile mobile și imobile case, pământuri. Aici se găsesc, cum am văzut, elemente constitutive ale cărții tehnice pentru toate instituțiile publice, documente obligatorii conform Legii nr. 10/1995 a calității în construcții.

(Continuare în p. 24)

construcție...

... văzută aici dinspre statuia lui Carol I

Împăratul și o reconstituire modernă a confruntării

BĂTĂLIA DE LA AUSTERLITZ

ALEXANDRU V. ȘTEFĂNESCU

Istoria a demonstrat că există momente în care soarta lumii se poate schimba într-o singură secundă. Perdantul devine, prin voia sorții, dar și datorită inteligenței și clarviziunii strategilor, victorios. Vestita bătălie napoleoniană de la Austerlitz, din decembrie 1805, este un astfel de exemplu.

În dimineața zilei de 25 august 1805, la Cartierul General Imperial instalat la Pont de Briques, în apropiere de Boulogne, Pierre Bruno, conte Daru, secretarul general al Ministerului de Război francez, asista înspăimântat la următorul spectacol: un bărbat scund, îmbrăcat în uniformă de colonel de vânători ai Gărzii, se plimba cu pași repezi prin cameră, gesticulând și revărsând un torent de injurii și reproșuri. Uimit, savantul Monge, oaspete obișnuit la micul dejun, a reușit să se strecoare pe lângă ușă.

Personajul furios era Napoleon. Supărarea îi fusese pricinuită de situația disperată

în care i se găsea flota urmărită de englezi și refugiată într-un port spaniol (*Magazin istoric*, nr. 10/2005). O așteptase atâtea zile, cu înfrigurare, să apară în Canalul Mânecii și să-i acopere transportarea armatei în Anglia. Grandiosul său proiect părea terminat: o nouă coaliție anti franceză se născuse.

În război nu trebuie să pierzi timpul

Țarul Alexandru a semnat tratate cu regele Prusiei, Frederic Wilhelm III (mai 1804), cu Francisc I, împăratul Austriei și al Imperiului Romano-German (noiembrie

1804), și cu Anglia (aprilie 1805). La acesta din urmă fuseseră invitate să adere toate puterile, cu scopul de a-l răsturna pe Bonaparte și a readuce Franța la hotarele din 1792. Cu aceea ocazie, premierul britanic, William Pitt, i-a promis țarului subsidii anuale de 31 milioane de lire sterline, pentru 100.000 de oameni sub arme, lăsând să se înțeleagă că ar putea finanța și alte state care doreau să intre în coaliție.

Austria, care suferise cele mai mari pierderi teritoriale în războaiele cu Franța și pe care influența Parisului în statele germane risca să o transforme într-o putere de mână a doua, s-a alăturat și ea coaliției, în

august 1805, trimițând trupe în Tirol. La fel a procedat și Regatul Neapolelui. Numai Prusia mai tatona încă, fiind totuși pe picior de mobilizare.

Cam așa stăteau lucrurile în fatidica dimineață de 25 august 1805. Ca în transă, Napoleon i-a dictat secretarului întreg planul campaniei contra puterilor continentale: denumiri de regimente, efective, nume de comandanți, itinerarii de marș, cu popasuri, forțări de ape... Geniul său reușea să schimbe într-o singură clipă ținta campaniei și soarta Europei! Dacă nu putea lovi Anglia, se hotărâse să-i lovească aliații. „Vom asculta slujba la Viena!”, a încheiat el.

Din 27 august, trupele franceze au mărșăluit încontinuu. Soldații se sprijineau reciproc, să nu cadă de oboseală. Astfel au reușit să ajungă, în mai puțin de o lună, la Rin, în perfectă ordine. Pe coasta Canalului Mânecii rămăseseră 25.000, pentru a preîntâmpina o acțiune engleză. Împăratul a hotărât să dea, mai întâi, o lecție Austriei.

În total, coaliția putea arunca în luptă peste 300.000 de oameni, dar a făcut greșeala de a-i împărți în mai multe armate ce acționau independent. Austriecii aveau 90.000 de oameni în Italia, sub comanda arhiducelui Carol, pentru a lupta cu francezii lui Massena și Saint-Cyr (aproximativ 30.000) și pentru a amenința sudul Franței. Alți 75.000, conduși de Mack și arhiducele Ferdinand, au invadat Bavaria pentru a o forța să intre în coaliție, oprindu-se pe Dunăre, în apropierea Ulm, în așteptarea trupelor ruse (două armate cu 100.000

de soldați, aflate încă în Polonia).

„În război, nimic nu este mai periculos decât pierderea de timp”, era dictonul după care s-a condus Napoleon când a dat, la 1 octombrie, sub o ploaie torențială, ordinul de trecere a Rinului. În mai puțin de o săptămână trupele sale reușeau apoi să atingă Dunărea, în ciuda vremii defavorabile.

Împăratul se putea folosi, în total, în acea campanie, de 186.000 de oameni și 340 de tunuri, împărțite în 7 corpuri de armată – unitate tactică flexibilă, imaginată de el, fiecare cu 2-4 divizii de infanterie, artilerie pe măsură, o brigadă de cavalerie ușoară și trupe de geniu. La comanda lor se găseau cei mai valoroși mareașali francezi: Bernadotte, Marmont, Davout, Soult, Lannes, Ney și Augereau – toți eroi ai războaielor Revoluției și Consulatului.

La fel de inspirată a fost și organizarea „rezervei de cavalerie”, o masă de 28.000 de călăreți, cu artilerie proprie, pusă sub comanda mareașalului Murat și acționând ca avangardă sau ca masă de manevră rapidă. La care se adăugau și o puternică rezervă de artilerie, ca și trupele de elită ale Gărzii Imperiale (7.000 de oameni), sub comanda directă a împăratului.

Trecerea Rinului, între Mainz și Strasbourg, s-a făcut

pe mai multe coloane, iar uriașa armată s-a îndreptat pe la nord de Ulm, către Dunăre. La 10 octombrie, Mack a aflat de cucerirea celor trei poduri peste Dunăre, aflate în spatele său! Arhiducele Ferdinand reușise, cu mari pierderi, să scape spre Boemia, dar grosul forțelor austriece (30.000 de soldați) erau prinse la Ulm. În cele din urmă, au capitulat la 20 octombrie: 61.000 de prizonieri și 200 de tunuri au fost luate în numai 14 zile.

Se retracează ca să învingă

Urma Viena... pentru „a-i scuti pe ruși de jumătate din drum”. Familia imperială austriacă a fost nevoită să părăsească Capitala, pe ger și zăpadă. La 13 noiembrie au ocupat-o trupele lui Murat. În dorința de a intra primul în Viena, mareașalul a neglijat însă armata rusă a lui Kutuzov (45.000 de soldați), care, după ce bătuse o divizie franceză la Durenstein, se repliase peste Dunăre. Câteva greșeli ale mareașalilor francezi, spiritul prudent și sacrificarea unei ariergărzi de 12.000 de oameni l-au scutit pe generalul rus de o soartă similară cu cea a omologului său austriac.

Între timp, Alexandru I încerca să-l convingă pe nehotărâtul rege prusac să declare război Franței. La mormântul lui Frederic II,

cel ce fusese unul dintre dușmanii conștanți ai rușilor, cei doi și-au jurat prietenie eternă, Prusia angajându-se chiar să adreseze, în cel mai scurt timp, un ultimatum Franței.

Napoleon a înțeles că trebuie să se grăbească. Prin viclesug, a cucerit

Șarja mamelucilor

Arogantul prinț Dolgorukov

și unicul pod peste Dunăre al Vienei, rămas intact. În noile condiții, Kutuzov s-a retras rapid spre Olmutz, unde a făcut joncțiunea cu o a doua armată rusă și cu 15.000 de austrieci. Cu toate că și-ar fi dorit să continue retragerea, până la intrarea în război a Prusiei, a fost nevoit, la ordinul țarului, să dea cât mai repede bătălia generală.

Începând cu 28 noiembrie, abilitatea diplomatică și clarviziunea militară ale lui Napoleon s-au manifestat în mod strălucit. Din chiar acea zi, i-a prezentat ambadorului prusac trofeele ultimei lupte. Copleșit, acesta a hotărât să amâne înmânarea ultimatumului. Tot atunci, a fost trimis la Alexandru, cu propuneri de pace, aghiotantul Savary. Iar stratagema a funcționat, țarul și anturajul său devenind tot mai încrezători în victorie. În scrisoarea adresată lui Napoleon, el nici măcar nu-l mai numea „sire” sau „majestate”, ci numai „șeful guvernului francez”.

În seara aceleiași zile, acțiunea s-a mutat în apropierea orașului morav Austerlitz (azi Slavkov). Cei trei mareșali cu care se

Kutuzov

consulta împăratul erau destul de descurajați: inamicul avea 90.000 de soldați și 278 de tunuri, în timp ce ei nu dispuneau decât de 70.000 de soldați, cu 139 de tunuri. Și asta, doar în cazul în care Davout și Bernadotte ajungeau la timp. În consecință, au propus retragerea. Împăratul i-a ascultat tăcut; apoi și-a dat acordul. Motivele sale erau însă complet diferite de cele ale mareșalilor... Retrăgându-se, el dădea un nou impuls belicoșilor din anturajul țarului și alegea câmpul de luptă, câmp pe care-l studiase mai bine de o săptămână.

Între localitățile Brünn (Brno), Ratigern și Austerlitz, se întindea platoul Pratzen, lung de 6 km, ce domina câmpia din jurul său. În sud, spre satele Sokolnitz și Telnitz, pantele sunt mai domoale și orice comandant care nu ieșea din abc-ul strategiei ar fi ales zona pentru un atac de flanc, mai ales că prin acesta putea fi tăiat retragerea francezilor spre Viena. Prin abandonarea platoului, Napoleon a impus, practic, acest plan aliaților.

La 1 decembrie, l-a primit pe favoritul țarului, prințul

Regele Prusiei,
Frederic Wilhelm III

Dolgorukov, suportându-i, cu stoicism, aroganța. Într-un final, când „filizonul” i-a cerut abandonarea tuturor teritoriilor cucerite de la revoluție încoace, explodând, a expediat emisarul. Stratagema funcționa.

William Pitt, victima de la Austerlitz

Se lăsa seara. Venise timpul unei ultime inspecții a dispozitivului. La nord de Pratzen, cei 13.000 de ruși ai prințului Bagration, oarecum izolați de grosul armatei plasat pe platou, vor fi ținți de mareșalilor Lannes și Murat. Mai la sud, în fața platoului, mareșalul Soult, având în rezervă corpul lui Bernadotte și Garda Imperială, trebuia să străpungă centrul austro-rus, pe măsură ce unitățile acestuia erau prinse în atacul principal. În fine, proaspăt sosit, Davout trebuia să reziste cu orice preț principalului atac aliat, pe râul Goldbach și în satele Sokolnitz și Telnitz.

Deodată, întinericul nopții a fost străpuns de mii de jerbe de flăcări. În acordurile cântecului „E aniversarea înco-

Generalii Lannes...

... Bernadotte...

... și Murat

ronării! Trăiască împăratul!", entuziasmul a cuprins tot frontul francez. „Este cea mai frumoasă seară din viața mea!", a exclamat, înduișat, Napoleon.

Către ora unu dimineața, în camera lui Kutuzov, deja adormit, generalul Weirother, autorul planului aliaților, cu un aer savant, explica dispozițiile pentru ziua următoare: în dreapta, Bagration, susținut de majoritatea cavaleriei, trebuia să înainteze spre Brünn. În stânga, patru coloane, totalizând mai mult de jumătate din armată, vor coborî platoul, tăindu-le francezilor retragerea spre Viena. Unul dintre comandanții de coloană, emigrantul francez Langeron, i-a atras însă atenția asupra vulnerabilității centrului. Deranjat, Weirother i-a replicat că inamicul era în retragere și, deci, dispozițiile sale erau excelente. Trezit de discuție, Kutuzov i-a trimis pe toți la culcare.

Între timp, bătuse ora patru. Napoleon, care a dormit doar trei ore, era deja călare, înconjurat de mareașali. Încă nu-i putea zări pe ruși, dar zgomotele ce răzbăteau din

dreapta sa îi indicau o masivă deplasare. Apoi, în aceeași extremitate, a izbucnit un foc viu. Davout a plecat în galop. Acolo, luptele au fost crâncene toată ziua, căci cei 10.000 de francezi erau aruncați în luptă pe măsură ce intrau în dispozitiv, către un inamic de patru ori mai numeros. Cele două sate au fost pierdute și recuperate de trei ori. Către orele 11, ele au rămas în mâinile rușilor.

Pe la 8 dimineața, ceață groasă de iarnă s-a risipit, ridicându-se legendarul „soare al Austerlitzului", lucru ce i-a permis lui Napoleon să-i distingă pe cei peste 40.000 de grenadieri ce coborâseră în albia râului Goldbach. Mareșalul Soult, ultimul rămas lângă el, a primit ordinul de atac. O jumătate de oră mai târziu, în ritmul tobelor, diviziile sale urcau încet platoul. În timp ce se cățărau pe panta acoperită de chiciură, soldații cântau. Generalul Kollowrath, comandantul ultimelor trupe austro-ruse, rămas pe platou, a fost surprins de apariția din ceață a miilor de baionete. Soldații săi au făcut stânga împrejur. Era prea târziu!

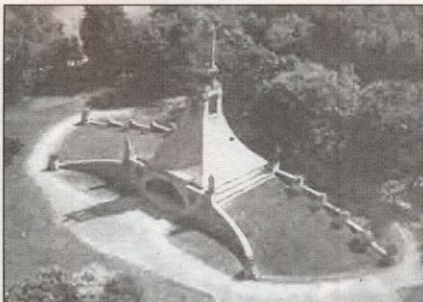
Soult a ocupat platoul, urmat de Napoleon, Bernadotte și de Gardă.

Văzând dezastrul pe care se străduise să-l împiedice, Kutuzov, rănit de un glonț la obraz, a aruncat în luptă și Garda Imperială. Prefăcându-se morți, grenadierii s-au culcat la pământ. În ajutorul lor a venit, în viteză, generalul Rapp, cu mamelucii și vânătorii din cavaleria Gărzii. Ciocnirea celor două cavalerii a fost teribilă. Francezii, culcați la pământ, și-au reluat armele, sărind în ajutorul călăreților. Cele două infanterii s-au împușcat doar de la câțiva metri. După o oră de luptă, superioritatea mamelucilor și-a spus cuvântul: 200 de nobili ruși au căzut numai aici, iar resturile Gărzii lor au fost fortate să coboare pantele, spre Austerlitz.

În tot acest timp, mai la nord, Lannes și Murat aveau propria lor luptă. Cele două divizii de infanterie pe care le aveau au înaintat spre Olmutz. Cea sudică a fost constant atacată de cele 82 de escadroane ale prințului Lichtenstein, dar a rezistat, sprijinită de cavalerie. Focul

ei precis a provocat mari pierderi călăreților inamici, în timp ce cei 4.000 de cuirasieri ai lui Murat îi aruncau în derută. Divizia nordică a rezistat unui puternic atac al infanteriei ruse, iar apoi, cu sprijinul aceleiași cavalerii grele, a respins inamicul. Având 2.000 de oameni uciși și 4.000 căzuți prizonieri, Bagration a fost nevoit să se replieze rapid spre Olmütz.

Către orele 14.00, doar coloanele de la stânga mai rezistau. Operând o schimbare de front spre dreapta, Soult le-a căzut în spate, prinzându-le între trupele sale și cele ale lui Davout. În mai puțin de o oră, 10.000 de soldați ruși își căutau salvarea spre sud, pe lacul înghețat Satschen. O baterie a Gărzii a tras câteva

Monumentul care aduce aminte de bătălia de la Austerlitz

ghiuilele ce au făcut ca gheața să se spargă, prinzând oameni și cai. Restul soldaților au preferat să se predea. La ora 16.00 totul se sfârșise. Jumătate din armata aliată fusese nimicită sau capturată, împreună cu 180 de tunuri. În tabăra franceză, erau mai puțin de 8.000 de morți și răniți. Împăratul se va îngriji să-i adopte, în mod oficial, pe

toți copiii rămași orfani în urma luptei.

„Cea mai frumoasă bătălie din istorie”, așa cum au denumit-o mulți istorici, a dus la distrugerea coaliției inițiată de Pitt. Chiar în acea seară, austriecii au cerut armistițiul, iar țarul, care a părăsit plângând câmpul de luptă, a reușit să scape de prizo-

nierat doar mințindu-l pe Davout. La primirea veștii, William Pitt a ordonat servitorilor să strângă harta Europei pe care lucra, profetizând: „Șapte ani de acum încolo nu vom mai avea nevoie de ea”. La scurt timp, în ianuarie 1806, se stingea din viață, unii considerându-l o altă victimă a teribilei bătălii. ■

MINISTERUL DE INTERNE SE ÎNTOARCE ACASĂ

(Urmare din p. 19)

Spre a ne forma o idee despre cantitatea de documente să reținem câteva date. În depozitele Arhivelor Naționale ale României se păstrează aproximativ 240 km de arhivă, reprezentând 30.000 fonduri și colecții de documente, create de instituțiile țării în peste 600 de ani. Volumul acestor documente este de aproximativ 90.000 „metri cubi de cultură”. Ce înseamnă acest volum în timp? Pentru a discuta numai conținutul documentelor în emisiunea *1 mc de cultură* a domnului Alex Ștefănescu, ar trebui ca ea să dureze 1.800 de ani! Ce înseamnă acest volum în spațiu? Imaginați-vă volumul palatului fostului Minister de Interne, în care a funcționat până de curând Senatul României și care adăpostește încă Ministerul Muncii și Ministerul Sănătății. Și să nu uităm că acest volum de arhivă va crește anual!

Cum am înțeles noi de-a lungul timpului să păstrăm acest tezaur? Nu avem puterea de peste 120 de ani să-i oferim un local propriu. Găzduim arhivele într-o construcție pentru care clasa de risc seismic este 0 și în care la cutremurul recent din noiembrie 2004, de numai 6 grade pe scara Richter, plafonul de peste scara de onoare s-a prăbușit. Nu s-au găsit în bugete 50.000 euro pentru a dota această instituție cu aparatura minimală de multiplicare.

Cred că a sosit timpul ca noi toți, societate civilă, medii de informare, administrație centrală și locală, să facem un pas decisiv în schimbarea mentalității noastre, prin lansarea unei ample dezbateri publice și promovarea unei soluții practice pentru localul Arhivelor Naționale ale României.

Și cred că un prim pas ar fi găsirea unui spațiu în clădirea ce a fost retrocedată Ministerului Administrației și Internelor. ■

Exclusivitate

Am publicat în nr. 10 și 11/2005 primele două scrisori dintr-un schimb epistolar, rămas neîncheiat, dintre fostul ambasador al Portugaliei în România, José Augusto Seabra, și doamna Micaela Ghițescu. Dialogul s-a născut din experiența dureroasă, carcerală a celor doi (anii 50) și din speranțele zămislite după prăbușirea dictaturilor în Portugalia (1974) și România (1989).

Publicăm acum ultimele două scrisori. Interlocutorul portughez s-a stins din viață în anul 2004.

Îi mulțumim doamnei Micaela Ghițescu pentru amabilitatea cu care ni le-a încredințat spre publicare.

NOSTALGICII ȘI UCENICII VRĂJITORI

JOSE AUGUSTO SEABRA

Există în relatarea dumneavoastră emoționantă despre zilele de neuitat ale prăbușirii regimului comunist român și a „ubuescului” său tiran Ceaușescu, drept urmare a unei deflagrații fulgerătoare care a început la Timișoara, ca să se întindă pe urmă asupra Bucureștiului și întregii țări, detalii răscolitoare, care marchează în același timp asemănările și diferențele dintre căderea lungilor noastre două dictaturi de semn opus.

Ați trăit din interior, între speranță și angoasă, episoadele și luptele agitate, cu victime, care au condus până la urmă, în bucurie, la eliberarea atât de așteptată de sub un sistem totalitar, în acel *annus mirabilis* 1989, când s-a săvârșit prăbușirea fostului imperiu sovietic. Eu, dimpotrivă, am urmărit în exil, cu cincisprezece ani înainte, „Revoluția Garoafelor”, declanșată de o mișcare a tinerilor căpitani și sprijinită masiv de poporul portughez, punând capăt concomitent unui regim fascist și unui război colonial. Revoluție care a riscat apoi, după cum știți, să fie deviată din traseul ei democratic de către comuniști și unii dintre acei militari, amenințând țara să cadă sub o nouă dictatură, de genul celei a voastre.

Cum luptasem, din tinerețe, cu prețul închisorii și apoi al expatrierii politice, contra dictaturii lui Salazar, 25 aprilie 1974 a fost, pentru mine, cum vă puteți închipui, o imensă bucurie, dar amestecată cu o îngrijorare pe care n-am ascuns-o când am primit știrea la Paris. Mă temeam deja, alături de alți prieteni și camarazi din exil și din interior, de ceea ce chiar avea să se întâmple, cunoscând de foarte aproape metodele de acțiune ale comuniștilor noștri de obediență so-

Alvaro Cunhal în mijlocul mulțimii

vietică, dirijați de liderul lor stalinist, Álvaro Cunhal, care mersese până la a sprijini invadarea Cehoslovaciei și era complice la oprirea popoarelor din centrul și estul Europei.

În ce mă privește, suferisem aceste metode în mai multe rânduri. Chiar și în închisoare, unde ei le aplicau celorlalți deținuți care, ca mine, nu erau comuniști. Mai târziu, în timpul exilului, în trecerile mele prin Praga și Moscova în calitate de reprezentant al studenților portughezi, am putut să fiu martor la brutalitatea lor față de disidenții care existau deja și în rândurile lor. Puteam deci să ne așteptăm la ce era mai rău și a trebuit să luptăm, după 25 aprilie, pe două fronturi: pe de o parte, contra nostalgicilor vechii dictaturi, la dreapta; pe de alta, contra ucenicilor vrăjitori ai unei noi dictaturi, la stânga. Grație solidarității partidelor democratice și sprijinului imensei majorități a poporului nostru, care iubea libertatea, am reușit în fine să alegem o Adunare Constituantă, în care eu am avut responsabilitatea și onoarea de a fi deputat și care a oferit Portugaliei o lege fundamentală, în cadrul unui stat de drept, după înfrângerea unei lovituri militare comuniste și stângiste.

Această victorie a democrației asupra totalitarismului s-a datorat în mare parte experienței dobândite de conducătorii par-

Lisabona în zilele revoluției

tidelor democratice, plecând de la exemplul negativ al sistemelor totalitare zise de „democrație populară” sau de „socialism real”. Pentru a face cunoscut în Portugalia infernul concentraționar comunist, am ajuns să traduc, cu un cuplu de disidenți comuniști care trăiseră în Uniunea Sovietică, Maria și Francisco Ferreira, *Arhipelagul Gulag*, de Aleksandr Soljenițin, a cărui publicare a fost întârziată prin presiuni exercitate asupra editurii de către partidul comunist. Și deseori am denunțat, în scris și prin discursuri, realitatea, „raiului” pe care aceștia îl promiteau poporului portughez. Cunhal nu ajunsese el chiar să numească Uniunea Sovietică „Soarele Pământului”?

Pentru comuniști, noi, democrații mai ales social-democrații și socialiști eram principalul inamic de învins. Mário Soares, care era neîndoios gogorița lor, a fost amenințat că va deveni „un nou Kerenski”. Ocupând într-o zi Adunarea Constituantă și sechestrându-i pe deputați, au încercat să repete lovitura dizolvării „Dumei”, din timpul revoluției bolșevice. V-aș mai putea relata o mie de episoade care ilustrează această ură a comuniștilor împotriva libertății și democrației: de la cenzura din ziare, radiouri și televiziune, pe care le-au controlat la un moment dat, până la practicarea torturilor în închisorile militare împotriva așa-numiților „contrarevoluționari”, trecând prin campaniile de calomnii, în care erau ași.

Din fericire, astăzi partidul comunist este redus la noi la măsura sa exactă, chiar dacă mai deține încă unele pârghii, cum ar fi cele sindicale. Discreditația pe care a suferit-o după căderea imperiului, care era baza sa de sprijin din exterior, l-a făcut să piardă o mare parte din electorat, atât la nivel național, cât și la cel local.

Înfrângerea comuniștilor în Portugalia a fost un eveniment istoric, cum au subliniat numeroși observatori. Ea a contribuit în timp

Scena arderii portretelor hulite

la prăbușirea regimurilor comuniste pe continentul european. Să ne imaginăm ce ar fi putut să însemne implantarea unui soi de „Cuba în Europa”! Ciclu răsturnării dictaturilor europene a început în Peninsula Iberică, în Portugalia mai întâi și apoi în Spania, culminând în Europa Centrală și de Est. Toate aceste dictaturi erau într-un fel complice, chiar dacă pretindeau că se combat. Și au sfârșit prin a suferi, mai devreme sau mai târziu, un același destin.

Procesul de tranziție spre democrație variază evident în funcție de natura proprie fiecărei dictaturi și de împrejurările specifice ale prăbușirii, într-un context geopolitic dat. Trebuie deci să se cunoască experiența ireductibilă a poporului care i-a fost victimă și ale cărei urmări se prelungesc dincolo de sfârșitul coșmarului. Pentru a înțelege mai bine tragedia totalitară, trebuie să ascultăm mai înainte de orice mărturiile celor care o

păstrează în memoria vie și care o pot transmite generațiilor prezente și viitoare, ca și celorlalte popoare, a căror solidaritate este esențială pentru construirea unui viitor comun în libertate.

De aceea eu însumi, cunoscând represiunea într-o dictatură omoloagă celei din România, resimt datoria de a mă împărtăși de la teribila voastră experiență în carcerile comuniste, neîndoios mai oribilă decât a mea. Aș dori deci să văd cu propriii mei ochi locurile de detenție, de tortură și de execuție a martirilor voștri, să vorbesc cu cei care au suferit, acolo unde au traversat cercurile infernului sau purgatorului carceral. Vă voi vorbi după aceea despre ce voi fi resimțit eu, pe baza acestei încrucișări de experiențe care este dialogul nostru la București.

Poate că mi-ați putea descrie puțin și m-ați putea ajuta să vizitez unele dintre aceste cercuri ale claustrării și calvarului. ■

CERCURILE CALVARULUI

MICAELA GHÎTESCU

V-am condus la Jilava, închisoare subterană, una dintre stațiunile

cele mai înfricoșătoare ale acelei *Via Crucis* a poporului român sub regimul comunist. Altă dată, vă voi detalia „o zi din viața mea” în acel loc de încarcerare; deoarece, în calitate de „depozit” al Securității, Jilava nu reprezenta, pentru deținuții politici, decât o a doua etapă: mai calmă sub aspect psihic, deși teribilă în privința condițiilor materiale.

Dar prima etapă, cea a șocului propriu-zis al arestării, al anchetei și al interogațiilor, al singurătății în fața „lor”, se petrecea în groazni-

celele celule ale Securității: acolo tortura psihologică era cea mai dură, acolo se auzeau țipete și hohote de plâns, acolo nu se circula pe culoare decât cu ochelari negri, acolo nu erai lăsat să dormi, acolo erai hărțuit, amenințat și șantajat: acolo nu știai nimic despre prezent adesea nici măcar unde te afli, și, bineînțeles, nimic despre familia abandonată disperării și unde erai incapabil să-ți imaginezi viitorul.

Aveai timp să-ți rememorezi trecutul.

Din august 1944, deși „aliați”, ne găseam sub

Doina Cornea în balconul de la Universitate

ocupație sovietică. Dintr-o țară atât de bogată am devenit, aproape peste noapte, săraci, jefuiți, umiliți, batjocoriți.

Locuim cu părinții și cu un frate, în casa noastră familială la București. Tata era un mare chirurg, unul dintre cei mai cunoscuți în țară. (La 29 ani, primise o scrisoare elogioasă de la celebrul chirurg francez Leriche, în urma unui articol publicat de tata în *La Presse Médicale*). Mama provenea dintr-o familie de imigranți aromâni din sudul Dunării, tatăl ei murind când ea era încă adolescentă. Deși săracă și orfană de tată (și născută în secolul XIX), făcuse studii superioare, ca și sora ei mai mică; trei dintre frații ei au devenit profesori universitari, iar unul dintre ei, subsecretar de stat la Educație (iar cei doi care mai trăiau încă sub regimul comunist au petrecut ani lungi de închisoare, ca și soțul surorii lor mai mici și sora tatălui meu). În total, nouă membri ai familiei noastre am cunoscut carcerile comuniste; și eram o familie oarecare de

intelectuali români („dușmani ai poporului“!), nu foarte înstărită...

Idată cu sosirea sovieticilor, loviturile grele au început să se abată asupra alor mei: confiscarea automobilului tatei, care îi era însă indispensabil pentru exercitarea profesiei; confiscarea puștilor sale de vânătoare, unica recreere duminicală după o săptămână de mare chirurgie; împiedicarea fratelui meu de a urma studii universitare, fiind „fii de liber profesionist“. (Când a venit rândul meu de a intra la Facultate, interveniseră deja alte reglementări, eu fiind admisă, lucru ce nu m-a scutit însă de alte neplăceri datorate aceleiași „origini nesănătoase“). Într-o dimineață, ducându-se ca de obicei la spital, tata a fost întâmpinat de portar, cu lacrimi în ochi: „N-am voie să vă las să intrați...“ Era maniera pe care regimul o alegea ca să te dea afară! (*Magazin istoric*, nr. 4/6/2003)

Fără cabinet, fără posibilitatea de a opera într-un

spital, am început să vindem obiecte din casă spre a putea subzista: covoare, tablouri, pianul, bicicleta mea, mașina de scris Remington... Tata a intrat ca medic generalist la o cooperativă, fratele meu s-a apucat de reparat radiouri...

În jurul nostru, arestările erau în toi. În anii 50 arestările se petreceau noaptea sau pe stradă. Când se oprea o mașină, noaptea, în fața porții, știai... Când se oprea o mașină lângă tine, la bordura trotuarului, la fel... O doamnă, pe care o cunoșteam, își pierduse pantoful în momentul arestării. Prin pantoful acela, luat de un trecător căruia ea reușise să-i strige numărul de telefon, a aflat familia ce i se întâmplase.

Colaga mea de clasă și cea mai bună prietenă, Mariana, fusese și ea arestată pe stradă, cu o lună înainte, în septembrie 52. Pur și simplu dispăruse din grupul nostru. Niciodată părinții ei nu aveau să afle unde se găsea următorul ei.

Frecventaserăm amândouă, împreună cu alți elevi, cursurile liceului care funcționa pe lângă Institutul Francez de Înalte Studii. Ne atașaserăm de directorul liceului, profesorul Marcel Fontaine, și de soția lui. Profesorul venise în România în timpul primului război mondial ca ofițer în Misiunea generalului Berthelot. Luptase pentru țara noastră, participase la marea bătălie de la Mărășești, trăise crearea statului nostru național, la 1 decembrie 1918. Căsătorindu-se cu o româncă, revenise în România ca membru al Misiunii Culturale Franceze. Dar câți occidentali nu se stabileau, la vremea aceea, în acest colț de rai care era România între cele două

războaie, contribuind astfel la modernizarea ei.

Noi, elevele, eram deci atașate de profesorii Liceului Francez. Pe lângă cursuri, se organizau serbări de Sfântul Nicolae, de Crăciun, conferințe, audiții muzicale. Chiar eu fusesem „Moș Nicolae” într-un an.

Neavând copii, profesorul și doamna Fontaine ne adoptaseră într-un fel. Era în anii 1945-1947. Nori negri se adunau, încet dar sigur, pe cerul României.

La sfârșitul lui 47 s-a produs cataclismul plecării Regelui. În 48, Institutul a fost închis, iar profesorii francezi expulzați. Printre ei, directorul nostru, Marcel Fontaine, după treizeci de ani de viață în România, a doua sa patrie. Expulzat cu soția sa, o româncă. Îmi mai amintesc de ultima cină luată împreună, de recitățile, de cântecele noastre.

Am început să ne scriem. Pentru ei, era o legătură cu pământul iubit, de unde fuseseră izgoniți. Pentru noi, o fereastră deschisă spre lumea liberă, care ne era interzisă.

În Franța, Marcel Fontaine a inaugurat postul de radio Paris în limba română (pe atunci, Europa Liberă nu începuse încă să emită). Era un mijloc de a ne încuraja și a ne informa pe noi, care rămăseserăm să-i așteptăm... pe americani!

Această corespondență a fost considerată „spionaj în favoarea unei puteri străine”...

În acel moment, nu cunoșteam esențialul: că, drept urmare a acuzațiilor aduse, în cadrul O.N.U., lui Vișinski, adjunctul lui Molotov, fiindcă impusese cu forța gu-

vernul pro comunist al lui Petru Groza în România, sovieticii și comuniștii români hotărâseră să „demonstreze” că occidentalii, prin ambasaderele lor din București, desfășurau activități de spionaj. S-a procedat deci la arestări masive și s-au înscenat procese în care erau antrenate misiunile diplomatice ale Marii Britanii, Statelor Unite, Franței, Turciei etc.; „loturile” englez, american, francez, turc.

M-am aflat astfel în „lotul francez”, format din circa o sută de persoane, printre care elevi și profesori.

Revenind la noaptea de 24 octombrie 1952, cinci-șase agenți ai Securității au năvă-

lit în apartament. Au răscolit tot și-mi amintesc că au luat, drept „probe”, două cărți: *Britannicus* de Racine și *Chipurile și priverile Americii* de Petru Comarnescu. Și m-au luat pe mine, „spioana”.

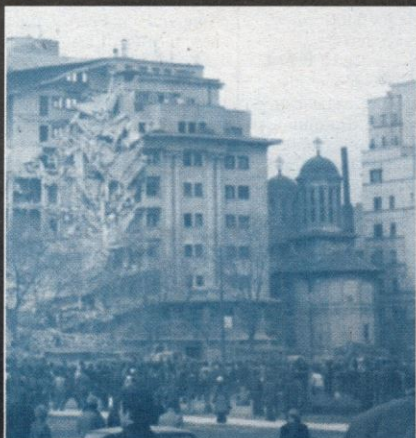
Ultima imagine pe care o am despre tatăl meu, marele, puternicul, cel care știa întotdeauna tot, cel căruia îi spuneam, în copilărie, „uriașul Goliat”: plânga în hohote, prăbușit pe masa din sufragerie.

Aici se sfârșește dialogul epistolar. Ar fi urmat să răspundă José Augusto Seabra... ■

Lenin este la pământ

ALTARE UCISE

Biserica Enei, ce se afla în fața Institutului de arhitectură și urbanism „Ion Mincu”, a fost prima victimă a furiei demolatoare a regimului ceaușist

Totul a început în martie 1977, când am devenit un fotoreporter „sui-generis” al nenorocirilor provocate de seism și nu numai: printre altele, am fotografiat prima victimă-martir a demolărilor de lăcașuri sacre biserica Enei, bine cunoscută mie și tuturor studenților de la Institutul de Arhitectură. De multe ori, din loggia fostei biblioteci a școlii, studenții înfățișau în desen sau acuarelă biserica împreună cu locuința primului romancier român Nicolae Filimon, al cărui tată fusese preot paroh aici la începutul secolului XIX. Fotografia am făcut-o cu puțin timp înainte ca brațul unei macarale să lovească (se spune intenționat) una dintre turlele bisericii.

Arhitect NECULAI IONESCU-GHINEA

La începutul anilor 1980 demaraseră lucrările la Centrul Civic și cădeau, rând pe rând, case și biserici din cartierul Uranus-Izvor, majoritatea de o certă valoare istorică, artistică și arhitecturală, plasate pe un spațiu cu însușiri deosebit de pitorești. Pe atunci aveam legături de serviciu cu o direcție de investiții din cadrul Primăriei Municipiului București și cunoșteam, în general din timp, acțiunile premeditate de demolare ce urmau. Pentru ca imaginea clădirilor să rămână în memoria posterității, în timpul liber sau în zilele de

sărbătoare, luam aparatul de fotografiat și înregistram pe peliculă instituții publice sau lăcașuri de închinare. Ani de-a rândul trecusem pe lângă ele; alcătuiau amintirile studenției, sau, apoi, ale tinereții mele ca arhitect.

La 28 aprilie 1984 am făcut fotografii la Biserica Spirea-Veche, după ce fusese dinamitată: planșeul de susținere a turlei mari căzuse peste zidurile naosului, oferind o imagine terifiantă. Biserica avușese o poziție dominantă, pe culmea dealului Uranus, și proiectul, realizat în anul 1922, era semnat de pres-

tigiosul arhitect Ion Traja-nescu.

Cine nu știa de Institutul Medico-Legal „Prof. Mina Minovici”, prima instituție de acest fel din lume? Se demolaseră deja două corpuri de clădire și în august 1985 urma Capela din mijlocul curții, operă a arhitectului Paul Petricu, realizată după sfatul și imaginația ilustrului doctor. Am înregistrat durerosul eveniment, în pofida faptului că „obiectivul” era supravegheat cu strâșnicie.

O lună mai târziu am fotografiat ultimele ore de existență ale bisericilor

Sf. Nicolae-Jitniță (sfârșitul secolului XVI) și Sf. Nicolae-Sârbi, pomenită în hrisoave încă de la începutul secolului XVI, așezată pe o cornișă a malului stâng al Dâmboviței. Dacă s-ar fi pus în aplicare proiectul renovării Căii Văcărești ce data din anii 1970, biserica ar fi putut constitui unul dintre elementele specifice ale vechii artere. Dar nu s-a întâmplat așa, biserica, inclusiv situl înconjurător, dispărând sub lamele buldozerelor, spre mahnirea Patriarhului de atunci, Iustin Moisescu, și a enoriașilor.

Profitând de faptul că nu se respectase termenul de finalizare a demolării mănăstirii Văcărești (15 decembrie 1986) și că milițienii cu câini fuseseră retrași, rămânând acolo numai un paznic beat și indiferent, în zilele de 10 și 11 ianuarie 1987 am înregistrat două pelicule diapozitiv color, în condiții de iarnă aspră. Alături de tulburătoarea înfățișare a construcțiilor medievale în ruine, imaginile redau părți din frescă amestecate cu molozul rezultat din demolare, care urma să fie transportat la groapa de gunoi a orașului.

De notat că din cei 2.500 m.p. de frescă datând de la începutul secolului XVIII, nu au putut fi salvați decât cca 140 m.p. de către prof. Dan Mohanu și studenții săi de la Institutul de Arte Plastice „Nicolae Grigorescu”. Din cei 230 m.p. de pictură murală ce împodobeau pereții și bolțile

paraclisului locul de închinare al voievodului nu s-a recuperat nimic. Mulți muncitori au furat fragmente de frescă cu icoane de sfinți și scene biblice. Aceeași tristă soartă au avut-o și ansamblurile iconografice de la Biserica Enei și Biserica Olteni, semnate de maestrul Gheorghe Tattarescu; de la Biserica Sf. Vineri-Herasca, autor Dumitru Belizarie; de la Biserica Albă-Postăvari, autor Anton Serafim.

La începutul anului 1986 nimeni nu credea că Biserica Sf. Vineri-Herasca va fi demolată. Era unul dintre cele mai iubite lăcașuri de

închinare din București, fusese consolidată și restaurată cu puțin timp înainte și constituia un capăt de perspectivă interesant pe una dintre laturile Pieței Unirii. Și cu toate acestea, joi și vineri 19-20 iunie, biserica a fost demolată, spre stupoarea și în ciuda protestelor de la distanță ale sutelor de credincioși prezenți, care nu se puteau apropia din cauza cordoanelor de milițieni și de basculante. Am surprins pe peliculă și aceste dureroase momente.

În octombrie 1987 cădea Biserica Sf. Troiță din cartierul Dudești, atât de sugestiv descrisă de Barbu Ștefănescu-

Pomelnicul Caselor Domnului demolate (1977-1987)

Biserica Enei	(1611-1977)
Biserica Mărganeanului	(1946-1981)
Biserica Crângași 2	(1943-1982)
Biserica Albă-Postăvari	(1568-1984)
Biserica Spirea Veche	(1765-1984)
Biserica Izvor	(1785-1984)
Biserica Gherghiceanu	(1939-1984)
Biserica Cotroceni	(1598-1984)
Capela Institutului Medico-Legal	(1892-1985)
Biserica Sf. Nicolae-Sârbi	(sec. XVI-1985)
Biserica Crângași	(1564-1986)
Biserica Sf. Nicolae-Jitniță	(1590-1986)
Biserica Doamna Oltea	(1947-1986)
Biserica mănăstirii Pantelimon	(1750-1986)
Mănăstirea Văcărești	(1722-1987)
Biserica Olteni	(1696-1987)
Biserica Sf. Vineri-Herasca	(sec. XIV-1987)
Biserica Sf. Spiridon-Vechi	(sec. XVII-1987)
Biserica Bradu Staicu	(1726-1987)
Biserica Sf. Troiță-Dudești	(1804-1987)

Delavrancea în nuvela *Hagi Tudose*. Locul din care am făcut fotografia atunci păstrează o distanță apreciabilă față de monument, din cauza paznicilor care mișunau în jurul acestuia.

În aceeași lună cădea Biserica Bradu Staicu, ce fusese refăcută de arhitectul Al. Freiwald în anul 1875; odată cu biserica a dispărut pilonul Sfintei Mese din altar, recunoscut de arheologi ca fiind foarte vechi, dar și 15 brazi argintii din grădină. Am surprins unul dintre momentele distrugerii caselor din curte.

Cu câteva luni înainte, la mijlocul anului 1987, înregistrasem câteva imagini cu peisajul apocaliptic ce se crease în jurul Bisericii Olteni, rămasă stingheră în mijlocul unui deșert apărut pe locul unui cartier de locuințe bucureștean, tipic pentru sfârșitul secolului XIX. Biserica, proaspăt restaurată, fusese la 1821 loc de rezistență al arnăuților; iar mai târziu, în chiliile sale Anton Pann își instalase propria tipografie. N-a contat nimic.

Odată cu demolarea intensă a clădirilor sacre au pierit și numeroase opere de artă care le împodobeau: vitralii, mozaicuri, sculpturi, icoane, cărți rare. Astfel, de la Capela Institutului Medico-Legal „Prof. Mina Minovici” s-au pierdut lambriurile și stranele din stejar sculptat, mozaicul de deasupra ușii de intrare, pictura din absida Sfântului Altar și cele opt

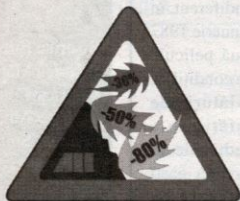
vitralii cu icoane de sfinți lucrate în Franța la începutul secolului XX. Numeroase obiecte de cult, mobilier sculptat și cărți valoroase au dispărut în timpul demolării Bisericii Sf. Troiță-Dudești. A fost subtilizată și Crucea de piatră cu inscripții, care marca intersecția Căii Dudești cu strada Anastase Panu. A dispărut și icoana dăruită Bisericii Sf. Spiridon-Vechi de către Patriarhul Silvestru al Antiochiei, la 1748.

De ce am făcut această incursiune, după 20 de ani, prin ultimele clipe ale lăcașurilor ortodoxe? Pentru a spune încă o dată că dispariția lor nu poate fi motivată prin

nevoia „sistemizării”, multe dintre acestea fiind în afara zonei de restructurare urbană. În deceniul 1980-1990, noțiunea de „sistemizare”, prin efectele anormale ale aplicării sale, a căpătat valențe înfricoșătoare.

Fotografiile reproduse în planșele acestui număr, făcute de noi în condiții vitrege, surprind momentul demolării unora dintre monumente. Amintirea lor a fost evocată și în expoziția organizată de Uniunea Arhitecților din România, în Sala „Octav Doicescu” din Calea Victoriei nr. 126, în perioada 14 decembrie 2004-11 ianuarie 2005. ■

Vino să vezi!

ALL carte din ACCES
LA ISTORIE 5 lei!

În noiembrie și decembrie, găsești oferta ALL
în rețeaua de librării CLB, în Librăria
Mihai Eminescu, în Carrefour, Cora și
Librarul Dulimex.

www.all.ro

ALBUM ISTORIC

Ultimele zile din existența unui monument unic în sud-estul Europei: mănăstirea Văcărești. Colonada și foșorul paraclisului domnesc, încă în picioare...

...și biserica mănăstirii (10 ianuarie 1987)

Rămășițele capelei (x) Institutului Medico-Legal „Prof. Mina Minovici“ (august 1985)

Biserica Olteni, dărâmată în 12 iunie 1987

Biserica Sf. Troiță-Dudești (octombrie 1987)

Sf. Nicolae-Jitniță, din Calea Văcărești nr. 46, a fost demolată în ziua de 18 iulie 1986

Biserica Sf. Nicolae-Sârbi fără acoperiș (4 septembrie 1985)

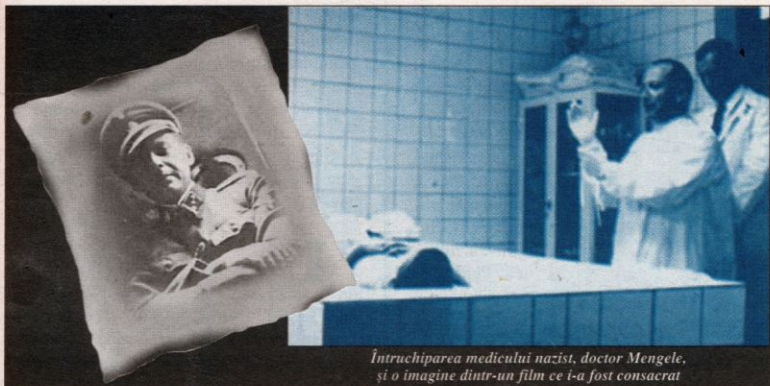

*În noaptea de vineri spre sâmbătă 29 aprilie 1984 Biserica Spirea Veche
a fost dinamitată*

*Bucureșteni privesc neputincioși distrugerea Bisericii Sf. Vineri-Hereasca
(19-20 iulie 1987)*

Întruchiparea medicului nazist, doctor Mengele, și o imagine dintr-un film ce i-a fost consacrat

MEDICINA ÎN CEL DE-AL DOILEA RĂZBOI MONDIAL

CAIUS TRAIAN DRAGOMIR

Lucrul cel mai simplu dintre toate este să fie relevată, evidentiată, legătura a două modalități de exprimare a umanului una neobligatorie, abominabilă, condamnată și totuși mereu prezentă în istorie războiul; cealaltă, necesară, reflectând prin nivelul ei și cultura, civilizația, și umanismul unei epoci, ori ale unei națiuni, unei arii geopolitice și geoculturale medicina. Desigur, ceea ce le apropie, le așază în legătură, le obligă la reciprocă determinare, la intercondiționare este moartea. Apare de la sine înțeles că prin raportare la moarte se definește atât războiul, cât și medicina; aceasta tocmai prin faptul că pe terenul amenințării la adresa vieții omenității cele două manifestări alcătuiesc o opoziție absolută.

Trepanație în secolul XIV

Albert Camus spunea, exprimându-se metaforic și, totodată, foarte realist, că oamenii se împart, ca atitudini existențiale și forme ale exprimării opțiunilor lor ultime din zona ființării, în călăi, victime și medici, medicii fiind toți cei care ajută victimele, oricare ar fi ele și oricât de îndelung sau crud sau sinistru s-ar fi comportat în chip de călăi, înainte de a deveni victime. Războiul nu este camusian decât un mod de a obliga mulțimi imense de oameni să se transforme în călăi și, astfel, de a crea mase încă și mai mari de victime. Este evident că nevoia de medici medici ca atare, profesioniști ai medicinei, dar și medici în general, în sensul propus de marele scriitor existențialist francez evoluează, în timp de război, pe măsura producerii de victime.

Ambroise Paré practicând
ligatura vaselor de sânge
în timpul asediului orașului Metz

Războiul este, dincolo de orice scuza se încearcă a i se aduce și, mai ales, i s-a adus în trecut, moarte sau, cel puțin, manipulare a amenințării cu moartea. Pentru ca amenințarea cu moartea să devină credibilă și, astfel, să ajungă la efectele scontate, ea trebuie să se producă efectiv. Războiul se dovedește a fi în

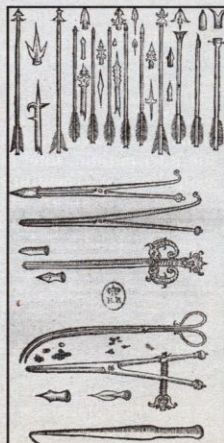
relațiile externe ale statelor echivalentul pedepsei cu moartea în raporturile interne. Pare evident că până în prezent nu au declanșat războaie decât state care practică, în sistemul penal intern, pedeapsa cu moartea, ca prescripție legală sau prin intermediul unui subterfugiu. În imperiul țarist, în prima jumătate a secolului XIX, pedeapsa cu moartea era teoretic abolită, însă erau admise pedepse corporale de extremă cruzime care duceau, indubitabil, la moartea condamnatului (a se vedea *Scrisorile din Rusia*, ale Marchizului de Custine.)

S-a scris despre stat că el trebuie considerat drept sistemul constituit de societate care deține monopolul dreptului de a pedepsi la un nivel care să introducă restricții, limitări asupra drepturilor fundamentale ale persoanei. În realitate, definiția trebuie dezvoltată până la a deveni cu adevărat conformă realului: până în prezent statul este sistemul instituțional cărui i se conferă dreptul sau care își arogă dreptul de a ordona moartea. Chiar și statele care au abrogat pedeapsa cu moartea dețin permisiunea de a declara război; dacă acestea, până în prezent, nu au uzat de ea este un alt lucru. Drept compensație, aceleași state sunt obligate să

sustină, să promoveze dreptul uman la viață, drept al cărui principal instrument de afirmare și împlinire este medicina. Ele nu trebuie să scuze statele în fața conștiinței umane, în general, ca și în fața fiecărei conștiințe, de încălcarea programatică, și nu rareori arogantă, a primeia dintre poruncile Decalogului, dintre cele care se referă la relațiile între semenii: „să nu uciți“.

Legate antinomic, războiul și medicina pun problema unui gen de competiție reciprocă: războiul crește nu doar nivelul-crimeii statale, al actului uciderii, ci și mijloacele de care brutalitatea legală se folosește aceasta cantitativ și calitativ, tehnologic. În chip corespunzător, medicina încearcă să se dezvolte, științific, dar și ca proces formativ al unei baze umane de aplicare.

Cea mai mare conflagrație a istoriei ar fi putut să aibă și cel mai mare impact asupra medicinii. Decurgând într-o epocă de mare progres cognitiv (anii din apropierea mijlocului de secol XX), medicina ar fi trebuit să aibă, în războiul mondial desfășurat între 1939 și 1945, un maxim de efect asupra evoluției ostilităților. În plus, un război cu intenții distructive globale, un război total, modifică modul de gândire și atitudinea omului față de om. Acest fapt nu avea cum să nu se reflecte în dezvoltarea filosofiei și eticii medicale. În plus, orice război este un experiment de nedorit, dar, poate, important, de biologie și patologie umană.

Instrumente chirurgicale
din secolul XVI

Farmacia medievală se baza mai ales pe plante

Să privim, fie și succint, relația celui de-al doilea război mondial cu știința medicală, cu procesul formării medicilor, cu beneficiul care a rezultat pentru potențialul de ajutorare a victimelor înfruntărilor, cu filosofia și etica medicală și cu voința de a cunoaște reactivitatea și adaptarea umană.

S-ar putea susține că războaiele au impulsionat medicina. În realitate, demonstrându-și importanța ei enormă, medicina de război nu a avut acele contribuții la dezvoltarea științei pe care o persoană interesată de cultura istorică sau dedicată în general cunoașterii omului ar putea să și-o imagineze. Cu toată diversitatea ei, patologia specifică situațiilor generate de conflictele armate este cu mult mai restrânsă decât aceea produsă de factorii nocivi care acționează în ambianța în care trăiește și căreia are să îi facă față ființa umană în condiții obișnuite, factori completați de ansamblul determinărilor malade endogene, acționând deci din chiar interiorul organismului uman.

În afara plăgilor produse de arme de foc, a traumatismelor, a leziunilor induse de arme chimice, atomice, de radioactivitate, de șocul exploziilor, ardere, se știe sau se poate intui că războiul, în condițiile de campanie, prin expuneri la frig, nutriție deficitară sau defecuoasă, concentrare umană, surmenaj, stress,

depresiune, frustrare, amplifică stările de boală ce survin tipic în lupte, cu o creștere enormă a unei patologii întâlnite și altminteri în practica medicală, ținând cu deosebire de categoria bolilor infecțioase, de nutriție, suprasolicitare, deci încă o dată spus de stress. Cu toate acestea, situațiile de război, prin schimbările permanente pe care le presupun și le generează, limitările condițiilor de activitate medicală, fatale în vecinătatea câmpului de luptă, supraaglomerarea care survine în munca medicilor, deși pot oferi unele experiențe și sugestii stimulând apariția unor observații și idei medicale noi, în general restrâng posibilitățile de reflecție ale specialiștilor, a căror obligație ajunge să fie aceea de a interveni cât mai prompt în cazurile grave, adesea extrem de grave, care, sub raport științific, nu pot fi caracterizate altfel decât drept foarte comune, oricât de complexe s-ar dovedi nu rareori.

Probabil că personalitatea cea mai remarcabilă care a contribuit în decursul istoriei la dezvoltarea medicinei, pornind de la experiența câmpurilor de bătălie, a fost chirurgul francez Ambroise Paré (*Magazin istoric*, nr. 3/1994). El a trăit în secolul XVI acoperind aproape acel veac prin cei 74 ani de viață. A fost medicul a patru regi (Henri II, Francisc II, Carol IX și Henri III). A reintrodus în practică hemostaza efectuată prin ligatura vaselor de sânge în timpul amputațiilor, metodă aparținând apoi

Vedere aeriană a lagărului de la Birkenau

Selecția noilor sosiți într-un lagăr german

fondului de neînlocuit al tehnicilor medicinei. Metoda mai fusese folosită în Alexandria, în epoca de înflorire a marelui centru elenistic, sub domnia dinastiei Lagide, pentru ca apoi să fie pierdută și înlocuită cu înfiorătoare – mai ales pentru acea vreme în care anestezia era necunoscută sau iluzorie – procedură a cauterizării. Ambroise Paré exemplifică prin intervențiile sale chirurgicale o altă latură a medicinei de război, și anume dezvoltarea, în activitatea de front, a unui curaj special. Ducele Henri de Guise, relatează Paré însuși, primește, într-una dintre bătăliile la care participă, o lovitură de lance în plină figură. Vârful lancei se rupe și rămâne înfipt în oasele feței. Chirurgul Ambroise Paré însuși nu reușește să extragă vârful de metal cu nici unul dintre instrumentele sale. Ordonă atunci unui ajutor să îi aducă un clește dintre cele folosite de fierarul satului învecinat. Îl așază pe duce pe jos, se proptește cu un picior pe fața acestuia, apucă vârful de lance și, cu cleștele, trăgând cu amândouă mâinile, reușește să îl smulgă. Henri de Guise s-a vindecat, dar a purtat mereu porecla, rămasă istorică, de „Le Balafre” (Cel cu cicatrice pe obraz).

In timpul celui de-al doilea război mondial s-a practicat continuu, în milioane de cazuri, tehnica de ligatură vasculară, pusă la punct cu sute de ani înainte de Ambroise Paré, extinsă apoi la aproape toate tipurile de intervenții chirurgicale. În acest ultim război mondial două sunt marile descoperiri puse în practică și care au contribuit la salvarea a milioane de vieți.

Prima este și primul antibiotic identificat penicilina. Descoperirea ei nu s-a produs în

timpul războiului, ci la sfârșitul deceniului 3 al secolului XX (în 1928) și este datorată, după cum se știe, lui Alexander Fleming. În timpul războiului s-a trecut la aplicarea clinică a acestui remediu esențial, care a asigurat un mare progres în tratarea unor boli microbiene, ce anterior generau o înaltă mortalitate sau complicații severe. Astăzi medicina este de neconceput fără apelul la antibiotice, al căror cap de serie a fost descoperit de Fleming, a fost introdus pentru prima oară în terapie în 1942, la Clinica Mayo din Statele Unite, într-un caz fără nici o legătură cu războiul (o infecție genitală foarte gravă, postchirurgicală, caz în care viața bolnavei, fără nici o șansă în absența penicilinei, a fost salvată). În 1943 compania Pfizer producea penicilina industrial, spre a fi utilizată imediat apoi de către medicii trupelor aliate, în tratarea cazurilor de infecții survenite pe front, fie în cazul rănilor infestate, fie al bolilor care implicau o astfel de indicație. Aplicarea penicilinei a fost stimulată de război și destinul multor militari a fost schimbat în bine de apariția în spitalele militare a acestui medicament.

De o importanță poate chiar mai mare, în război dacă nu și în general, a fost descoperirea de către biochimistul elvețian Paul Hermann Müller a primului insecticid de certă eficiență D.D.T.-ul, diclorodifenil-tricloroetanul, care, utilizat în scopul igienizării vieții de front, a împiedicat răspândirea maladiilor infecțioase propagate de insecte, în particular a tifosului exantematic. Probabil că fără penicilină și cu deosebire fără D.D.T., numărul morților în marea conflagrație ar fi fost sporit cu mai mult de jumătate.

Ca și Fleming, după război, Müller a fost distins cu premiul Nobel și, așa cum penicilina a deschis seria descoperirii și producerii a numeroase alte antibiotice, dotate cu o eficiență mai înaltă, în boli anterior netratabile, tot astfel D.D.T.-ul, dovedit ulterior a nu fi fost cu totul lipsit de o anumită toxicitate, dar care a salvat nenumărate vieți, a făcut ca studiile asupra insecticidelor să conducă la dezvoltarea unei palete largi de substanțe de o enormă importanță pentru sănătatea umană, dar și

Superioritatea rasei ariene nu era doar un subiect pentru medici, ci și pentru artiști, care căutau idealul de frumusețe în eroii Antichității

pentru folosul agriculturii, al zootehniei și chiar pentru unele operații de întreținere a patrimoniului de artă, protejând opere valoroase de acțiunea unor agenți biologici distructivi. Am putea spune doar atât: așa precum războaiele religioase din Europa de Vest a secolului XVI au condus la descoperirea și

la răspândirea practicii hemostazei prin ligatura vasculară, al doilea război mondial poate fi echivalat, medical, cu introducerea în practică și răspândirea utilizării primului antibiotic (se afirmă că Winston Churchill a reușit să participe la Conferința de la Teheran, la scurtă vreme după contractarea unei pneumonii, ca urmare a folosirii penicilinei în cursul unui tratament urmat la Cairo), precum și a primului insecticid ușor maniabil, sigur și cu adevărat eficient. De bună seamă, cele două efecte pozitive, în plan medical, ale conflagrației nu au acoperit decât foarte parțial sălbatica risipă de vieți omenești produsă de război. Atât aplicarea penicilinei, cât și a D.D.T.-ului nu ar fi întârziat prea mult nici în condiții de pace.

Sunt însă câteva aspecte cu un caracter mai complex care relevă legătura dintre ultimul război mondial și practica medicală dezvoltată în perioada ostilităților sau după încheierea acestora. Am subliniat curajul care se dezvoltă în medicul care tratează răniții în apropierea câmpului de luptă. El a fost remarcabil de înalt la generațiile de medici ai războiului. Unii dintre aceștia aveau să îmi fie, în perioada

studiilor mele medicale, profesori sau colegi mai vârstnici. Majoritatea lor aveau să dovedească (mai ales chirurgii) o capacitate, un spirit de răspundere și o abnegație cu totul deosebite. Prin confruntarea lor permanentă cu moartea reușiseră, în mai mică măsură însă, o ridicare a principiilor de bioetică până la un nivel conform cu devotamentul lor, cu umanitatea profundă și cu valoarea lor medicală. În fapt, bioetica avea să capete o intensă dezvoltare și să reprezinte o preocupare majoră abia atunci când acea stare de spirit pe care am putea-o numi „psihologia de război” a dispărut, ceea ce s-a întâmplat cu adevărat abia în jurul lui 1980. Voi explica poate altă dată ce a însemnat această schimbare.

Invățământul medical a fost întotdeauna influențat de războaie — Institutul Karolinska din Stockholm a fost creat, la începutul secolului XIX, după ce în Suedia s-a înțeles că medicina de campanie, în războaiele de până atunci (de altfel, ulterior această țară nu s-a mai angajat în conflicte armate), nu fusese în stare să facă față necesităților, la nivelul respectiv al științei, iar medicii militari ai altor națiuni arătasera o competență superioară. Nu trebuie uitat că învățământul medical românesc a fost creat de un medic militar francez, de această mare personalitate care s-a dovedit a fi Carol Davila (*Magazin istoric*, nr. 1/1972, 1/1979, 8, 9/1982). Consecutiv războiului mondial, ceea ce s-a dezvoltat în întreaga lume a fost mai puțin

Winston Churchill a reușit să participe la Conferința de la Teheran, la scurtă vreme după contractarea unei pneumonii, ca urmare a folosirii penicilinei

învățământul medical și mult mai mult cercetarea din medicină. Relația acestei evoluții a cercetării cu fenomenul propriu-zis al războiului nu este însă ușor de stabilit. Ea ar necesita o serioasă analiză exactă, făcând apel la date specifice. Sigur este însă faptul că dintre multe fonduri dedicate cercetării militare s-a făcut adesea parte și susținerii studiilor medicale fundamentale, și nu exclusiv celor aplicative.

Lagărele de exterminare au reprezentat și mediul din care au rezultat cunoștințe în două privințe, ambele de mare semnificație medicală: primul imediat ce la aceste lagăre au ajuns forțele de eliberare, aparținând coaliției antihitleriste. Atunci s-a pus problema hrănirii adecvate a unor grav denutriți. Ceea ce pare a fi simplu s-a dovedit deosebit de complicat. Realimentarea celor cașectici s-a demonstrat a fi extrem de dificilă și nu rareori plină de riscuri. Știința nutriției a pus atunci la punct metode utile și astăzi în tratarea unor cazuri extreme. Cea de a doua problemă a fost aceea a traumei psihice a celor care au fost maltratați în lagăre și au asistat la asasinarea metodică a semenilor lor. Studiile de psihologie, psihiatrie și psihanaliză nu au lipsit. Cele mai profunde aparțin celor doi mari psihanalizști care au avut parte ei înșiși de experiența concentrațională: Victor Frankl și Bruno Beltelheim.

Nu se poate vorbi despre medicină în contextul celui de-al doilea război mondial fără a lua în considerație și crima medicală. Folosind limbajul lui Camus, medicul, în unele situații, a arătat că nu mai este medic. El a devenit, pur și simplu, călău. S-a experimentat pe oameni, s-a experimentat cu cruzime și, de fapt, cu sadism. Încă din Antichitate s-a pretins că studiul pe omul viu (cercetarea anatomică atunci) ar fi strict necesar, căci animalul nu este relevant ca date furnizate pentru structura și funcționarea corpului uman, iar aspectele cadavrului omenesc pot fi produsele unor transformări agonice. Școala medicală din Alexandria va folosi disecțiile pe condamnații la moarte vii, cedați siniștrilor anatomiști de către su-

veranii vremii. Ideea experimentului pe om a fost reluată de doctori naziști criminali. Trebuie spus clar: nici o descoperire cât de cât importantă nu a fost obținută prin acele cercetări condamnabile. În aceeași perioadă studiile, cât mai menajante ca suferință pe animalele de experiență, cercetările efectuate pe culturi celulare sau studiile pur biochimice ale unor materiale biologice inanimate, microbiologia sau virusologia, farmacologia moleculară au contribuit cu adevărat la dezvoltarea medicinei. Să nu mai vorbim, deși ar merita cu prisosință, despre psihiatria politică în lumea comunistă. Aceasta a reprezentat mai ales un fenomen postbelic, însă facilitat de război.

Concluzia este simplă: războiul nu are o utilitate medicală notabilă. Pe de altă parte, medicina încearcă, dar reușește, numai parțial, să limiteze dezastrele războiului. În plus, nu trebuie uitate suferințele, sacrificiile, enormele eforturi ale medicilor, ale adevăraților medici în război, în lupta lor cu moartea cea mai inutilă și cea mai evitabilă dintre toate, care însă a fost și cel mai puțin evitată. ■

Adresa: Str. Miron Costin nr. 19,
Sector 1, București
Tel: 222.53.16; Tel./Fax: 222.53.17
E-mail: comenzi@lucman.ro

Christian Jacq

FRANCMASONERIA

Istorie și inițiere

LUCMAN

Avanpremieră editorială

NOTIȚE DE RĂZBOI

● Piere Germania, pierim și noi ● Vom primi Ardealul doar de-om zdrobi bolșevismul ● Cei ce vor acasă ajung la Curtea Martială ● Dar gândul soldatului era doar la întoarcere ● Masa doar o dată pe zi, săpun mai deloc ● La sfârșitul lui noiembrie nu sosiseră hainele de iarnă

Autorul lor este sergentul Evsevie M. Ionescu. S-a născut la 10 iunie 1910 în comuna Oești, județul Argeș, într-o familie de moșneni. A urmat cinci clase primare și apoi două clase de școală comercială. Inițial a fost băiat de prăvălie, apoi comerciant în Ploiești.

A fost recrutat la artilerie, fiind încorporat în aprilie 1933 la Comenduirea Pitești și lăsat la vatră în aprilie 1935. Mobilizat în iunie 1941 în cadrul Regimentului 53 artilerie, a fost lăsat la vatră în aprilie 1944. Prin Decretul nr. 0767/1942 a fost decorat cu medalia „Bărbăție și Credință”, clasa a 3-a.

S-a căsătorit în 1944 cu Constanța Stan și a avut doi copii, Mihail și Eufrosina. A decedat în martie 1989.

Pentru a putea urmări fragmentele reproduse în acest număr (manuscrisul integral va vedea lumina tiparului la Editura Militară), vom da câteva elemente privitoare la operațiunile în care a fost angajată unitatea din care făcea parte autorul.

Prima acțiune de luptă a Regimentului 53 artilerie a început la 1 iulie 1941, prin forțarea Prutului.

După luptele din Basarabia, unitatea a luat parte la forțarea Nistrului, iar începând cu 20 iulie a fost încadrată în Corpul Vânătorilor de Munte.

După trecerea Bugului (19 august) și a Niprului (17/18 septembrie 1941), din 3 octombrie 1941, regimentul a avut ca obiectiv apărarea Crimeei de Sud și controlul direcțiilor strategice spre Caucaz. Divizionul I a intrat în dispozitiv pe litoralul Mării de Azov în localitatea Ialta, iar diviziunile II și III au acționat ca artilerie

divizionară în cadrul Diviziei 1 munte și au participat la operațiunile militare pentru ocuparea Sevastopolului.

Începând cu 28 ianuarie 1942, Regimentul 53 artilerie a fost păstrat în cantonament, în zona Saki, ca rezervă de artilerie.

Memorialistica românească a celui de al doilea război mondial nu dispune de foarte multe mărturii ale soldatului din prima linie, mai ales de pe frontul de Est. Văzută prin ochii acestuia, campania contra bolșevismului pierde mult din gloria propagandei oficiale și din cauza lipsurilor cu care ostașul român s-a confruntat pe front.

În ziua de **13 noiembrie [1941]** am mers aproape 60 km, a fost frig, a băut vântul, jos e zăpadă mică, drumul e bun, caii cam alunecă, am sosit în cantonament noaptea la 10. Cantonament încurcat, camarazii plâneau de frig până au găsit grajduri; în seara aceasta am auzit că vom merge în Crimeea în părțile muntoase pentru patru săptămâni. Toți camarazii și domnii ofițeri sunt triști de asemenea ordine contramandate.

În ziua de **14 noiembrie** am poposit toată ziua într-o comună [Torgaevka], unde este și Brigada 4, unde așteptăm ordin precis pentru Crimeea ori pentru România. Dumnezeu să ne ajute să mergem unde va voi.

În ziua de **15 noiembrie 1941** am cantonat tot în comuna unde am fost ieri. Tot azi a fost adunarea divizionului. Ni s-au citit ordinele de zi date pe Armată, în care se aduc mulțumiri Armatei a 3-a, de eroismul, tenacitatea, vitejia, disciplina, curajul și jertfa ei; și țara așteaptă și de acum înainte sacrificii de la noi, trebuind să luptăm până la zdrobirea completă a inamicului.

Dacă Germania e învinsă și noi suntem învinși; domnul colonel Mircea Dimitriu spune

că de doi ani de când este în fruntea acestui regiment a ridicat Regimentul 53 pe culmile gloriei [...]

Granițele noastre nu sunt sigure și Ardealul nu ne e înăpoi, decât dacă distrugem bolșevismul, și noi trebuie să luptăm până la sfârșitul războiului.

Vom merge în Crimeea, unde vor fi mai mulți decorați.

În acest moment, bateriile 1, 2 și o parte din bateria 3 au zis acasă, acasă, acasă, acasă. Domnul colonel a spus să iasă înainte toți cei ce au spus acasă. Nu au ieșit decât 7-8 oameni de la bateria 2; a ordonat să [li] se ia numele în scris și să le facă procese de dare în judecată și vor fi împușcați.

Azi, **16 noiembrie**, am plecat spre Crimeea, am mers 18-20 km și am cantonat noaptea. Am dormit în casă [...]

Am auzit pe plantonul de la domnul general Manoliu că se prea poate și crede domnul general că până să ajungem în Crimeea vom primi ordin de înapoiere în țară.

Azi, **17 noiembrie**, urma să plecăm la ora 6 dimineața. Când să plecăm, a venit ordin să deshamăm și să luăm hamurile de pe cai. Un domn subofiter de la vânătorii de munte, care vine cu mașina cu

alimente de la Berislav, spune că o divizie germană vine mâine 18 noiembrie și cantonează în Berislav, de unde va merge în Crimeea. Azi e ger.

În ziua de 10 noiembrie am auzit pe domnul sublocotenent Teișanu că vom merge spre România, trecând prin Odessa, unde vom defila și apoi vom merge la Cetatea Albă, unde [ne] vom imbarca, scurtând drumul cu 70 km, netrecând la imbarcare în Tighina [...]

Azi, **18 noiembrie**, am rămas tot în cantonamentul din ziua de 16 noiembrie a.c. și este ordin ca să stăm în așteptare până la 25 noiembrie.

Domnii sublocotenenti Tomescu și Trașcă spun că după 25 noiembrie a.c. vom merge înspre România. Se aude că a căzut Crimeea. Așteptarea noastră până la 25 noiembrie este pentru ca să treacă o divizie germană la front, care a fost în concediu [...]

În noaptea de 21 spre 22 noiembrie am trecut în marș în Crimeea, la 22 noiembrie am cantonat într-un sat cu germanii într-o casă; am mers 50-55 km, a fost frig. Tunurile se azeau bubuind și într-o parte și în alta [...]

Trupa noastră a luat ieri, 24 noiembrie, tutun foi de la un colhoz în cantitate mare.

În marșul spre Crimeea am mâncat de multe ori numai o dată pe zi ciorbă, pâine ni s-a dat mai puțină cu un sfert câteva zile, pâinea este de 700-750 gr, ceai nu ni se dă de mult, săpun de rufe foarte rar și puțin.

Pe lângă aceste lipsuri, frigul ne însoțește. Încălțăminte nu am bună și merg cu cea pe care o am, ros de cizmă, merg și așa cu putere de sus din ceruri de la Domnul [...]

În ziua de 26 noiembrie am mers 25-30 km spre orașul Simferopol. A fost ger tare azi, am mers mai mult pe jos, am cantonat în casă, însă a fost frig [...]

Sergentul Evsevie M. Ionescu (x) în două fotografii, alături de camarazii săi în timpul campaniei din Rusia

În ziua de **30 noiembrie** am odihnit în orașul Simferopol, nu am avut furaj pentru cai, frigul s-a mai domolit, de dimineată a nins puțin [...] Printre soldați se vorbește azi că orașul Rostov ar fi fost recuparat de ruși.

Am dormit în pat, în casă. Se vorbește la noi între soldați că ne-ar fi venit îmbrăcămintea pentru iarnă [...]

În ziua de **2 decembrie** am odihnit tot în orașul Simferopol. Azi a fost frig de dimineată, am plecat înainte, însă neavând loc pentru cantonat am rămas tot în Simferopol. Și în seara aceasta a spus caporalul Bogoslav, agentul, că e ordin ca divizioanele I și II să meargă în țară. Divizionul III obuziere a plecat azi dimineată, ora 4, pe poziție. Căii au început să se îmbolnăvească de colici din cauza paelor [...]

În ziua de **7 decembrie** am trimis o carte poștală fratelui meu Victor. Azi, **9 decembrie**, se vorbește că peste 10 zile vom pleca spre România. America și Anglia au declarat război României și Ungariei. Japonia a declarat război Americii [în realitate, România a declarat război S.U.A. la 12 decembrie; declarația Americii s-a produs abia la 6 iunie 1942 - n.edi.].

În ziua de **10 decembrie** am trimis lui Victor, frațele meu, o carte poștală pentru primirea pachetului. Azi, 10 decembrie, am primit pachetul cu: 1 flanel, 1 căciulă, 2 perechi de ciorapi, 1 bucată săpun de rufe, 1 bucată săpun de față, 1 pereche mănuși, 1 pereche izmene flanel, 4 cărți poștale, o testea cu ace, un ziar *Universul* [...]

Azi, **18 decembrie**, am stat pe poziție în comuna Karatobaia. A fost cald. Am cantonat în casă, toată noaptea au bubuit tunurile înspre Sevastopol foarte puternic. Se zdruncinau casele aici.

În timpul înaintării noastre în Ucraina au fost 3-4 zile când nu am avut alimente; în aceste zile fierbeam cartofi, mâncam ciorba fără pâine. În mai multe zile nu am avut alimente deoarece nu aveam timpul să ne aprovizioneze, fiindcă înaintam cu repeziune. Au fost multe zile când am mâncat numai o dată pe zi [...]

Azi, **23 decembrie**, am fost tot în comuna Karatobaia pe poziție; a fost vânt puternic nu prea răcoros, am fost de serviciu schimbul II, ora 9-12 noaptea; am fost în comuna Sochi [Saki], unde am cumpărat găini și pâine pentru Sfintele Sărbători. Un domn subofițer, Haită, spune că germanii cer [românilor] 1.000.000 ostași [...]

Azi, **25 decembrie**, am fost pe poziție în Karatobaia. A fost vânt cu ploaie. Noaptea am fost de serviciu, schimbul I, orele 6-8 seara. Sfintele Sărbători le-am petrecut cu bateria la colhoz [...]

Azi, **27 decembrie** [...] a fost domnul colonel M. Dimitriu. Ne-a urat sănătate și viață și a reînnoit cuvântul că luptăm până distrugem bolșevismul, ca să fie hotarele asigurate și casele, familiile și Sfânta Biserică apărate și păstrate. În iarnă vom veghea

ca să nu pierdem ce am cucerit aici la Eupatoria, pe malul Mării Negre în Crimeea, iar în primăvară, armata germană, împreună cu armata română vor continua lupta până la nimicirea bolșevicilor și crede că în două luni, în primăvară, va fi terminată lupta împotriva bolșevicilor [...]

Azi, **4 ianuarie**, în poziție la Karatobaia, am fost de serviciu schimbul IV, orele 12-14. Au venit vapoare inamice și au debarcat la Eupatoria. A fost alarmă generală. Din Secția I a murit Voicilă Ioan. Au rănit pe Firescu Ioan și pe Joiță Nae [...]

În ziua de **9 ianuarie** am fost pe poziție în Eupatoria. Timpul mai călduros. Am fost de serviciu schimbul I, orele 6-8. A mai fost rănit cu ocazia debarcării în Eupatoria și soldatul Mogoș. Au fost omorâți șapte cai din Bateria 3, secția I.

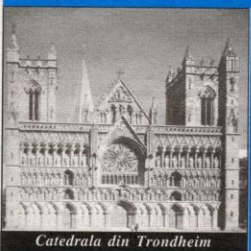
Se vorbește că armata noastră din Crimeea va fi schimbată de alta, însă după ce se termină cu debarcările ruse. Din România se aude, prin domnii ofițeri care au venit de acolo, că în primăvară se va face o nouă mobilizare. La cei care nu sunt mobilizați le iau din trei vite una și e mare scumpete. ■

Un lapon

Tun de la castelul Kalmar

Catedrala din Trondheim

Parlamentul norvegian

NORVEGIA: LUNGUL DRUM CĂTRE INDEPENDENȚĂ

MĂDĂLINA NICOLAU

Performanțele umane, însumate unor date geofizice, calificate științific drept „recorduri”, au făcut din Norvegia, începând chiar cu secolul VIII, un solid punct de referință în istoria și cultura europeană.

În Eddele în proză ca și în Heimskringla—saga regilor norvegieni până la 1177—cronicarul islandez Snorre Sturluson (1179-1241) amintește de toți conducătorii norvegieni ce au descoperit insule în Marea Norvegiei și în Atlanticul de Nord, au colonizat teritorii și au întemeiat mici regate.

Snorre nu se rezumă la a descrie evenimentele din Norvegia. El își urmărește eroii în peripețiile lor pe întregul continent. Astfel, ținutul acesta nordic nu apare deloc rupt de lume, izolat în ceturi și zăpezi, dimpotrivă, activ implicat în istoria epocii. Ca exemplificare vom aminti doar de viața aventuroasă a lui Harald Hådråda care, din conducător de mercenari în armata bizantină, ajunge șeful gărzii varege a basileului și apoi, după un periplu incredibil, devine regele Norvegiei și întemeietorul orașului Oslo, primul oraș construit în piatră al țării (1048).

În epoca modernă, vechilor nume de navigatori și exploratori li se adaugă altele, precum cele ale lui Amundsen sau Thor Heyerdahl. De asemenea, pe lista cu personalități ale artei și culturii universale, Norvegia își are reprezentanți: Munch, Ibsen, Bjørnson, Grieg, ca și numeroase așezări declarate patrimonii ale umanității.

În secolul XIII regatul norvegian și-a extins autoritatea asupra Groenlandei, apoi a Islandei. În 1319, la stingerea dinastiei întemeiate de Harald I, regele suedez Magnus II Eriksson a devenit și suveran al Norvegiei (1319-1355), țara fiind legată printr-o uniune personală de Suedia, apoi, între 1380 și 1814, de Danemarca.

Această țară cu oameni dârzi, tenace și demni, redevine independentă abia în 1905.

Ca în întreaga Europă, și în Scandinavia, căsătoriile princiare erau privite în primul rând ca alianțe politice. Așa se face că familiile domnitoare din Suedia, Danemarca și Norvegia erau adesea înrudite între ele. Astfel, regele Suediei Magnus Eriksson moștenește de la mamă tronul Norvegiei, iar unul dintre fiii lui va deveni, sub numele de Haakon V, regele acestei țări, între anii 1355-1380. Profitând de nesfârșitele certuri din familia regală suedeză, Valdemar, regele Danemarcei, își căsătorește fiica, Margareta, cu Haakon al Norvegiei. La moartea lui Valdemar, în 1375, tronul danez fiind elective, ca și în celelalte regate scandinave, dieta țării îl alege ca rege pe micul Olaf, fiul Margaretei. Până la majorat însă, Margareta urma să fie regentă. Printr-un concurs de împrejurări tragice, în 1380 murindu-i soțul, ea devine regina Norvegiei și a Islandei, iar, după moartea tânărului Olaf (1387), Margareta ajunge regina Danemarcei și Norvegiei. Cele două regate își păstrau însă fiecare legile și autonomia administrativă. Caruselul coroanelor nu se oprește aici. Nemulțumiți de modul cum era condusă țara, suedezii se adresează, în 1388, Margaretei, soție și mamă a ultimilor reprezentanți ai dinastiei Folkung, dinastie ce domnise în Suedia între 1250-1363, cerându-i să le fie regină.

La început a fost Uniunea de la Kalmar...

Alegerea s-a dovedit norocoasă. În 37 ani de

domnie, Margareta, supranumită și „Semiramida Nordului”, a reușit să țină Scandinavia (sub sceptrul ei fiind cuprinsă și Finlanda, posesiune a coroanei suedeze după cruciadele din secolul XIII) în echilibru politic și fără derapaje economice. Numele reginei rămâne în istorie legat mai cu seamă de realizarea Uniunii de la Kalmar (*Magazin istoric*, nr. 1/1977).

Printr-o serie de abile manevre de cancelarie, Margareta a reușit să-i determine pe norvegieni, danezi și suedezi să-l aleagă ca moștenitor pe nepotul ei de soră, Eric de Pomerania. La 10 iulie 1397, delegații celor trei regate s-au întâlnit la Kalmar și au căzut de acord să-l recunoască drept rege pe Eric. Actul semnat de șapte suedezi, șase danezi și trei norvegieni prevedea ca fiecare dintre cele trei regate să-și păstreze legile și propria administrație.

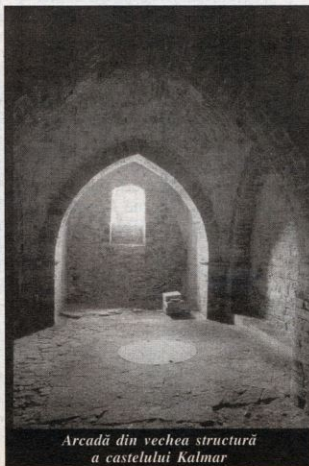
Evident, marea favorită a Uniunii a fost Danemarca; ea

și-a păstrat privilegiile în administrație și politica externă, motiv pentru care Suedia n-a încetat să lupte pentru anularea Uniunii. Lucrul acesta a fost însă posibil abia după abdicarea lui Christian II, în 1523.

Norvegia a continuat să fie parte a Uniunii de la Kalmar în condiții modificate și total nefavorabile ei. În 1536, Christian III a dat un edict ce transforma țara într-o provincie daneză „pentru totdeauna sub dominația coroanei daneze”. Perioada Uniunii a constituit, pentru Norvegia, o servitute politică față de Danemarca și parțial, în timp, una economică față de Hansa, care acaparase porturile și comerțul norvegian (*Magazin istoric*, nr. 9/1975).

În administrație și în școli, chiar și în Biserică, după Reforma impusă de Copenhaga, se utiliza limba daneză. Oficialitățile din administrație, până și înalții demnitari ai Bisericii, erau danezi. Odată cu epoca modernă, cu evoluția societății norvegiene, cu dezvoltarea unei clase intelectuale atașate noilor idealuri de libertate promovate de epoca napoleoniană, tensiunile dintre cele două țări cresc. Starea de dependență față de Danemarca devine de nesuportat.

Soarta Norvegiei însă se negocia deja de câțiva ani buni la masa tratatelor secrete. Prințul moștenitor al Suediei, Carl-Joan (fostul mareșal bonapartist Bernadotte, fondatorul dinastiei actuale suedeze) a încheiat, în ianuarie 1812, o înțelegere secretă cu țarul Alexandru I, prin care i s-a promis Norvegia. Dar Rusia, prinsă în războiul cu

Arcadă din vechea structură
a castelului Kalmar

Franța, nu a pus în aplicare clauzele contractului. „Bătălia naționarilor” de la Leipzig (1813), unde Bernadotte a condus „Armata Nordului”, a fost cea mai bună ocazie pentru suedezi ca, după înfrângerea lui Napoleon, să atace Danemarca. Înfrântă, Danemarca este obligată, prin pacea de la Kiel (16 februarie 1814), să „dăruiască majestății sale, regelui Suediei, Norvegia”.

Norvegienii refuză să accepte condițiile tratatului de pace și se proclamă independenți în februarie 1814. În aprilie se convoacă Adunarea Constituantă la Eidsvoll, oraș situat la circa 70 de kilometri nord de Oslo, pentru a elabora Constituția. Cei 112 reprezentanți (37 fermieri, 18 orașeni, 57 oficiali civili și militari) au lucrat șase săptămâni la elaborarea legii supreme a țării, ce statua, drept principiu esențial, suveranitatea poporului. Puterea era împărțită între Parlament, Justiție și Rege. Emoționant este faptul că, deși unii dintre membrii Adunării Constituante au semnat cu degetul, părerea lor a fost ascultată și a fost la fel de importantă ca a tuturor celorlalți participanți.

La 17 mai 1814, proclamată de atunci zi națională, ca rege al Norvegiei libere, suverane și independente a fost ales prințul danez Christian Frederik.

Armatele lui Bernadotte atacă însă puternic dinspre vest și sud și norvegienii, slab instruiți și slab înarmați, au fost nevoiți să capituleze.

...apoi Uniunea cu Suedia

Independența a durat doar câteva luni. Christian Frederik a fost obligat să renunțe la tron

și i s-a impus să părăsească țara. După negocieri și revizuirea Constituției în vederea uniunii cu Suedia, la 4 noiembrie 1814, Stortingul, parlamentul norvegian, l-a ales ca rege pe suveranul Suediei, Carl XIII. „Regatul Norvegiei se stipula în Constituția revizuită este un domeniu independent, indivizibil și inalienabil, unit cu Suedia sub un singur Rege.”

Epoca uniunii (1814-1905) a fost pentru Norvegia, din punct de vedere economic și cultural, o perioadă de mari realizări și progres. Deși o serie de măsuri economice favorizau clar Suedia, totuși, și în Norvegia s-a dezvoltat mult industria și s-au petrecut schimbări radicale în agricultura și în viața populației rurale. În paralel se constată o înflorire extraordinară a literaturii, muzicii, picturii. Acum trăiesc și creează Ibsen, Grieg, Munch și se formează clasa de intelectuali care, printr-o activitate susținută, va radicaliza conștiința națională a norvegienilor și va porni lupta pentru independența țării. Dintre personalitățile vremii îi mai amintim pe Fridtjof Nansen, explorator, luptător pentru drepturile omului, inițiatorul „pașaportului Nansen”, care permite refugiaților să se stabilească în țara ce emite respectivul pașaport, și pe scriitorul Bjørnstjerne Bjørnson, laureat al premiului Nobel în 1903.

După unire, fricțiunile dintre Norvegia și Suedia devin tot mai numeroase, dar ele îmbracă întotdeauna haina dezbaterilor parlamentare. În Storting se iau decizii care duc clar către democratizarea vieții politice și obținerea independenței. Astfel, în 1821, se hotărăște desființarea

titlului de noblete pe teritoriul Norvegiei; în 1860 se desființează postul de guvernator general numit de rege și se numește un ministru de stat norvegian cu rang de prim-ministru. În trei legislaturi se votează dreptul Norvegiei de a avea propriul steag, dar, de două ori, regele, prin dreptul său de veto, refuză să sancționeze legea. O face totuși în 1899, după ce Stortingul, cu un an înainte, votase și îndepărtarea de pe steag a simbolului Uniunii.

Cu greu și numai treptat, Suedia, pentru a evita un conflict deschis, a făcut unele concesii privind măsurile de separare luate de Parlamentul norvegian. Așa s-a întâmplat și în problema politicii externe și mai cu seamă a celei consulare. Actul Uniunii prevedea ca ministrul Afacerilor Străine să fie suedez, iar consulatele să reprezinte cele două națiuni prin diplomați, în mare majoritate, suedezi. De aceea, în 1886, Stortingul a cerut regelui ca ministrul de Externe să fie un norvegian, iar în comisia de politică externă, cele două state să fie egal reprezentate.

După refuzul suedez, în 1891, Stortingul propune ca Norvegia să aibă consulate proprii și un ministru de Externe propriu. Criza s-a accentuat când, după îndelungate negocieri, în toamna lui 1904, nu s-a putut ajunge la un acord final și a devenit evident pentru toată lumea faptul că Uniunea Norvegia-Suedia se destramă. A început din partea norvegiană o susținută campanie internațională pentru a informa opinia publică despre originea și dezvoltarea Uniunii, despre situația Norvegiei în această Uniune. Au fost publicate articole în presa stră-

ină, iar Nansen a scris chiar o carte, intitulată *Norvegia și Uniunea cu Suedia*, tradusă în engleză, germană și franceză. În țară s-au organizat conferințe și adunări, la care intelectualii cei mai cunoscuți ai vremii se adresau mulțimii pe un ton profetic. Nansen, de pildă, își încheia astfel o cuvântare: „...orice s-ar întâmpla, noi trebuie să ne apărăm independența și dreptul la autodeterminare; și o vom face. În problema dreptului nostru, trebuie acum să învingem sau să ne prăbușim”.

În această atmosferă incendiară, Parlamentul a votat, în mai 1905, „legea de înființare a unui serviciu consular norvegian separat”. Regele Oscar II a refuzat ratificarea legii, iar cabinetul a demisionat în bloc, ceea ce a antrenat imposibilitatea regelui de a-și mai îndeplini atribuțiile. Ca atare, Stortingul, prin adresa din 7 iunie 1905, destinată tronului, preciza că urmarea firească a situației create este „dizolvarea Uniunii cu Suedia”.

După lungi dezbateri, la Stockholm s-a întrunit o comisie specială, care a formulat o serie de condiții ce trebuia îndeplinite de norvegieni, dacă aceștia doreau ca dizolvarea Uniunii să se facă pe cale pașnică: națiunea norvegiană să-și exprime prin vot voința, fortificațiile de la granița suedeză să fie dărâmate, să se instituie o zonă neutră între cele două state.

În referendumul organizat în 13 august, norvegienii

au votat, în proporție de 368.208 contra 184, în favoarea ruperii Uniunii. Femeile, deși nu aveau drept de vot, au trimis o listă cu 250.000 de semnături în favoarea dizolvării Uniunii.

În 31 august 1905, delegații celor două părți s-au întâlnit la Karlstad (Suedia) și, după negocieri încordate, au semnat acordul, evitând, în ultimul moment, declanșarea unui război. După ratificarea actului de către cele două parlamente, regele Oscar II a abdicat, la 20 octombrie, de pe tronul Norvegiei, recunoscându-i astfel libertatea. Apelul făcut de ministrul de Externe norvegian la puterile străine pentru a stabili relații diplomatice cu țara sa a primit răspunsuri prompte: la câteva zile din partea Rusiei, urmată apoi de Belgia, Marea Britanie, Elveția, Italia, S.U.A. și Brazilia.

Pentru a-și alege forma de guvernământ, norvegienii au fost din nou chemați la urne. În 12-13 noiembrie 1905 marea majoritate a populației a votat pentru monarhie: 259.653 față de 69.264 pen-

tru republică. Cel ce a întrunit sufragiile unanime pentru a urca pe tronul Norvegiei a fost prințul Carl al Danemarcei. El avea de partea sa câteva atuuri: un fiu ce-i putea urma la tron și era căsătorit cu fiica regelui Eduard VII al Marii Britanii, aliata tradițională a Norvegiei. Entuziasmul mulțimii ce l-a aclamat când a debarcat împreună cu familia la Kristiania (azi Oslo) a fost pe măsura fericirii încercate de acest mic, curajos și dărz popor care se vedea, în sfârșit, liber, după peste patru secole de dependență. Ca rege, Carl și-a luat numele de Haakon VII și a fost încoronat în catedrala Nidaros din Trondheim.

După despărțirea de Suedia, ca și după ieșirea din Uniunea de la Kalmar, Norvegia a devenit un aliat și partener de nădejde al celor două țări, alcătuind, alături de ele, de Finlanda și Islanda, Comunitatea nordică.

Deși a refuzat, prin două referendumuri, intrarea în Uniunea europeană, nu înseamnă că Norvegia (țară în care venitul pe cap de locuitor este dublu față de cel din Uniunea Europeană) a optat pentru izolare.

Azi, la împlinirea a 100 ani de la independență, ca și de la înființarea Serviciului Extern și a primelor consulatelor, bogăția, prosperitatea, siguranța socială a tuturor membrilor comunității, democrația fără derapaje, lupta ei tenace pentru libertate fac din Norvegia un model demn de urmat. ■

Casa lui Edvard Grieg din Bergen

CÂND LIBERTATEA VENEA PE CALEA UNDELOR

Continuăm cu partea a doua a interviului pe care domnul ANDREI BREZIANU a avut amabilitatea să îl acorde revistei noastre despre anii petrecuți la postul de radio Voice of America (Vocea Americii; VOA). Reamintim că domnul Andrei Brezianu a fost

directorul Serviciului român al Vocii Americii între 1991 și anul desființării acestuia, 2001.

Încheiam prima parte a acestui interviu cu precizarea că știrile difuzate la VOA trebuia întotdeauna să se bazeze pe cel puțin două surse.

– Să discutăm despre un caz concret: revolta de la Brașov din 1987. Care au fost cele două surse?

– Este, într-adevăr, un caz elocvent. Țin minte și acum acea seară de noiembrie. Eram redactorul șef al serviciului în limba română și, după terminarea emisiunii, plecasem acasă. M-a sunat, seara târziu, directorul de atunci al Serviciului, Edward Mainland. El mi-a spus: „Avem informații de la București că s-a întâmplat ceva foarte grav la Brașov.” A doua zi, la prima oră, am avut o știre de la Ambasada S.U.A. la București. A doua informație ne-a venit de la Brașov, de la un disident. Au urmat și altele, din diferite surse. În momentul în care am început emisiunea din acea zi era ora 13.00 la Washington, 20.00 în România, am difuzat prima știre despre evenimentele grave de la Brașov. Nu o difuzam dacă am fi dispus doar de informațiile furnizate

de Ambasadă. Este un exemplu clasic de verificare a unei știri în condiții dificile, căci ne amintim cu toții cum circulau atunci informațiile în România și mai ales dincolo de granițele țării.

– Cei care vă sunau din țară se expuneau unor riscuri deosebite.

– Da, dar o făceau totuși.

– Cum evitați posibilele intoxicații venite din partea Securității?

– Erau evitate prin verificarea atentă a știrilor și printr-o atenție mărită față de tot ceea ce putea să pară senzațional. Să vă dau un exemplu. Cu un număr de ani înainte de dispariția lui Emil Cioran, un ziarist român stabilit în S.U.A. a telefonat la VOA și ne-a anunțat că a murit Cioran. Am telefonat imediat la Paris: nici vorbă, Cioran trăia! Puteai evita situațiile neplăcute verificând cu maximă grijă știrile. Și mai este și acel

seismograf pe care trebuie să îl posede orice profesionist și care trage un semnal de alarmă de fiecare dată când știrea este de prea mare senzație ori ieșită din comun. Câtă vreme am lucrat acolo, niciodată Serviciul român nu a fost pus în situația penibilă de a retracta sau dezminți o știre, de a primi reclamații legate de veracitatea unor informații difuzate de la microfonul VOA. Au mai fost câteva cazuri similare cu cel descris mai sus, dar le putem cataloga drept „mărunțisuri”. VOA nu a fost supusă însă unei ofensive precum s-a întâmplat îndeobște cu Europa Liberă, din motivele pe care vi le-am prezentat deja. De altfel, multă vreme relațiile oficiale româno-americane s-au păstrat în termeni buni, o vreme chiar foarte buni și din rațiuni de diplomatie o acțiune direct ostilă a autorităților de la București contra unui post de radio al guvernului S.U.A. nu era plauzibilă.

– S-a schimbat situația după ce România a renunțat la clauza națiunii celei mai favorizate?

– Din câte știu, nu. Am primit însă niște reacții dure la un interviu cu regele Mihai, difuzat, cred, prin 1987. Regele Mihai nu mai vorbise la microfonul VOA de prin 1948-1949. Am pregătit personal interviul și,

de la Divizie, am primit undă verde pentru difuzare în baza OK-ului meu. Nu eram cenzurați. Se mergea pe încredere. La București s-a iscat însă o reacție critică deosebit de dură. Ambasadorul american a fost convocat la Ministerul Afacerilor Externe, unde s-a protestat: incident diplomatic. I s-a pus în vedere că VOA a difuzat un interviu revoltător, cu „o fosilă a istoriei”. A fost remisă o notă de protest. A doua zi, Directorul general de programe VOA a venit la mine și mi-a cerut să traduc urgent în engleză textul integral al interviului pentru informarea conducerii. Textul a fost citit de ei cu lupa, dar au găsit că totul era în regulă. Au avut doar obiecții legate de lungimea întrebărilor. Îmi amintesc că erau întrebări care refăceau un întreg context. De exemplu, una dintre ele rememora cuvintele înscrise pe Arcul de Triumf despre Unirea din 1918. Nu erau întrebări în stil american, scurte. După aceea, s-a trimis o replică diplomatică la București, respingând ca

Președintele Eisenhower vorbind la microfonul Vocii Americii

nefondat protestul autorităților române. Dar situațiile de acest gen au fost rare, cât timp am lucrat eu acolo.

Primeam foarte multe scrisori. Unele ne veneau prin „vămile cucului”, altele cu poșta. Au fost și scrisori din care îți dădeai seama imediat că expeditorul nu ascultase emisiunea, ci citise doar o transcriere a ei. Vă dau un singur exemplu. Se citise pe post o recenzie a unui articol din presa americană, care critica dur regimul cEAUȘIST. La un moment dat, fusese citită la microfon formula „sic”, pentru a marca faptul că se cita exact, întocmai, o formulare dură din textul original. Expeditorul scrisorii din România ne scria: „Cum vă permiteți să ne faceți în săc!” Când am difuzat răspunsul la scrisoare, am spus că persoana nu ascultase emisiunea. Probabil văzuse ceva scris. Fără alte comentarii!

– Din câte știți, au existat încercări de penetrare ale Securității?

– Nu. Nu ca la Europa Liberă. Iarăși, faptul este

explicabil pentru că VOA nu era un post al opoziției anticomuniste, ci postul de radio al guvernului american. A existat planul „Eterul”, care menționa și VOA, dar ținta principală era Europa Liberă. Acest fapt subliniază încă o dată distincția dintre cele două posturi.

– A constituit decembrie 1989

o surpriză pentru serviciul în limbă română al VOA? În mai multe articole publicate inclusiv în reviste americane, după 1990, s-a vorbit de o luare prin surprindere a serviciilor de informații americane în urma prăbușirii sistemului comunist.

– Surpriza aceasta a serviciilor secrete face parte din regula jocului, nu trebuie luată prea în serios. Transformările tot mai puternice care aveau loc în toate țările blocului comunist și aparenta lipsă de reacție a României până în decembrie 1989 mă puneau într-o situație stânjenitoare. În fiecare dimineață, în ședințele de la Divizie, colegii, șefii celorlalte Servicii veneau cu informații, tot mai incitante despre schimbările în curs de desfășurare în țările lor: Ungaria, Cehoslovacia, Germania de Est, chiar în Bulgaria. La București părea că nu se întâmplă nimic. Eu mă uitam la ei cu invidie, ei cu oarecare compătimire la mine. Apoi s-au declanșat evenimentele de la Timișoara. A fost explozia de la

București. A fost rândul lor să vină să ne felicite. Ne-am bucurat împreună de căderea lui Ceaușescu. Dacă a fost o surpriză? Nu pot să spun că a fost o surpriză totală pentru mine. Schimbarea tonului unor editoriale VOA având ca temă situația din România, înăsprirea criticilor aduse pe această cale regimului de la București erau un semnal care nu putea fi ignorat.

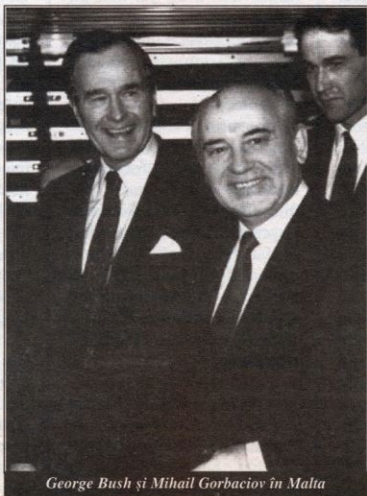
Cum s-a comentat în interiorul postului de radio VOA întâlnirea dintre liderul sovietic Gorbaciov și președintele american Bush din Malta, la începutul lunii decembrie 1989?

– Nu am perceput-o altfel decât, să spunem, întâlnirea anterioară Reagan-Gorbaciov de la Reykjavik. În orice caz, nu am avut nici un fel de semnal că și-ar fi „împărțit” atunci lumea, cum s-a comentat atât de mult mai apoi. Îmi aduc aminte că ne-a atras cel mai mult atenția faptul că președintele Maltei, profitând de clipa lui de glorie, a ținut un discurs atât de lung, încât a sfârșit prin a agasa pe cele două personalități din centrul evenimentului, nerăbdătoare să-și spună, cum era firesc, cuvântul.

Nicolae Ceaușescu într-o imagine de propagandă

– Am trăit mulți ani, după 1989, aici în România, cu teama că vom rămâne într-o zonă gri, că nu am scăpat cu totul de sub influența Moscovei. NATO și U.E. păreau două ținte prea îndepărtate. Ați avut cumva același sentiment la Washington?

George Bush și Mihail Gorbaciov în Malta

– Un semnal ar fi putut să fie faptul că emisiunile în limba română s-au menținut încă ani buni după '89, în vreme ce cele ale serviciilor care emiteau, de exemplu, în maghiară, polonă sau cehă începuseră să fie reduse treptat, până când au încetat. Acest lucru s-a petrecut în preajma accep-

tării lor în NATO. A fost deci, din acest punct de vedere, un tratament diferit. Abia mai târziu, după 1997-1998, s-a diminuat și timpul de antenă pentru programele în limba română. Inițial, aveam o jumătate de oră de știri și actualități dimineața (ora Bucureștiului) și alte două ore, cu un program proaspăt, variat și bogat, seara. Timpul de antenă s-a redus apoi la o jumătate de oră. Apoi la un sfert de oră. Apoi la zece minute de știri. Ca, în final, transmisiunile să fie sistate cu totul...

– Din fericire...

– Eu nu sunt atât de convins că a fost un lucru bun faptul că VOA, cu mici excepții, a încetat cu totul emisiunile în limbile fostelor state comuniste. Cred că marile foruri de decizie de la Washington ar fi trebuit să fie interesate să promoveze mai departe, pentru marea public din această parte a Europei, o imagine

realistă, rotundă, echilibrată despre societatea americană. Vine, desigur, în România, o mare cantitate de informație despre America, dar ea este adesea dezechilibrată, excentrică, reflectă doar dinamica anumitor segmente, nu întotdeauna cele mai reprezentative ale societății americane: e vorba de divertisment, frivolități, creații fictive ale lumii de celuloid de la Hollywood, dominate de violență, dezmaț, permisivitate, superficialitate. Publicul din această parte a Europei are acces mai greu la America profundă, la modul de funcționare al societății americane, la mecanismele democrației din S.U.A. Imaginea pe care o oferă filmele realizate la Hollywood ori producțiile de televiziune și „entertainment” care ajung până aici nu pot contura imaginea adevăratei Americi. De aceea, cred că ar fi trebuit menținute măcar emisiunile cu profil cultural și cele de informare despre societatea și instituțiile americane.

— Cum apreciați rolul jucat în perioada războiului rece? Ce ar trebui să știe cititorul revistei Magazin istoric despre VOA peste 50-100 ani?

— Cred că trebuie să pornim, în aprecierea rolului jucat de VOA, de la natura acestei instituții: postul oficial de radio al guvernului american. Există o stare de fapt: un număr de țări din Estul

Europei, aflate în calea armatelor sovietice spre Berlin, intraseră sub dominația de fier a Moscovei. Tot ce putea face atunci guvernul american era să țină vie flacăra speranței că într-o zi aceste țări aveau să revină în lumea liberă. Până atunci, era vital ca locuitorii lor să aibă acces la informații pe care nu le puteau obține din presa și emisiunile de radio—mai târziu de televiziune—din țările lor. În primul rând, informații corecte despre evoluția politică din chiar țările lor, altele decât difuza propaganda comunistă. Apoi, actualități culturale, informații economice, tehnice și științifice. Se întâmplau atâtea lucruri interesante în spațiul cultural occidental și american, despre care cei mai mulți locuitori din „lagărul socialist” aflau de la VOA și Europa Liberă.

După 1990 a devenit și mai evidentă rămânerea în urmă pe care au cunoscut-o în plan economic, tehnologic și științific țările est-europene. Cu excepția unor domenii ale cercetării pure, care nu presupuneau investiții materiale deosebite, țările comuniste (cu excepția U.R.S.S., la unele capitole ce țin mai ales

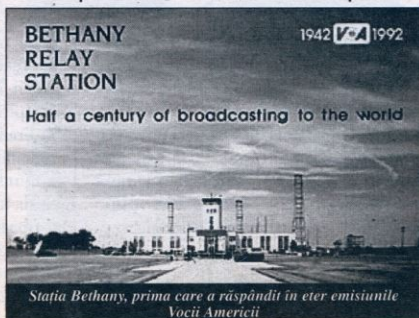
de efortul de înarmare) au pierdut competiția în plan tehnologic, economic și științific cu lumea occidentală. Despre progresele înregistrate în aceste domenii în Occident, est-europenii aflau doar pe calea undelor radio. Să nu uităm că Internetul, televiziunea prin satelit au cunoscut o explozie abia în ultimii ani ai regimului comunist. Până atunci, singura cale de informare care, în pofida bruijelor, nu putea fi total blocată rămânea radioul.

În sfârșit, pentru mulți oameni care au mers la școală după 1950, singurele posibilități de a afla despre adevărata istorie a țărilor lor de până la instaurarea regimului comunist erau relațiile transmise din gură în gură, de la părinți și bunici, și emisiunile transmise de VOA și Europa Liberă. Undele radio formau un tunel prin care locuitorii din spatele „Cortinei de Fier” puteau evada, câteva ore pe zi—de multe ori nu fără riscuri și primejdii—din universul vieții comuniste, tot mai sărace și mai opresive, într-o lume care, departe de a fi perfectă, era cu mult mai prosperă și

infinat mai liberă. Vocea Americii a fost parte din lumina de la capătul tunelului, aproape de care, acum—nu fără sacrificii, dezamăgiri și chiar o seamă de incidente neizbutiri—s-a ajuns în sfârșit.

— Vă mulțumesc.

**A consemnat
Dorin MATEI**

GRIGORE GAFENCU. ALTE PAGINI DE JURNAL

La nouă ani de la sfârșitul războiului, mulți europeni nu pot uita cele întâmplate. Neîncrederea și chiar teama de foștii inamici, în special față de Germania, este încă vie și poate fi sesizată în segmente importante ale societății. Prin semnarea tratatului „Comunității Europene a Cărbunelui” (18 aprilie 1951) se făcuseră totuși primii pași importanți pentru o apropiere în plan economic între foștii inamici.

„Războiul rece” și confruntarea din Coreea (Magazin istoric, nr. 4, 5/1997) pun la ordinea zilei întărirea capacității de apărare a Occidentului, inclusiv prin integrarea Republicii Federale Germania în sistemul occidental de apărare.

Guvernul francez a luat inițiativa la 30 octombrie 1950. După dezbateri între țările europene occidentale și în cadrul NATO se ajunge la un proiect comun privind crearea Comunității Defensive Europene, pe care Adunarea Națională Franceză îl respinge însă în august 1954.

Diplomația sovietică intervenise indirect în această dezbatere, care avea loc în Europa Occidentală, afișând, în special după moartea lui Stalin, dorința unei destinderi, dând o gură de oxigen suplimentară celor ce se opuneau Comunității Defensive Europene. Mai mult, la 31 martie 1954, prin note adresate S.U.A., Marii Britanii și Franței, Ministerul de Externe al U.R.S.S. declară că este gata să examineze, împreună cu guvernele celor trei țări, problema participării U.R.S.S. la NATO.

Acest cântec de sirenă al Moscovei a trezit speranțe și optimism în unele cercuri occidentale, mulți intelectuali vest-europeni lăsându-se atrași în acei ani de ideile de stânga, privind cu admirație uneori, cel mai adesea cu indulgență, ceea ce se întâmpla în statele din Europa de Răsărit.

Trebuie spus că, spre deosebire de europeni, americanii au sesizat pericolul și au refuzat să recunoască legitimitatea dominației sovietice exercitată asupra diferitelor popoare prin ocupație militară și impunerea unor regimuri autoritare obediente. În această privință, Grigore Gafencu se afla pe aceeași poziție, cum rezultă și din fragmentele de jurnal pe care le publicăm în acest număr.

Prof.univ. dr. Ion CALAFETEANU

Grigore Gafencu

Mare dinue la Nelly de Vogüé, între „tipi inteligenți”. Parcă prea multe persoane inteligente; nu mai știi unde să întorci capul, nici unde să te așezi pentru a nu pierde frazele importante ce se schimbă în toate colțurile marelui salon. Încerc cu Raymond Aron și cu Cioran să lămurim unele dintre ideile noastre privind probleme aflate la ordinea zilei.

Aron a adoptat de la o vreme un punct de vedere „moderat” în privința armatei europene și a Europei, în general. Acest punct de vedere se confundă de altfel atât cu cel al mareșalului [Juin – n.l.c.], cât și cu opinia generalului de Gaulle și cu cea a generalului Weygand, fiind în același timp determinată de rațiuni particulare, de ordin psihologic, iar nu, ca în cazul

celor trei militari, de rațiuni profesionale și tehnice. Pe Aron îl interesează starea de spirit care domnește acum în Franța. Proiectul unei Comunități Defensive Europene a ajuns într-un punct mort. S-au luat asemenea poziții, iar pasiunile politice și, mai mult, cele „ideologice” s-au dezlănțuit în asemenea hal, încât acest proiect nu mai poate trece [subliniere în

original – n.l.c.). Și dacă guvernul s-ar încăpățâna să îl treacă, cu orice preț, ar diviza țara de o manieră extrem de periculoasă. Jumătate din Franța ar crede că a fost impus țării de o voință străină [...] Aron estimează că Parlamentul francez ar putea fi ușor determinat să răspundă afirmativ la următoarele trei întrebări: 1) trebuie autorizată reînarmarea Germaniei?; 2) această reînarmare trebuie să se facă în cadrul Pactului Atlantic și mai concret în interiorul unei organizații europene?; 3) este necesar ca această organizație militară să aibă deasupra o organizație mai mare, politică, precum o asociere între statele europene, care ar lua forma unei „Confederații”? Odată aceste trei „principii” admise și Aron nu se îndoiește că în actualele circumstanțe vor fi, cu ajutorul voturilor gauliste și ale multor independenți și radicali, ar fi ușor să se treacă la o asociere în vederea apărării, care ar putea semăna, de ce nu, cu cea care astăzi stărnește atâtea obiecții [...] Aron își propune să scrie o serie de articole pe acest subiect în *Manchester Guardian*, pentru a face apel la înțelegerea Angliei și a Statelor Unite. Nu vede altă soluție pentru a salva ideea unei colaborări militare și politice europene.

În deceniul șase al secolului trecut, ideea reînarmării Germaniei era greu de acceptat în Franța

Din parte-mi, mă întreb dacă acest „compromis” seducător nu ascunde mai multe dificultăți decât avantaje. Dacă nu se va ajunge la a se crea o comunitate de interese în Europa, tendințele divergente se vor accentua. Franța și Germania vor rivaliza pentru a conserva sprijinul Americii sau pentru a câștiga favorurile U.R.S.S. Vechile inamiciții vor renaște; Franța își va păstra, grație formulei „Confederației”, suveranitatea „în întregime”

(cât de iluzorie, de altfel), dar va pierde dreptul de supraveghere asupra Germaniei, pe care i l-ar asigura „Federația”. Franța i-ar permite Germaniei să beneficieze de același grad de libertate pe care l-ar câștiga pentru ea. Reînarmarea Germaniei ar căpăta o nouă semnificație și ar suscita temeri de alt fel [...]

Cât privește noile propuneri ale lui Molotov, Aron gândește că este plictisitor să trebuiască să tot discuți serios vreme de săptămâni despre astfel de absurdități. Americanii dau dovadă de un plus de bun simț considerând drept „idioată” oferta făcută de către guvernul sovietic de a participa la Tratatul Atlanticului. „Ei vor să ne ajute să ne apărăm contra lor!”... Și totuși... și totuși, Aron este convins că sunt lucruri noi la Moscova! „Vor

începe să ia foarte în serios amenințarea armelor atomice. De aici până la a-și da seama că nu mai pot forța lucrurile și că trebuie să se pregătească pentru o lungă perioadă de imobilitate și deci de pace (coexistența pașnică) nu mai este decât un pas. L-au făcut deja. Nu teoriile lui Lenin, ci teama de un război atomic este cea care determină legile ce reglează coexistența pașnică”. Dar Aron se deosebește de contemporanii săi atunci când recunoaște că dacă această stare de

Charles de Gaulle, la Montréal, în 1944

echilibru va trebui să aibă drept consecință de neocolit *legitimarea statu-quo*-ului (câtre care tinde în mod evident actuala politică a Moscovei), victoria Sovietelor va fi asigurată. De fapt, pentru Soviete *statu-quo*-ul reprezintă cucerirea Asiei și divizarea Europei. Cine ar mai putea rezista apoi unui imperiu care s-ar instala definitiv între Elba și Pacific? Americanii, spre deosebire de englezi și de francezi, au înțeles acest lucru și de aceea, fără a se gândi la un război pe care nu îl doresc mai mult decât europenii refuză să recunoască legitimitatea invaziei sovietice.

Aron nu crede că americanii s-au angajat pe o asemenea cale. Nu este obiceiul lor să vizeze așa de sus și de departe. Și chiar dacă ar vrea, nu ar putea, pentru că nu dispun de mijloace, nici pe plan militar, nici pe cel spiritual, pentru a păstra ceea ce ar elibera. Și aici, dovedind încă o dată extraordinara fluiditate a spiritului său atât de subtil, Aron evadează din dezbaterea noastră pentru a dizerta, de o manieră strălucitoare, despre incapacitatea americanilor de a cuceri lumea. Mesajul rușilor face mai mulți prozeiți decât adevărul americanilor [...]

Intellectualii englezi și mai ales francezi, în loc să ajute America să

**Pentru sovietici
statu-quo-ul
reprezintă cucerirea
Asiei și divizarea
Europei. Spre
deosebire de francezii
și englezii, americanii
au înțeles acest lucru
și, chiar cu riscul
unui război,
se opun proiectelor
sovietice**

se explice, s-au înverșunat să-i denatureze intențiile și să-i ia în derâdere eforturile. Din invidie sau din ignoranță, în mod prezumțios sau din prostie, ei au negat, ridiculizat,

persiflat singura forță care putea acționa încă în numele Occidentului. Credeau, poate, că vor salva astfel anumite valori ale vremurilor trecute; în realitate, săpau ultima redută a lumii noastre.

Marți 13 aprilie 1954.
Robert Oppenheimer, strălucitul fizician american, „părintele“ bombeii atomice, este suspendat din funcțiile sale pentru că în trecut a fost asociat cu comunismul [...]. Problema mă interesează, pentru că l-am cunoscut și am fost subjugat de șarmul inteligenței lui extraordinare. Dr. Feiss m-a condus la Princeton, la Institute for advanced studies [Institutul pentru studii aprofundate],

unde am fost invitat la dejun de către dr. Oppenheimer, directorul Institutului, și de statul său major. Este un om surprinzător de tânăr, care se mișcă cu ușurință în toate domeniile gândirii umane. S-a preocupat cu același interes de secretele unor limbi moarte precum sanscrita sau feniciană și de misterele exploziilor nucleare. Părea că opinia mea despre Rusia sovietică îl interesa mult și mi-a pus cele mai variate întrebări despre șederea mea la Moscova. Am avut impresia că fenomenul comunist îl interesa în cel mai mare grad, dar nu că i-ar fi întunecat

Emil Cioran (stânga) și Petre Țuțea

judicata sau spiritul critic. În urma uneia dintre cele mai plăcute și mai stimulatoare conversații din câte am avut în S.U.A., Oppenheimer mi-a comunicat dorința lui de a mă invita la Princeton, la Institutul lui, pentru câteva luni, ca să scriu o carte la alegerea mea (ideea venea de la Feiss). Am acceptat cu bucurie și i-am trimis apoi un proiect al lucrării pe care vroiam să o redactez (imi ceruse un astfel de proiect ca o simplă formalitate).

Ideea la care mă gândeam de multă vreme era să studiez una dintre primele manifestări ale conflictului Est-Vest din istoria contemporană a Europei, adică războiul

Mareșalul Juin

Crimeei, Tratatul de pace de la Paris din 1856, prima rezistență, prima respingere de către o Europă „unită” a

expansionismului rusesc. La scurtă vreme după aceea, am primit din partea lui Oppenheimer o scrisoare foarte amabilă prin care îmi comunică, spre regretul lui, că Institutul nu a reținut proiectul meu. Adică invitația la Princeton nu mai era valabilă. Am fost foarte dezamăgit. Legăturile secrete pe care Oppenheimer le întreținea cu comunismul sovietic, chiar dacă nu justifică severitatea sancțiunilor impuse lui azi, ar putea explica de ce cartea pe care îmi propusesem să o scriu nu suscitase interesul Institutului pentru studii aprofundate. ■

(Va urma)

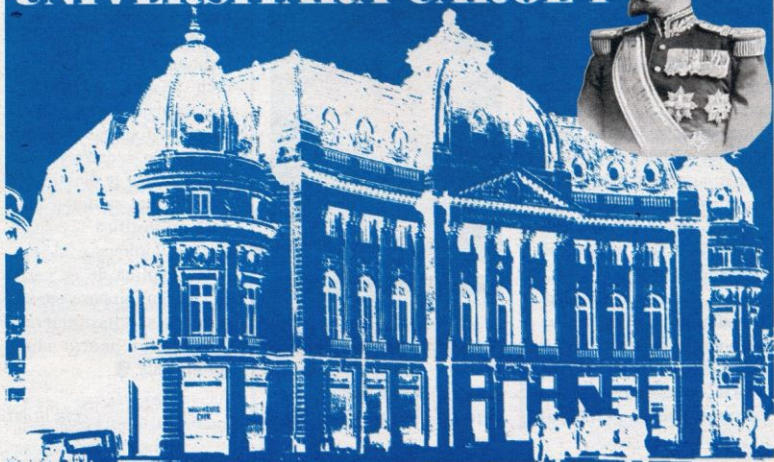

RADIO ROMÂNIA CULTURAL

	FM		FM
Arad	106,8	Iași	103,1
Bacău	101,4	Oradea	96,1
Baia-Mare	100,1	Ploiești	104,1
Bârlad	102,8	Rm. Vâlcea	102,5
Botoșani	100,8	Sibiu	103,7
Brașov	105	Suceava	101,6
București	101,3	Târgu-Mureș	104,9
Buzău	103,7	Timișoara	100,7
Cluj-Napoca	101	Tulcea	105,4
Focșani	101	Vaslui	102,4
Galați	101,6	Zalău	105

FUNDATIA UNIVERSITARĂ CAROL I

MIRCEA REGNEALĂ

Vorbeam, în numărul trecut al revistei, despre cele două condiții preliminare ale interesului cititorilor pentru Biblioteca Fundației Universitare Carol I. Una dintre ele și cea mai importantă rămâne valoarea colecțiilor. Mai spuneam că Biblioteca Fundației a început cu 3.400 de volume. În 1940, grație unui program susținut de achiziții, avea 142.000 volume și câteva mii de titluri de reviste din țară și străinătate, toate alese cu grijă. Dacă Biblioteca Fundației s-a impus în lumea intelectualității bucureștene, aceasta s-a datorat în primul rând valorii deosebite a publicațiilor. Cele mai multe dintre acestea, cum precizam, au fost obținute ca urmare a donațiilor făcute de intelectuali. O parte dintre ele a fost cumpărată și o alta obținută prin schimbul internațional de publicații, pe care biblioteca îl practica din 1928. Primele schimburi sunt făcute cu Notgemeinschaft der Deutschen Wissenschaft din Berlin, institut specializat în schimburile cu străinătatea pentru bibliotecile germane. Intră pe această cale în colecții cărți de istorie universală, de artă, arheologie, folclor, literatură etc.

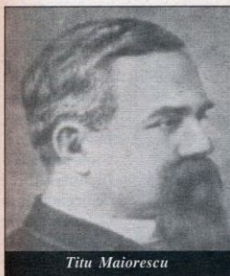
Cum publicațiile rare și valoroase și manuscrisele se înmulțeau, în 1933 se înființează în cadrul Bibliotecii Fundației secția bibliofilă. Ea deținea numeroase lucrări cu autograf. Iată doar câteva dintre ele: două cărți din celebra bibliotecă a stolnicului Cantacuzino, *Diwanul sau gâlceava începutului cu lumea* a lui Dimitrie Cantemir din 1698, două volume din antologia de poezie românească apărută în Anglia

în 1856, două volume din biblioteca lui Nicolae Mavrocordat cu ex-librisul posesorului, corespondența Marthei Bibescu cu generalul Averescu etc.

Adăpost în casa Cantacuzino

Marea afluență de studenți în Biblioteca Fundației, care, cu toată extinderea din 1914, nu mai găsesc locuri libere

pentru lectură, îl determină pe N. Iorga să facă o interpelare în Camera Deputaților, la 14 martie 1929, cerând noi spații pentru bibliotecă: „Despre Fundație, și astăzi se poate zice că nu începe, și aici, în Cameră, s-a ridicat chestiunea studenților care stau și așteaptă afară până când alții părăsesc biblioteca, ca să le poată lua locul. Fundația este absolut neîncăpătoare; Fundația este făcută pentru ve-

Titu Maiorescu

Nicolae Mironescu

Constantin Rădulescu-Motru

chiul regat, pentru o populație studentească de, știu eu câți au fost atunci, vreo 2.000 de studenți, dacă vor fi fost, pe când avem azi numai la Facultatea de Litere 5.000 de studenți și în fiecare an înscrierile se fac și mai numeroase.”

Începând din 1938, Ministerul Lucrărilor Publice și al Comunicațiilor se preocupă de sistematizarea Pieței Palatului. Se urmărea alinierea clădirilor din zonă și lărgirea pieței. În acest sens, mai multe clădiri sunt demolate și se pune chiar problema dărâmării clădirii Fundației și reclădirea ei într-un alt loc. În cele din urmă, ea a rămas pe locul ales de fondator.

Bombardamentele germane din zilele de 24-26 august 1944 distrug parțial biblioteca. Era prima pierdere a acestei instituții de cultură. Potrivit inventarilor făcute imediat după război, ar fi dispărut în timpul bombardamentelor circa 13.500 de cărți și 1.000 volume de periodice. Cei șapte bibliotecari de atunci au salvat ceea ce mai putea fi salvat, imediat după bombardament, lucrând printre dărâmături. Într-un efort susținut, au procedat la trierea fondului rămas: 45.000 dintre cele mai importante titluri au fost încărcate în camioane și transportate între 30 septembrie și 8 octombrie 1944 la Sinaia,

unde au fost adăpostite în casa familiei Cantacuzino.

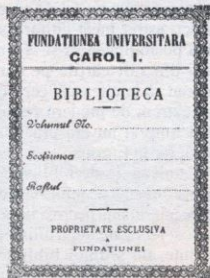
După venirea regimului comunist la putere, au loc modificări importante în viața Fundației Universitare Carol I. La 20 februarie 1946 apare un statut nou privind organizarea și funcționarea instituției. La 18 februarie 1948, Fundația este închisă, în vederea inventarierii bunurilor, iar în iulie același an, este desființată și ia naștere Biblioteca Centrală a Universității din București. Patrimoniul Fundației trece în proprietatea statului. Bibliotecii i se confiscă moșiile Vădeni-Brăila, Dumbrava-Baia, Oțeleni-

Roman și Negrești-Neamț, care devin ferme de stat. Fondurile de cărți sunt triate cu grijă. Toate cele care deranjau regimul comunist sunt puse la fondul secret, care va dăinui până la prăbușirea comunismului, în 1989. După pensionarea lui Tzigara-Samurcaș, în 1946, este numit director Nicolae Bănescu, istoric și filolog clujean, iar din 1948, Nicolae Mironescu, primul director fără o pregătire științifică.

Cioran, creația Fundației

Biblioteca s-a bucurat de aprecierea unanimă a celor care o frecventau: „Ceea ce m-a frapat cel mai tare de-a lungul celor câteva ore petrecute timp de două zile consecutive în această imensă bibliotecă scrie Maria Bogdan, fiica lui Vasile Alecsandri, în 1929 este liniștea absolută care domnește aici, care nu este nicăieri în altă parte respectată la noi, nici la teatre, nici la concerte, nici la conferințe și în biserici: liniște cu atât mai meritorie este impusă tineretului, dar acesta o respectă. O victorie a instrucției asupra obișnuirilor locale.”

În Biblioteca Fundației s-au format marile personalități ale culturii române, cum a fost, de pildă, Emil Cioran. Iată ce

Ex-libris-ul și ștampila Fundației înainte de 1899

mărturi-
seste el într-un
interviu din
1990: „Bucu-
reștii înseamnă
pentru mine
Fundația
Carol. Mer-
geam în fiecare
zi la bibliotecă.
Am aflat cu
groază că a ars.
Cantitatea de
cărți pe care
am putut s-o
înghiți! În trei
ani de zile am
citit atâtea cărți și ce cantitate
de adnotări am putut face pe
marginea lor! Locuiam la
căminul Stănescu. Neîncăl-
zit iarna, bineînțeles. Însă era
biblioteca în față. Și din cauza
apropierii și a frigului aproape
toată ziua mi-o petreceam
acolo. Făceam adnotări. Aș fi
vrut să mă duc să răsfoiesc
cărțile pe care le-am avut în
mână. Ani de zile viața mea
s-a redus la asta. Devenisem
orgolios. Citeam cărți rare,
greu de găsit în altă parte.
Când am intrat în viața literară,
mi-am dat seama că citisem
mai mult decât ceilalți. Pe
mine asta m-a făcut. Sunt crea-
ția Bibliotecii Fundației.”

Despre valoarea cu totul
deosebită a Bibliotecii Fun-
dației vorbește și Tudor Argezi
într-un articol publicat în
Bilete de papagal, în 1945: „E
singura bibliotecă modernă,
continuu modernizată și liberă
din București [...] Până la
bombardamentul nazist stu-
dențimea făcea coadă la bi-
bliotecă ca populația la petrol,
pâine și zahăr [...] Ar trebui ca
Palatul Fundației să fie încă o
dată lărgit, numărul studen-
ților sporind neîntrerupt.”

E adevărat că în paralel cu
Biblioteca Fundației exista
Biblioteca Academiei Române
care, în latura sa documentară

Bibliotecarii Fundației: Al. Tzigara-Samurças, C. Ciuchî, G. Lazăr,
D. Coman, A. Mândru, I. Al. George, M. Florian (1932)

privind cultura română, depă-
șea valoarea celei dintâi. Bi-
blioteca Fundației însă se
adresa cu precădere studenților,
iar colecțiile sale erau legate
mai ales de evoluția științei
contemporane, de actualitate.

Toleranță regească

Dacă definiția unanim ac-
ceptată a bibliotecii este de
colecție organizată de docu-
mente, putem spune că Bi-
blioteca Fundației întrunea în
cel mai înalt grad acest lucru.
Cărțile au fost așezate încă de
la început într-un fel de acces
direct, astfel încât cititorii să
aibă posibilitatea să-și ia singu-
ruri din raft cărțile pe care
doreau să le citească, ceea ce
era extrem de modern pentru
acel timp și nu era practică
decât rar în Europa.

Cataloagele de bibliotecă,
ca instrumente de informare de
mare importanță pentru cititori,
au fost realizate după ultimele
cerințe ale științei bibliote-
conomice. Existau două cata-
loage: unul alfabetic, pe autori
și titluri de lucrări, și un altul
pe domenii, conform Clasi-
ficării Zecimale Universale
(CZU). De menționat că
Biblioteca Fundației a fost

prima biblio-
tecă româ-
nească și una
dintre primele
biblioteci eu-
ropene care,
încă din 1913,
a introdus CZU
în activitatea
de organizare a
colecțiilor de
bibliotecă, la
puțină vreme
după ce această
clasificare a
fost publicată
de Institutul

Internațional de Bibliografie
de la Bruxelles.

Conform acestui sistem de
clasificare, publicațiile Bi-
bliotecii Fundației au fost
descrise, după mărturiile lui
Al. Tzigara-Samurças, pe 215
specialități, unde studenții gă-
seau grupate toate publicațiile
dintr-o anumită specialitate,
fără a fi nevoie să cunoască
numele autorilor care scris-
eră în acel domeniu. În afara
cataloagelor de cărți, exista și
unul al publicațiilor periodice.
Încă de la deschidere, lectura
a fost evidențiată pe baza
buletinului de lectură comple-
tat de cititor pentru fiecare
publicație solicitată. Progra-
mul sălilor de lectură era și el
generos: biblioteca era deschisă
între orele 8-22.

Să nu ne închipuim însă că
toți studenții de odinioară se
purtau cu cărțile altfel decât
unii de astăzi. Rădulescu-
Motru povestește că la numai
câteva săptămâni după deschi-
derea bibliotecii, studenții au
început să rupă file din cărțile
pe care le citeau. Cu sfială a
raportat acest lucru regelui,
care i-ar fi spus: „Respectarea
lucrului public nu este intrată
în obiceiurile noastre. Va veni
și vremea ei. Peste cincizeci de
ani va părea drept și la noi ca
un tânăr să-și compromită vi-

itorul pentru că a rupt o foaie dintr-o carte. Astăzi însă să facem ca americanii: fiindcă înlocuirea cărții rupte costă mai ieftin decât salariul unui supraveghetor special, să cumpărăm o nouă carte în locul celei rupte.”

Situația însă nu se schimbă, căci în 1922, Tzigara-Samurcaș notează cu amărăciune: „Cu toate măsurile de supraveghere și control, deteriorări și chiar dispariții de cărți tot se mai înregistrează, deși s-au obținut sentințe de condamnare contra celor surprinși asupra faptului.”

Față de situația de astăzi, când toți cei care lucrează în bibliotecă sunt „bibliotecari”, ceea ce contribuie în mod serios la deprecierea profesiei, până în 1948 au lucrat la Biblioteca Fundației un număr destul de restrâns de bibliotecari: cifra maximă a fost de șapte format din intelectuali de vază, care erau onorați de a munci în această meserie. Restul personalului, mult mai numeros, era format din simpli funcționari sau depozitari, fără a se numi bibliotecari.

Menționăm mai înainte pe primul custode, filosoful Al. Rădulescu-Motru, care, deși nu i-a plăcut munca de bibliotecar, la bătrânețe evocă cu nostalgie anii petrecuți la Fundație. Poetul Șt.O. Iosif lucrează la Fundație din 7 decembrie 1902 până la 29 aprilie 1913. Prin firea sa timidă și structura lirică adânc introvertită (poetul oscila între resemnare și răzvrătire), el împlinea cu dificultate cerințele

exigentului său director Al. Tzigara-Samurcaș. Între alți custozii, pomenim numele poetului Al. Mândru, Ion Al. George, poet și publicist, Mircea Florian, profesor universitar și filosof. Toți trei, după mai multe decenii în serviciul Fundației, au devenit pensionarii Casei de Pensii a Fundației. Dintre toți, profesorul Mircea Florian a fost cel mai legat de bibliotecă.

Despre filosoful Mircea Florian, Romulus Vulcănescu își amintea în 1970 următoarele: „Când am fost numit custode la Biblioteca Fundației în 1938, profesorul Mircea Florian patrona spiritual și profesional corpul de custozii, din care mai făceau parte: Al. George, Mândru, Ciuchi, Lazăr și Catargi. Toți, fără rezervă, indiferent de orizonturile lor afective, nutreau o prețuire deosebită pentru profesorul Mircea Florian, care, de drept și de fapt, era sufletul acestei instituții de cultură. În acea vreme organizarea materială a Bibliotecii Fundației se datora evident conducerii administrative, însă cea instrumental-științifică, tematică și sistematică a depozitului și lucrărilor se datora cu precădere minții agere și aplecate cu interes spre tot ce privea

cartea a profesorului Mircea Florian. În anturajul lui, din obligații profesionale, am deprins de la dânsul lectura asiduă a buletinelor bibliografice, a prospectelor de carte, a studiilor de biblioteconomie. În acest domeniu, profesorul Mircea Florian nu avea egal. Capacitatea lui de a se informa pe căi multiple, de a privi enciclopedic orice temă era una dintre sursele erudiției sale inegalate, care mă impresionase ca student.”

Omagiu de la Constantin Kirițescu

Foarte curând după inaugurare, Aula Fundației devine un loc extrem de disputat pentru conferințe publice și prelegeri universitare cu public, cum se obișnuia în epocă. Situația sa în chiar inima Capitalei, numărul mare de locuri dispuse în amfiteatru, audiția bună și eleganța sălii au fost principalele atuuri care au atras atenția organizatorilor de conferințe spre acest loc. E adevărat totodată că intrarea aulei în circuitul cultural bucureștean a coincis cu perioada maximă de înflorire a culturii române.

În chiar anul inaugurării, mai exact în noiembrie 1914, N. Iorga solicita sala pentru cursul său *Politica externă a României sub Regele Carol I*. În anii 1914-1915 Institutul de Studii Sud-Est Europene organizează aici un ciclu de

Vedere spre Fundație. În stânga Hotelul Imperial și Cafeneaua High-Life, 1927

prelegeri la care au conferențiat S. Mehedinți, G. Gane, V. Pârvan, A. Tzigara-Samurcaș, N. Iorga și G. Murgoci. În perioada 1915-1945, adunările și conferințele Societății Regale Române de Geografie se țin cu regularitate în Aula Fundației. De altfel, societatea, cu aprobarea regelui Ferdinand, își are sediul chiar în Palatul Fundației.

Societatea de Chimie, Asociația Economistilor, Societatea Română de Filosofie, Societatea Culturală „Tinerimea română”, L'Institut Français des Hautes Études en Roumanie, Regia Legazione d'Italia, Academia Liberă, Institutul Cultural Român și alte asociații și instituții au organizat între anii 1920-1925 în Aula Fundației diverse reuniuni științifice și profesionale.

În anii 1920-1921, gruparea de artiști cunoscută sub numele de *Studio* prezintă, sub titlul *Pentru inițiere în frumos*, o suită de prelegeri și demonstrații artistice; gruparea *Poesis*, care continuă activitatea desfășurată de *Studio*, organizează în noiembrie-decembrie 1921 un ciclu de expuneri despre teatru, cu participarea lui I.M. Sadoveanu, Tudor Vianu, A.I.O. Teodoreanu și Ion Sân Georgiu.

Conferințele duminicale ale Institutului Social Român, condus de Dimitrie Gusti, sunt găzduite tot de Aula Fundației în perioada 1921-1927. Profesorul C. Rădulescu-Motru ține, între anii 1926-1941 ca invitat al Institutului Social Român, al Societății Române de Filosofie, al *Revistei de Psihologie Experimentată și Practică*, al Societății Române de

Cercetări Psihologice și al Societății Ortodoxe Naționale a Femeilor Române un număr de 19 conferințe. În anul 1925 găsim printre conferențiarilor din aulă pe Alice Voinescu, Mihail Ralea, Rădulescu-Motru și Nae Ionescu.

În 1931 ia ființă gruparea *Forum*, care devine un an mai târziu *Criterion*. Este cunoscută influența acestei grupări asupra mișcării literar-artistice din România interbelică. La inițiativa lui Petru Comarnescu, gruparea organizează în 1931 un ciclu de 12 prelegeri pe tema *Explicația timpului nostru*, la care au conferențiat, între alții, Mircea Eliade, Petru Comarnescu, Mircea Vulcănescu, M. Sebastian, C. Noica etc. În 1932, *Criterion* îl invită pe C. Rădulescu-Motru și, respectiv, M. Ralea, să conducă dezbaterele la simpoziioanele despre Lenin și André Gide. La simpoziul *Idolii*, în care s-a vorbit de Krishnamurti, Greta Garbo, Sigmund Freud, Charlie Chaplin, Mahatma Gandhi și Paul Valéry, au participat M. Sebastian, M. Eliade, Ș. Cioculescu, A. Tudor și I. Călugăru. Din jurnalul lui Petru Comarnescu aflăm, de pildă, că la aceste simpoziioane sălile erau pline până la refuz, iar o mare mulțime aștepta afară în speranța vreunui loc liber.

În lunile ianuarie-februarie 1934, Tudor Vianu susține un ciclu de patru conferințe despre filosofia lui Nietzsche. Între alte manifestări, cităm un recital din opera lui M. Eminescu, la 15 iunie 1939, cu ocazia semicentenarului morții marelui scriitor. Constantin Kirițescu vorbește la 13 noiembrie 1940 despre *O mare personalitate morală Carol I, Regele întemeietor*.

Legat de profesia de bibliotecar, se cuvine să nu uităm că în 1924, în zilele de 15-17 septembrie, Ioan Bianu, directorul Bibliotecii Academiei Române, organizează aici primul congres al bibliotecarilor, care pune bazele Asociației Bibliotecarilor din România.

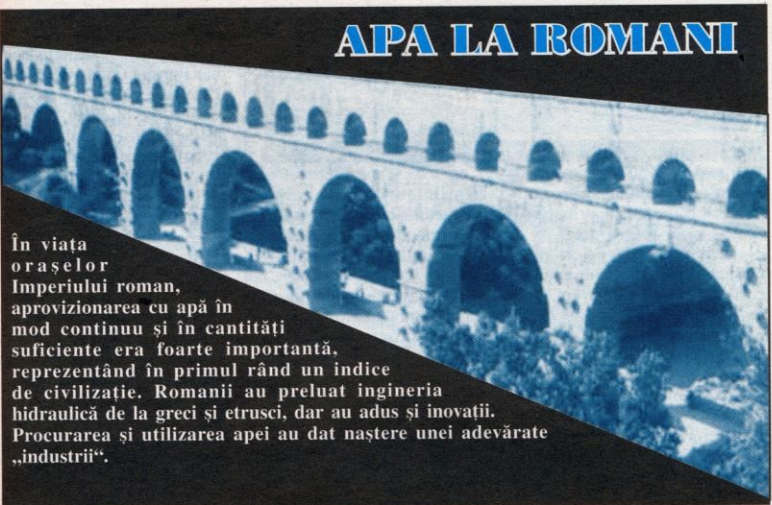
De asemenea, începând cu anul 1926 și până în 1944, cenaclul și redacția *Convorbirilor literare* și-au avut sediul la Fundație. Aproape că nu trecea o săptămână fără ca o activitate importantă să nu aibă loc aici. Cele mai multe dintre reuniuni aveau la bază un contract, în care solicitantul se angaja să plătească o sumă de bani Fundației.

Acestea sunt, foarte pe scurt, câteva dintre activitățile care au avut loc în Aula Fundației. Refacerea în strălucirea ei de odinioară, ca și a întregului imobil, după incendiul din decembrie 1989, va mai dura probabil multă vreme, în condițiile unei suficientări din partea tuturor guvernelor post-decembriste. Cred că este de datoria morală a oamenilor politici români să redea culturii naționale, integral, un așezământ de cultură inițiat acum 114 ani de regele Carol I. ■

M. von Killinger și Raoul Bossy în vizită la Fundația, însoțiți de Tzigara-Samurcaș (1943)

APA LA ROMANI

În viața orașelor Imperiului roman, aprovizionarea cu apă în mod continuu și în cantități suficiente era foarte importantă, reprezentând în primul rând un indice de civilizație. Romanii au preluat ingineria hidraulică de la greci și etrusci, dar au adus și inovații. Procurarea și utilizarea apei au dat naștere unei adevărate „industrii“.

GICĂ BĂEȘTEAN

Dintre autorii antici care s-au ocupat de problemele aprovizionării cu apă a așezărilor umane, se remarcă arhitectul Marcus Vitruvius Pollio (sec. I î.e.n.). Fost militar, om cu o bogată cultură, Vitruvius este autorul mai multor lucrări cu caracter științific, între care tratatul *De architectura* (Despre arhitectură), abordând și probleme privitoare la utilizarea apei. El menționează chiar și metodele tradiționale de identificare a surselor de apă. Una dintre acestea consta în așezarea unui vas ceramic, din plumb sau aramă, uns în interior cu untdelemn, cu gura în jos pe locul vizat. Dacă pe pereții vasului apăreau stropi, însemna că locul respectiv era bogat în apă. Alteori, în locul vasului, se utiliza o blană mițoasă, a cărei umedire indica existența apei. Vitruvius a reținut și unele curiozități, cum ar fi izvoarele cu conținut

ridicat de alcool. „În Paflagonia [ținut în Asia Mică, lângă Marea Neagră]—scrie el—cei ce beau se îmbată fără a bea vin“ sau „La Clitor există o apă izvorând dintr-o peșteră; cei care beau din ea încetează să mai bea vin“.

Cu dioptra și corobatul

Înainte să fie distribuită, apa trebuia captată și apoi transportată. Ca urmare, exista probabil un bazin colector (*caput aquae*) ce strângea apa din izvoare sau din apele curgătoare, de unde era deversată direct în canalul de aducțiune, ce aproviziona castelul de distribuție aflat la intrarea în oraș. Spre deosebire de greci, care aveau un sistem ce asigura apa pentru unul sau două rezervoare aflate lângă Agora (piața centrală), romanii au introdus castelul (rezervorul) de distribuție

pentru cei trei mari consumatori: palatul imperial, fântânile publice și particularii.

Cât privește realizarea instalațiilor pentru furnizarea apei, Vitruvius prezintă trei soluții de construire a conductelor: canalele de zidărie, țevile de plumb (*fistula*) și tuburile din pământ ars. Tot de la el știm că pentru confecționarea unei conducte subacvatice se folosea un mortar special, compus din „praf de Cumae“ (două părți) și var (o parte).

Iulius Frontinus (40-103 e.n.), un alt cunoscut autor antic, a fost în două rânduri consul, apoi guvernator al Britanniei și *curator* (responsabil) al apelor la Roma. Avea o bogată experiență personală și a utilizat datele arhivistice care i-au stat la dispoziție. În tratatul său *De aquis urbis Romae* (Despre apele Romei) reușește să ne dea o imagine grăitoare despre

dimensiunile și numărul conductelor folosite la distribuția apei.

Dacă bazinele de colectare nu sunt foarte bine cunoscute, ceva mai multe date avem în legătură cu bazinele de distribuție. La Pergam (Asia Mică), conducta ce venea de la Madradag se termina printr-un rezervor, ale cărui dimensiuni sunt 3,61x1,21 m. El are formă rectangulară și este împărțit în două bazine, ce serveau la filtrarea impurităților și a nisipului. Trecerea dintr-un bazin în altul se făcea prin trei orificii, iar distribuția pentru oraș printr-unul singur. La Nîmes, bazinul de distribuție era de formă circulară, cu diametrul de 5,50 m, având marginea formată din dale de piatră; în Antichitate era înconjurat cu o balustradă metalică. Apa venită de la apeduct, după ce trecea printr-o vană, intra în bazinul propriu-zis printr-o gură de scurgere rectangulară, distribuția realizându-se prin zece orificii, cu diametrul de 40 cm, săpate în peretele bazinului. Alte trei orificii circulare se aflau pe fundul bazinului, cu rolul de evacuare a preaplinului sau de golire a bazinului printr-un canal de scurgere ce se afla dedesubtul conductelor de distribuție.

De regulă, apa era transportată până la bazinul de distribuție prin canale de zidărie (cel mai adesea la suprafață) sau din blocuri de piatră, prin tuburi ceramice subpământene sau prin conducte de lemn, foarte rar

și prin țevi de plumb. Apeductul tipic era un canal de suprafață. Uneori, pentru protecție, era îngropat la adâncimi între 50 cm și 1 m.

Prin conducte apa trebuia să curgă normal, datorită gravitației și a pantei continue; o pantă prea mare suprasolicita instalația și uza rapid canalul. Vitruvius menționează instrumentele folosite la verificarea unghiului optim de înclinație a terenului: *dioptra*, cumpele nivelante și *corobatul*. El consideră că *dioptra* și cumpele erau nesigure, deoarece puteau înșela ochiul. Cel mai eficient rămâne *corobatul*, pentru care sunt prezentate caracteristicile tehnice și modul de întreținere; două fire cu plumb aflate la capătul unei rigle orizontale, a căror poziție indica unghiul față de orizontală pe o scară gradată. Tot pentru nivelare se folosea *groma*, iar pentru măsurarea distanțelor *odometrul*.

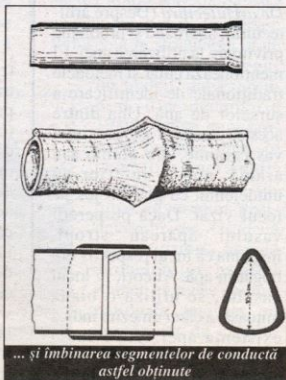
Giganți suprațajați

La Roma, primul apeduct Aqua Appia datează din anul 312 î.Chr. Apoi numărul acestora a crescut, atât la Roma, cât și în restul lumii romane. Numai pentru aprovizionarea Cetății Eterne cu apă existau mai mult de zece apeducte: Aqua Tepula, Aqua Iulia, Aqua Marcia (reunite la intrarea în Roma), Aqua Virgo etc.

Dar cele mai spectaculoase realizări tehnice și chiar artistice în construcția apeductelor erau podurile pentru traversarea unor depresiuni adânci, aflate pe traseul apeductului. S-a recurs chiar la folosirea podurilor suprapuse, până la trei etaje maxim. Printre giganți domină Pont du Gard, cu cele trei etaje ale sale, care atinge 48 m înălțime și 262 m lungime, sau apeductul de la Segovia, cu două etaje.

Poate nu la fel de spectaculoase, dar cel mai des întâlnite, sunt conductele din tuburi ceramice (mai ieftine, mai salubre, mai ușor de întreținut). Singurul dezavantaj față de canalul de zidărie era acela al capacității de transport, mult mai mică, dar și această problemă se remedia, folosindu-se baterii de mai multe conducte. În orașul Pergam aducțiunea se realiza printr-o baterie de trei conducte ceramice, ce datează din timpul lui Eumenes II (197-159 î.Chr.), principalul artisan al urbanizării acestei așezări.

Un sistem de aducțiune mai puțin întâlnit (nu este amintit de Vitruvius, fiind pus în

evidență de descoperirile arheologice) este cel de la Tyana (Asia Mică), realizat din blocuri de piatră îmbinate prin manșoane.

Pentru regiunile bogate în lemn și cu o populație săracă, incapabilă să susțină costurile unor apeducte din material ceramic sau din piatră, se va adopta sistemul conductelor de lemn. Construcția devenea ieftină, dar mai puțin rezistentă. La Aquae Grani (Aachen) au fost descoperite zece tuburi de lemn ce se întind pe o distanță de 4,50 m, având o grosime de 30x30 cm, iar în partea centrală canalul pentru apă are diametrul de 11 cm. La ambele capete tuburile au racorduri metalice ce permit îmbinarea lor.

Conductele de plumb se realizau prin turnarea metalului pe plăci de marmură de formă dreptunghiulară, pe care se săpau diferite inscripții, obținându-se, după turnare, așa-numitele *sillogae aquaria* (ștampile). După răcire, foaia de plumb era rulată în jurul unui par de lemn. Marginile ei se îndreptau perpendicular în sus, pentru a fi mai ușor căpăcite cu plumb topit.

Robinetul din „casa cu mozaicul cu Dionysos“

Ștampilă descoperită la Sarmizegetusa

Racordul între două astfel de piese se realiza fie prin turnarea de plumb topit, fie prin lărgirea unuia din capete.

Se știe că plumbul era otrăvitor, dar apa se afla în mișcare și contactul de prea puțină durată împiedica contaminarea. Pe de altă parte, depunerile calcaroase pe pereții interiori ai conductei diminuau riscul. Avantajele erau însă numeroase: plumbul se putea extrage direct sau prin reducerea argintului și rezista la presiunile mari create de apă.

Robinetele erau puțin folosite în tehnica romană. Ele îndeplineau două funcții, de a da drumul la apă (de exemplu, la terme) sau (când robinetul se găsea pe traseul conductei) de a izola o parte a circuitului. Un robinet a fost descoperit într-o locuință privată din Köln, așa-numita „casă cu mozaicul cu Dionysos“. Un altul a fost găsit la Rottweil (tot în Germania) și este un exemplar foarte sofisticat. Era conectat la două conducte (probabil de apă rece și de apă caldă), dar cele două jeturi nu se puteau amesteca, rolul instalației fiind de a oferi ori apă rece, ori apă caldă.

În Dacia, din punct de vedere tehnic, situația este comparabilă și

asemănătoare cu restul Imperiului roman. Nu avem încă puse în evidență canale de zidărie decât la Romula (Reșca, jud. Olt) și Porolissum. Nici conducte de lemn nu au fost descoperite, ceea ce nu înseamnă că nu au fost folosite. În schimb, tuburile ceramice par a fi deținut supremația, ca în cea mai mare parte a provinciilor romane. Tevile de plumb sunt prezente aproape în toate marile orașe, iar la Sarmizegetusa s-au păstrat și ștampilele. Descoperirea unui fragment de țevă de bronz la Potaissa ne poate face să credem că și aici a existat un astfel de sistem.

Utilizarea blocurilor de piatră este mai puțin întâlnită în întreaga parte occidentală a imperiului. Excepție nu face nici Dacia, fiind întâlnite astfel de conducte de mare presiune doar la Sarmizegetusa.

În cazul Daciei încă mai este mult de lucru, numeroase descoperiri nefiind publicate sau fiind incorect interpretate. Comparația cu restul imperiului, din acest punct de vedere, este binevenită, dar, din păcate, nu și suficientă. Se pot acoperi unele lacune mergând pe ideea existenței unor similitudini. Dar problema apei este una în care factorii naturali, specificul locului joacă un rol, poate, mult mai important decât în alte domenii de cercetare ale istoriei romane. Cercetările viitoare pot aduce oricând surprize și în acest domeniu. ■

Telex Telex Telex Telex Telex

BOLILE PREȘEDINȚILOR ȘI MINCIUNILE LOR

La un sondaj din urmă cu două luni, întrebați dacă vor să se știe tot ce este legat de starea de sănătate a președintelui Republicii, 63% dintre francezi au răspuns da și 37% nu. În ultima vreme forma fizică în care se află șefii de state interesează, și pe bună dreptate, opinia publică. Sondajul a fost provocat de scurta internare, la spitalul parizian Bichat, a președintelui Jacques Chirac, din cauza unor tulburări de vedere, la începutul lui septembrie. Au circulat numeroase zvonuri, care au generat dezbatere pe tema transparenței stării medicale a oamenilor de stat. Fostul președinte François Mitterrand a aflat că are cancer în 1981 și a mințit asupra stării sănătății sale până în 1992. Medicul său personal, Claude Gubler, dintre anii 1981-1995, a publicat o carte în 1996, *Le Grand Secret* (Marele secret), unde afirma că încă din 1994 președintele nu mai era capabil să-și îndeplinească obligațiile funcției. Volumul a fost cenzurat 24 de ore după apariție, el fiind reeditat abia în 2004.

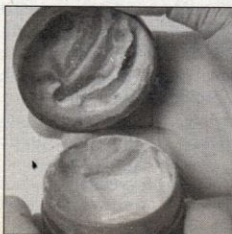
Un mic scandal s-a iscat în Franța în aprilie 1974, la moartea președintelui Georges Pompidou, care și-a ascuns boala până la sfârșit. Cu o zi înainte de deces, un ministru al său, chiar președintele de azi al țării, declarase pe postul Europe 1, fără să clipească: „Președintele este într-o excelentă formă fizică. Probabil cea mai bună din ultimele zile.” Și Valéry Giscard d'Estaing promisese un buletin de sănătate anual, scrie presa franceză, și niciodată nu l-a prezentat.

Dacă șeful statului nu suferă de boli grave, publicarea unor buletine de sănătate periodic poate părea însă superfluă. Francezii se grăbesc să se disocieze de modul de reacție al societății americane sau engleze în asemenea situații, unde orice „bubă” a președintelui se dă publicității. „Nu sunt sigur dacă a ști că președintele Carter avea hemoroizi a reprezentat o dovadă de progres al democrației americane”, scrie cu ironie un colaborator al ex-premierului Michel Rocard. În ianuarie 2002, când George W. Bush s-a înecat cu un covrig, stând pe canapea, toată lumea „a tușit”. În octombrie 2004, când Tony Blair a suferit o intervenție chirurgicală cardiacă, britanicii au aflat totul despre caz. În fine, liftingul de față și gât al lui Berlusconi, de la sfârșitul lui 2003, a constituit subiectul multor tabloide.

CREMĂ COSMETICĂ DIN SECOLUL II

În ruinele unui templu din Londra, din vremea când regiunea era provincie romană, o echipă de arheologi de la Universitatea din Bristol, condusă de Richard Evershed, a descoperit o cutiuță

rotundă cu cremă cosmetică, foarte asemănătoare cu cele folosite astăzi de femei. Ea datează din secolul II e.n. Și are în compoziție grăsimi animale, amidon și oxid de staniu. Este singura cremă din acea epocă găsită în stare bună și în cutie închisă, ceea ce permite specialiștilor să-i reconstituie compoziția. Femeile romane bogate, presupun cercetătorii, foloseau această cremă pentru proprietățile ei hidratante și ca strat de bază înaintea aplicării altor substanțe pe față. Produsul reconstituit lasă o senzație plăcută după aplicare, spun specialiștii, și, deși la început pare prea grasă, după topirea grăsimilor în contact cu temperatura corpului, pe piele lasă un strat neted datorat amidonului, folosit și azi în cosmetică.

DIN VREMEA CÂND BĂRBAȚII ERAU COCHETI

Cel ce privește, pe o stradă din Paris, Londra, New York sau chiar din București sutele de bărbați care ies dintr-o clădire cu birouri, la ora încheierii programului, îmbrăcați în sobre costume gri sau negre, cu greu își poate imagina, dacă nu este un iubitor de istorie, că în urmă cu 300 ani moda masculină era terenul pe care se manifestau cele mai teribile fantezii. Cei ce au trecut pragul expoziției organizate la Muzeul modei și al textilelor din Paris, la jumătatea lunii octombrie, și-au putut corecta imaginea greșită.

Costumul comandat în 1654 de regele Carol V al Suediei cântărea 12 kg. Din vremea lui Ludovic XIV, moda este reglementată prin edicte regale, care vizează caracterul somptuos al creațiilor vestimentare și încearcă să reechilibreze finanțele statului prin limitarea importurilor de dantelă. Pe lângă broderia ce împodobește orice costum, dantela orna din belșug manșetele, subliniind gesturile ample ale mâinii.

După 1780, fantezia ornamentală s-a revărsat asupra vestei, împodobită în fel și chip. În preajma Revoluției franceze, influențele engleze aduc o notă de sobrietate, tipologia vestimentară modificându-se prin introducerea redingotei, a fracului și a vestonului. Epoca imperială a lui Napoleon reduce, la Curte, modelele secolelor anterioare, dar pentru foarte scurtă vreme.

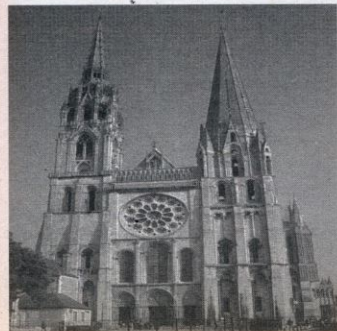
Secolul burghez, care prețuia economia și munca, elimină ornamentele inutile, care rămân apanajul prelaților, militarilor și al livrelor servitorilor.

Nu a mai fost decât un pas până la hainele comode și adaptate unui alt tip de viață, din secolul XX. O plimbare rapidă prin câteva secole de istorie, văzute din unghiul modei. Poate fi uneori mai elocventă decât lectura câtorva tomuri despre istoria lor politică.

DOCTORUL DE VITRALII

Pacienții lui Stephane Petit ajung în clinica sa aproape de nerecunoscut. Pielea le este invadată de microbi, fața înnegrită de poluare, rochiile împodobite de bijuterii murdărite de fumul de la lumânări și de respirația a milioane de oameni. Petit este unul dintre puținii „medici” care redau strălucirea unor vitralii vechi de sute de ani. Ultima lui ispravă este restaurarea vitraliilor de la catedrala din Chartres. Sfinți, preoți și fierari care apar reprezentați pe vitralii au supraviețuit la câteva sute de ani de războaie, revoluții și incendii. Sticla este afectată de mii de mici cratere, vopseaua s-a șters aproape în întregime. Catedrala din Chartres are 175 de ferestre. În ultimii 15 ani, Petit a restaurat 16 dintre ele.

În anul 1194, un incendiu a distrus prima catedrală. Orașenii au ridicat alta, mai mare, în 30 ani. Specialiștii apreciază azi că doar curățarea tuturor vitraliilor va lua mai mult timp. Pentru fiecare fereastră mai mare este nevoie de 18 luni de studiu, înainte de a începe restaurarea propriu-zisă și de 200.000 USD.

PENTRU BIBLIOTECA DUMNEAVOASTRĂ

- **Spiridon I. Cristoceana** – **DIN TRECUTUL MARI BOIERIMI MUNTENE. MARELE BAN MAREȘ BĂJESCU** (prefața: Constantin Rezeachevici)

Editura Istros a Muzeului Brăilei, Brăila, 2005, 153 pp.

- **Victor Spinei** – **ULTIMELE VALURI MIGRATOARE LA NORDUL MĂRII NEGRE ȘI AL DUNĂRII DE JOS**

Editura HELIOS, Iași, 1996, 327 pp.

- **Ioan Oprea** – **DONAȚII ȘI DONATORI**

Editura Oscar Print, București, 2005, 222 pp.

- **Cristian Troncotă, Alin Spănu** – **DOCUMENTE SSI PRIVIND SPAȚIUL SOVIETIC. 22 AUGUST 1939-23 AUGUST 1944**

Institutul Național Pentru Studiul Totalitarismului, București, 2004, 379 pp.

- **Robert Stănciugel** – **BANATUL LA ÎNCEPUTUL SECOLULUI XX. ASPECTE GEO-POLITICE ROMÂNIO-IUGOSLAVE**

Editura DC Promotions, București, 2005, 165 pp.

- **Ion Vulpe** – **VLAHURIA ȚARA DE VIS**

Editura SemnE, București, 340 pp.

- **Lucian Popescu** – **TIMȘOARA INTERBELICĂ ȘI UNIVERSUL SOCIAL DIN ROMÂNIA**

Editura Cartea Universitară, București, 2004, 502 pp.

- **Mitropolia Ardealului** – **REVISTA TEOLOGICĂ** (Serie nouă, anul XIV (86), nr. 2, aprilie-iunie 2004)

Editura Arhiepiscopiei Sibului, Sibiu, 2004, 190 pp.

- **Federația Comunităților Evreiești din România, Centrul pentru Studiul Istoriei Evreilor din România** – **BULETINUL CENTRULUI, MUZEULUI ȘI ARHIVEI ISTORICE A EVREILOR DIN ROMÂNIA**, nr. 8-9 (coordonatori: Dumitru Hincu, Hary Kuller)

București, 2002, 153 pp.

- **LIMBA ROMÂNĂ, REVISTĂ DE ȘTIINȚĂ ȘI CULTURĂ**, NR. 1-3 (115-117), 2005, ANUL XV. (redactor-șef Alexandru Bantoș)

Chișinău, 256 pp.

- **Association of Young Historians of Moldova, Soros Foundation-Moldova, EAST EAST Program of the Open Society Institute-Budapest** – **RELIGION, SOCIETY AND EDUCATION IN POST-TOTALITARIAN SOCIETIES OF CENTRAL AND SOUTH EASTERN EUROPE, ROUNDTABLE DISCUSSION MATERIALS**, Chișinău, October 26-28, 2000 (editor Dr. Sergiu Musteață)

Editura ARC Publishing House, Chișinău, 2001, 221 pp.

- **Academia Română, Institutul de Istorie „Nicolae Iorga”** – **STUDII ȘI MATERIALE DE ISTORIE MEDIE, VOLUMUL XXII**, 2004

Muzeul Brăilei, Editura Istros, Brăila, 2004, 315 pp.

ANDREA

9

1894. În București se introduc primele tramvaie electrice, capitala fiind astfel una dintre puținele metropole din Europa înzestrate cu asemenea vehicule. Mulți trecători se înspăimântă la vederea vagoanelor trase de o forță invizibilă. Primul tramvai electric a purtat numărul 14 și a circulat pe noul bulevard care unea Cotrocenii cu Piața Iancului. Capitala scăpa astfel, scria Barbu Ștefănescu-Delavrancea, de barbare scene ale chinurii cailor și beneficia de o mai mare curățenie. „S-a spus că țara e eminentamente agricolă [...] Toată lumea vede că e o necesitate absolută ca patria noastră să nu mai rămână și pe viitor în acest stadiu. Mergem alături cu lumea civilizată, adică ne industrializăm, sau pierim!”

11

1990. Scriitorul disident rus Alexandr Soljenițin trimite o scrisoare Comitetului pentru premiile de stat al R.S.F.S.R., în care anunță că refuză premiul pentru volumul *Arhipelagul GULAG*: „...este o carte despre suferințele a milioane de oameni, nu pot să mă încarc de onoruri pe seama ei...”

16-
22

1914. În jurul localității Arras se dau lupte grele. Pentru a slăbi presiunea germanilor asupra trupelor franceze, englezii contraatacă satul Givenchy, lângă Pas-de-Calais. După ce, la 19 decembrie, trupe britanice de origine indiană capturasă două linii de tranșee germane, germanii primesc întăriri masive și lansează un atac neașteptat contra tranșeele indienilor, inundate din cauza ploii. În aceeași seară însă, două batalioane britanice de rezervă recuceresc satul. Două-trei zile, bătălia continuă, până când feldmareșalul Sir Douglas Haig aduce întăriri și îi forțează pe germani să se retragă pe linia inițială. Partea britanică are 4.000 pierderi, cea germană 2.000.

24

1800. Pe strada Nicaise din Paris un butoi umplut cu praf de pușcă și cuie explodează când trece prin dreptul lui Napoleon, care se îndreaptă în calească, spre Operă. Viitorul împărat n-are de suferit, dar explozia face 10 morți și 20 de răniți. Drept represalii, 130 iacobini sunt deportați în insulele Seychelles, înainte de a se descoperi adevărata vinovați: regaliștii Saint-Réjant și Carbon, care vor fi ghilotinați la 8 aprilie 1801.

25

498. Populația din Reims așteaptă să vadă o procesiune extraordinară. Francul Clovis, care a hotărât să treacă la creștinism, trebuie să meargă, cu mare pompă și înconjurat de principalii prelați din Galia, de la fostul palat al guvernatorului roman de la *porta Basilica* până la baptisteriu, unde îl așteaptă Rémi, episcopul cetății. Toate străzile sunt decorate. Grégoire din Tours ne spune „că pietele erau umbrite de tapiserii colorate și bisericile împodobite cu perdele albe.” Piscina în care noul creștin trebuia, conform ritualului, să fie scufundat de trei ori, este împodobită splendid. Miresme, lumânări plăcut mirositoare ard în număr foarte mare, încât poporul se crede transportat în parfumurile Raiului, scrie același cronicar. Ceremonia va dura toată ziua, pentru că alături de Clovis se vor boteza două surori ale lui și 3000 de franci cu mustați enorme.

29

1825. Moare, la 77 de ani, de congestie cerebrală, pictorul francez Jacques Louis David, profesorul lui Jean-Antoine Gros, Dominique Ingres, François Gérard. În timpul revoluției începute în 1789 a fost deputat în Convenție și atunci a vorbit adesea despre viciile monarhiei ca instituție. A propus în Convenție să fie arse în public toate portretele suveranilor și altor persoane cu sânge regal. Dar peste 10 ani autorul picturii *Moartea lui Marat* și-a schimbat opiniile. În 1804, când a primit comandă pentru un tablou înfățișând încoronarea lui Napoleon Bonaparte, David a devenit subit un pictor de Curte. Un prieten vechi și-a permis să-i reproșeze că a trădat ideile revoluției, dar David nu s-a supărat: „Dragă prietene, nu eu sunt vinovat că revoluția nu mai e demult și că imperiul este. Eu sunt pictor și pictez după natură, nu după amintiri.” După marea victorie de la Marengo, când Napoleon i-a cerut să-i facă un tablou care să-l reprezinte, David a sărit imediat cu sugestia de a-l înfățișa pe eroul bătăliei cu o sabie în mână. „Nu, domnule David, i-a răspuns Bonaparte, bătăliile nu se câștigă cu sabia, ci cu forța spiritului. De aceea vreau să mă pictez pe un cal aflat pe marginea unei prăpastii, iar eu să am un chip foarte liniștit.” Așa s-a născut *Bonaparte la Muntele Saint-Bernard*, tablou aflat în colecțiile de la Versailles.

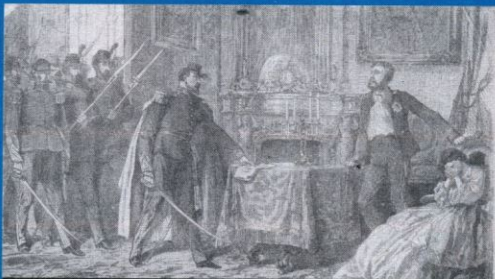
PE VREMURI OAMENII ÎȘI TRIMITEAU SCRISORI

Corespondența particulară se dovedește o dată în plus a fi un element prețios în reconstituirea unei epoci. Al.Em. Florescu (1822-1907), munteanul dus la Iași la sfârșitul lunii ianuarie 1859 să-l omagieze pe A.I. Cuza, domnul Unirii, îi scrie nepoatei sale Elena Manu despre personalitatea acestuia, deosebirile de mentalitate în materie politică între moldoveni și valahi, ca și despre necesitatea ca boierimea liberală să se afle în avangarda schimbărilor ce urma să se opereze și la București. După 7 ani, în 1866, opiniile asupra lui Cuza se schimbaseră. Detronarea lui e salutăată, de pildă, de o parte a boierimii moldovene, care se îndrepta entuziastă spre noul principe, Carol de Hohenzollern. Această stare de spirit e reținută într-o scrisoare a Henrietei Bogdan (n. Dimachi), trimisă fiicelor ei aflate într-un pension din Mannheim (Germania). Condei sprinten, observatoare atentă a societății în care trăiește, această boieroaică cu averi peste Prut e silită, la un moment dat, să călătorească în Rusia spre a și le pune în ordine. Impresiile ei întregesc tabloul vieții acelei aristocrații cosmopolite, care în secolul XIX circula frecvent de-a lungul și de-a latul continentului.

Prima scrisoare se păstrează la Biblioteca Națională, Fondul St. Georges. Celelalte două fac parte dintr-o colecție particulară Beldiman și au fost puse cu bunăvoință la dispoziția redacției sub formă de copii dactilo, de regretatul Radu Beldiman.

Pieseile au fost traduse de noi din limba franceză.

Gravură de epocă, înfățișând scena intrării complotiștilor în dormitorul lui Alexandru I. Cuza

GEORGETA FILITTI

30 ianuarie 1859

Am sosit miercuri la Iași. Joi, mare ceremonie de prezentare la curte. M-am achitat de misiunea mea cu toată demnitatea de care am fost în stare. Astăzi, banchet mare în onoarea deputăției noastre. Entuziasmul moldovenilor e surprinzător și trebuie să-ți spun, pe bună dreptate, că eu însumi trăiesc o adevărată emoție. Aici mă

aflu în elementul meu, numai aici înțeleg patriotismul și exaltarea. Bărbați și femei făceau împreună cauză comună, având aceleași sentimente, de aceeași intensitate, aceleași păreri și tendințe. E năucitor, devii revoluționar fără să vrei, dar revoluționar, așa cum am auzit totdeauna de formă moldovenească. Eu însumi nu mă mai recunosc și ție o să-ți fie greu s-o faci. Călătoria asta mi-a făcut un

bine imens, moralul mi s-a ridicat și trebuie să te previn că intenționez în mod limpede s-o rup cu partidul meu, dacă nu mă poate urma. Ai noștri trebuie să accepte deschis și cinstit poziția pe care am dobândit-o. E singura demnă, singura care ne poate salva de primejdiile pe care nu le vom putea îndeajuns prevedea ori preveni. Am făcut un mare pas înainte, trebuie să fim consecvenți cu noi înșine, alt-

minteri ne vom pierde pentru totdeauna. Actul nostru de la 24 [ianuarie] ne-a ridicat foarte sus. Europa ne privește cu admirație. Dacă majoritatea Camerei noastre se mai leagănă încă cu iluzii zadarnice, se va discredită în opinia întregii lumi și va arunca discreditul asupra națiunii. Va trebui să urmeze o tactică savantă, aceea de a-i combate cu înverșunare pe nebuni și de a se ralia pe față cu tot ce va avea caracter liberal și național. Mai ales boierimea trebuie să se pună înainte și orice mișcare patriotică să pornească de la ea. În Moldova e remarcabil faptul că toată tinerimea nobilă a țării, și chiar o mare parte a bătrânilor, au luat frânele. Mulțimea îi urmează respectându-i și adorându-i. Sunt iubiți, fiindcă se află în fruntea progresului. Aici lumea de pe stradă nu-i condusă de demagogi și oratori de răspântii. Moldovenii n-au Brătienii și Turnaviți ori Racovițești, unii mai stupizi și mai demni de disprețuit decât alții. Printre moldoveni nu e unul care să îndrăznească a mărturisii public principii fabricate în cartierul St. Antoine din Paris. Totul e calculat, totul e gândit în ce fac moldovenii. Sunt aristocrați prin excelență, dar ca progresiști sunt moderați. Nu dau înapoi în fața nici unui sacrificiu și la ora actuală se înarmează toți și am văzut oameni tineri ajunși într-o poziție înaltă pe scara socială părăsindu-și cariera civilă, ca să intre în serviciul militar, ca simpli soldați. Dar dacă

abordezi cu ei problemele sociale, sunt foarte conservatori, chiar dacă admit principiile de egalitate în fața legii și suprimarea privilegiilor care la urma urmei nu mai sunt actuale azi. Principele pleacă luni la București. E important să i se facă pretutindeni o bună primire. Realmente e un om foarte distins și animat de cele mai bune intenții. Principesa, fără să fie frumoasă, are o fire încântătoare, aș zice chiar seducătoare, prin gingășie și bunătate. În clipa asta mă pregătesc să le fac vizita mea particulară. Le voi vorbi de situația noastră și de starea de lucruri din țară. Sper să mă pot face înțeleasă, deoarece toată lumea mă asigură că principele e hotărât să acționeze, în ultimă instanță, numai în cunoștință de cauză. Citește-i scrisoarea asta fratelui meu [Ion Em. Florescu] și spune-i să caute să-i atragă pe ai noștri spre noi reguli de conduită. Mai ales să-i explice lui [Barbu] Catargi starea de lucruri pe care am descris-o mai sus, să înțeleagă amândoi că e cu neputință să se continue calea ce ne-am propus în principiu. Trebuie să schimbăm complet politica. Trebuie mers înainte și, dacă e posibil, să-i devansăm chiar pe cei mai exaltați de fiecare dată când e vorba de înfăptuirea unui act curat național. Există un dublu țel într-o astfel de purtare. Adică, ori vom reuși și atunci onoarea va fi a noastră, de drept, ori nu vom reuși și în cazul ăsta nu vor avea îndrăzneala să ne arunce

piatra. Asta în ceea ce privește politica. M-am întins asupra tuturor acestor amănunte, fiindcă e important ca fratele meu și Catargi să fie puși la curent cu impresiile pe care le aduc din călătoria mea la Iași. Apoi îți cer să le arăți scrisoarea mea îndată ce o primești, neavând timp să le scriu separat. Când voi fi la București, le voi explica lucrurile direct; dar încă o dată: să caute să-l înconjoare pe principe cu toate atențiile posibile și să se arate de acord cu el. Nu trebuie ca *Societatea noastră* să-l facă să încerce dezamăgiri. Această societate trebuie să se arate entuziasmată de tot ce se întâmplă, entuziasmată chiar până la exaltare, fiindcă, mai întâi, principiul în sine e magnific și pe urmă e urgent să ieșim din starea îngrijorătoare în care ne aflăm. Ca să ieșim, nu există alt mijloc decât de a fi mai nebuni decât nebunii.

Iași, 26 iunie 1866

Drăguța mea Elenuta,

Îți dau vești despre mine și îți spun în același timp ce se întâmplă la noi de câțva timp. Știi desigur, copiii mei, că niște oameni de suflet și de curaj l-au izgonit pe principele Cuza din țară la 11 februarie, că proasta lui guvernare i-a indignat pe toți oamenii cinstiți și că țara era atât de nefericită sub reaua lui administrație, încât nu mai puteau întârzia să scape de el. Îndată ce Cuza a plecat, am avut un guvern provizoriu format dintr-o Locotenentă domnească de trei membri și

un minister, unde s-au reunit bărbaii cei mai bine ai țării. Ei bine, copiii mei, toți acești domni au lucrat, de comun acord, cu o tenacitate și o ție admirabile să aducă în Principatele Unite un principe dintr-o familie domnitoare din Europa, care să fie suveranul nostru, să facă o dinastie ereditară, să ne alieze cu capetele încoronate ale mai multor familii europene. Strădaniile bravilor noștri compatrioți au reușit dincolo de așteptări, pentru că ne-au adus un prinț încântător, care prin caracterul său ferm și educația bună ne dă speranța unui viitor fericit și a unei guvernări oneste, la înălțimea misiunii sale. Principele de Hohenzollern, sub numele de Carol I, domnește acum în România, Dumnezeu să-l apere și să ni-l păstreze, căci speranța unui popor întreg se întemeiază pe el și ca să-l cunoașteți și voi vă trimit portretul lui, spunându-vă să vă rugați pentru el. În ultima vreme ne-am speriat îngrozitor, fiindcă turcii voiau să treacă în Principate ca să ne ocupe militarmente și ar fi fost război, pentru că ai noștri se pregăteau de rezistență. Din ferice, marile puteri europene au intervenit pentru noi la Constantinopol și se pare că acum ne vor lăsa în pace. Oricum, dragii mei copii, cred că în clipa asta nicăieri nu e liniște, războiul german [dintre Prusia și Austria] mă îngrijorează teribil. Voi sunteți departe de mine, pârjol e pretutindeni și fii sigură că nu știu ce să fac și ce va fi; pe de altă parte, lipsa banilor îmi

pune bețe în roate și, din cauza asta, e peste puțină să iau vreo hotărâre; de aceea cred că acum cel mai bine e să rămânem fiecare unde ne aflăm, Providența veghează asupra copiilor și după asigurările pe care domnișoara de Palans [profesoara de limba franceză a fetelor autoarei, în pensionul de la Mannheim] a avut bunătatea să mi le dea în scrisoarea Emmei [cealaltă fiică a autoarei] sunt convinsă că Mannheim nu va avea de suferit din cauza războiului, chiar dacă acesta se poartă în preajmă. Am să fac totuși tot posibilul să vin să vă văd în toamnă; cum anul acesta am o recoltă minunată, dacă Dumnezeu vrea să mi-o păstreze, voi avea atunci ceva bani și voi putea să vă văd și să vă îmbrățișez, prea scumpele și iubitele mele fetițe, așa cum o doresc mai mult decât orice pe lume. Emma mi-a dat o veste tristă: ruina bieților Clemens, Doamne, cât de rău îmi pare! Spune-i Emmei că sunt foarte fericită să află că de la o vreme învață mai bine și e mai atentă cum se poartă, că scrisorile îi sunt mai îngrijite, dar că face prea multe greșeli de ortografie pentru vârsta ei [avea 13 ani], și asta din cauza neatenției. Și tu, draguță Elencuțo, îmi scrii uneori scrisori plăcute, dar în același timp la unele sunt puzderie de greșeli și mai ales te încăpățânezi să scrii *mille* [o mie] cu un singur *l*, ceea ce e o greșeală foarte mare. Emma mi-a cerut ceva bani... Am să vă trimit când voi fi la țară..., mi-e mai ușor, pentru că

scrisorile le pun la poșta din Bucovina. Peste două zile plec în Basarabia, unde o să stau probabil o lună. Continuați să-mi scrieți tot pe adresa Clarisei [Karr, profesoară a fetelor] la Iași, fiindcă ea o să-mi trimită scrisorile. Salutați-o pe domnișoara de Palans și pe celelalte doamne de la pension. Îmbrățișări Eugeniei [nepoata de soră a autoarei] și copiilor care-și amintesc de mine. Beldiman [Dimitrie], Clarisse și Marco vă îmbrățișează și ei, iar eu, fetițe scumpe, vă trimit toată dragostea mea,

Henrieta Bogdan

Petersburg, 19 mai 1871

Clarisei și sorei tale le-am povestit despre treburile mele și felul cum îmi petrec timpul aici; ție vreau să-ți istorisesc drumul și felul mărșav în care mi-au fost furate bijuteriile. Am plecat de la Chișinău pe 15 mai, am înnoptat la Tiraspol și a doua zi am luat trenul și m-am dus direct la Kiev, unde am ajuns sâmbătă la 3. Orașul are o așezare cum nu întâlnești prea des; rareori am văzut ceva mai pitoresc și mai încântător. Dacă s-ar fi aflat în mâinile unei națiuni civilizate, Kievul ar fi putut fi una din minunile lumii; e așezat pe mai multe coline și pe malul Niprului, are biserici, mănăstiri și grădini splendide, o climă dulce și o poziție minunată, care-mi va rămâne întipărită pentru totdeauna în minte. Am stat la Kiev 24 de ore și am văzut aproape tot ce era interesant. Acolo, de asemenea, am cunoscut pe

cineva care mi-a fost foarte util. Am plecat de la Kiev duminică pe 18 aprilie la ora 4 și am luat bilete direct până la Moscova, unde trebuia să ajungem marți la 9 dimineața. Numai că în noaptea de luni spre marți am găsit șinele scoase de viitura apelor, într-un loc, după ce trecusem de Orel. A trebuit să ne oprim 6 ore și să așteptăm să vină alt tren să ne ia. Am făcut pe jos o cursă de jumătate de verstă, ca să ajungem la el. Ce să-ți spun de drumurile de fier din interiorul Rusiei, decât că sunt îngrozitoare; vagoanele sunt perfecte, dar terasamentele și șinele mult mai proaste decât la noi, chiar mai rele decât în Galiția și Bucovina. Aș vrea să-i văd acum pe basarabeni că îndrăznesc să critice căile noastre ferate în fața mea, ca să le spun ce gândesc eu despre ale lor. În fine, din cauza acestei întârzieri n-am ajuns la Moscova decât marți după-amiază și, frântă de oboseală, mi-am luat repede bagajele și m-am dus la hotelul Dussan. L-am chemat pe omul de serviciu, ca să mă înțeleg cu el, pentru ca de a doua zi să mă ducă pretutindeni să văd ce era de văzut. Individul mi-a spus că unul dintre cele mai frumoase monumente din Moscova e Teatrul Mare; să mă duc în aceeași seară fiindcă se juca *Frumoasa Elena* [operetă de Offenbach] pentru închiderea stagiunii. Era singura seară când puteam

Carol I

vedea această sală splendidă luminată.

Marghioala s-a apucat să-mi pregătească lucrurile, dar, spre uimirea ei, a băgat de seamă că nu mai intrau cheile în broască. Se vedea că încercaseră să spargă încuietoarea și n-au reușit. Caseta cea mică neagră, cu o singură încuietoare, nu se mai deschidea, cheia nu intra, fiindcă butucul din interior fusese complet stricat, smuls și bătut apoi în cuie. Văzând toată această învâlmășeală, Marghioala și-a amintit că pusese frumoșii mei cercei cu turcoaze, broșa și câteva bijuterii ale ei în cutia mea, care era în acea casetă. Dar bijuteriile dispăruseră, încolo n-au luat nimic, decât bijuteriile. M-am dus la gară să-i previn, dar n-am găsit pe nimeni; mi-au spus să vin a doua zi, ceea ce am făcut pe la 11; am depus o reclamație,

mi-au promis că o să cerceteze. Sunt convinsă că am fost jefuită de conductorul de tren. Când eram la gară și povesteam cum mi se furase, i-am rugat pe domnii aceia să-l aducă pe conductor. L-au adus într-adevăr, m-a recunoscut că fusesem în trenul lui, dar când i-am arătat reclamația, tipul s-a făcut livid la față și l-a apucat un asemenea tremurat că aproape n-a mai fost în stare să răspundă. Nu m-am jenant să le spun că îl aveam pe hoț în fața noastră. Atunci mi-au spus că în

Rusia nu poți acuza pe cineva de furt, decât dacă îl prinzi asupra faptului. Le-am răspuns că necăltorind în vagonul de bagaje nu le puteam garanta așa ceva și că în nici o țară din Europa nu auzisem să îndrăznească cineva să spargă valizele încredințate căilor ferate. În oricare altă țară mi-ar fi găsit bijuteriile. M-au sfătuit să mă adresez directorului departamentului căilor ferate de aici, fiindcă poate o să mi le plătească. Le-am scris acum 8 zile, să vedem ce o să iasă. Nu-ți scriu nimic de Moscova, pentru că, din cauza necazului pe care l-am avut, mi-a lăsat o impresie infectă. Orașul nu e lipsit de o anumită grandoare ascunsă, dar ce-mi displace e că, alături de un bigotism excesiv, cuprinde și mult viciu. Aici se află cei mai mari pungași din lume și detest ca numele Domnului să fie în gura celor care comit ticăloșii. ■

Călătorind în viață cu Iorgu Iordan

Pe Iorgu Iordan, dacă ne referim la paginile sale de memorii, Ciudad de Mexico nu l-a prea impresionat. Compara tot ce vedea cu New York, Chicago, chiar Montreal. „Mexicul face impresia unui oraș de... provincie.”

Să-l urmărim în continuare pe academicianul Sala ale cărui amintiri au început a fi publicate în revista noastră în numărul din iulie, însoțindu-și mentorul în America Centrală, apoi din nou acasă, în Europa. Să mai adăugăm că recent academicianul Sala a fost reconfirmat în funcția de director al Biroului Uniunii Latine pentru România.

MEXIC, NAPOLI ȘI SAMBA

MARIUS SALA

De la Malaga am plecat cu Iordan în Mexic, la al treilea Congres Internațional al Hispaniștilor (pe soția mea au preluat-o soții Quilis la Madrid și am întâlnit-o la Paris, de unde urma să ne întoarcem la București). Congresul a avut mai multe comunicări decât cel de la Nijmegen, la care asistasem tot cu maestrul meu. De data aceasta n-a mai trebuit să învăț textul pe dinafară (*Magazin istoric*, nr.

10/2005), pentru că mă descurcam mai bine în spaniolă (făcusem și un stagiu de trei luni în Cuba, în cadrul schimburilor academice).

Ca și la congresul precedent, cele mai multe comunicări erau din domeniul literaturii (societatea continua tradiția de hispanistică anglo-saxonă, cu preocupări în domeniul literaturii, nu al lingvisticii). Îmi amintesc că a fost prezent și cunoscutul lingvist român Eugen

Imagini din Napoli... și din Rio de Janeiro

Coșeriu, fără să fi prezentat o comunicare, fapt unic! Cuvântările din ședința inaugurală, prezentate una de Marcel Bataillon, președintele Asociației Internaționale a Hispaniștilor (o excelentă schiță a istoriei instituției Colegio de México), și alta de Jaime Tores Bodet, președinte al UNESCO mulți ani (un discurs despre importanța hispanismului ca punte de legătură între diversele culturi ale lumii), i-au plăcut foarte mult maestrului meu, prilej pentru a-mi spune, pentru a nu știu câta oară, cum știu francezii (mai ales când sunt distinși și fini, așa cum era Marcel Bataillon) să construiască un discurs. Dintre românii prezenți la congres le amintesc pe Cristina Isbășescu, pe Ioana Zlotescu și pe Domnița Dumitrescu.

Erau mulți dintre congresiștii care fuseseră la congresul de la Nijmegen. N-au trecut neobservate două belgiene: doamna cu pistrui de la Bruxelles și alta, devenită ulterior o persoană care a fost în conducerea societății. Amândouă erau mai mult decât atente, chiar semigeloase, la tratamentul acordat lor de maestrul meu. Când îi spuneam că am remarcat acest fapt, Moșu zâmbea, satisfăcut, pe sub mustață.

Am ajuns în Mexic cu câteva zile înainte de a începe congresul, așa că am putut vizita unele regiuni interesante (Puebla, Oaxaca). În timpul congresului, am ajuns la celebrul Teotihuacán, vechi oraș aztec, cu cele două nu mai puțin celebre piramide, a Soarelui și a Lunii. Deși avea 80 de ani, a „escaladat” piramida Lunii, cu numeroasele trepte. Piramida Soarelui s-a mulțumit s-o privească de jos, mai ales că treptele erau foarte înalte. Ghidul care ne-a condus ne-a arătat multe locuri interesante: peste tot a fost prezentă Cristina Isbășescu, care își lua note amănunțite, pentru a i le transmite lui Dan Hăulică, viitorul ei soț. Maestrul a decis, la un moment dat, să se oprească; l-am „asistat” și eu, urmând să ascultăm „brefingul” Cristinei, în autobuzul care ne conducea la Ciudad de México. L-am urmărit, pentru a-l compara cu celălalt maestru al meu, Al. Rosetti, cum participa la vizite: n-avea agenda celebră a acestuia și nici exploziile lui. Brațele, cumiți, erau de multe ori ținute la spate și nu se ridicau spre cer. Trebuia, de obicei, să-l întrebi, ca să afli ce l-a impresionat. Când îți răspundea, comentariile erau și ele diferite: de obicei, în dulcele lui grai moldovenesc, ele făceau referiri la situațiile în care s-a realizat opera respectivă.

Napoli a fost, în 1974, sediul celui de-al XV-lea congres de romanistică. A fost un

Malaga

congres la care delegația românească a fost numeroasă, ambii mei măștri (Iordan și Rosetti) au fost aleși membri de onoare ai biroului, iar eu am fost ales, pentru a doua oară, consilier al biroului Societății de Lingvistică Romanică. Iordan era încântat că eram mai mulți români, mai ales că adăuga la delegația noastră o serie de români stabiliți în Italia sau cu alte treburile aici (cazul lui Gh. Caragiani, lector de română la Napoli).

Pentru prima categorie îl cita pe T. Onciulescu, profesor la Institutul Universitar Oriental, pe care-l aprecia pentru faptul că a făcut ca Napoli să devină unul dintre centrele europene importante de studiu al limbii române. Era într-o dispoziție excelentă, la cei 86 de ani pe care-i avea (îmi spunea mereu celebra expresie italienească *vedi Napoli e poi muori*, în care accentul trebuie pus pe *poi*, nu pe *muori*, fiindcă nu ți se recomandă să mori, după ce l-ai văzut, ci să nu mori înainte de a-l vedea).

„Frumoasa” cu ochelari

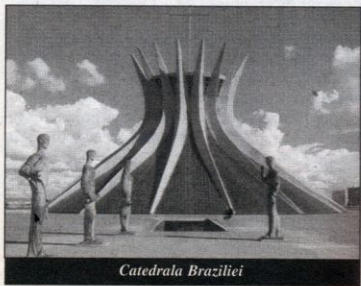
Era „pornit” pe excursii; era chiar exuberant în excursia organizată la Salerno, unde s-a ținut ultima ședință plenară, la care a prezentat un interesant raport T. di Mauro, iar el a prezidat ședința (nu ezita să-și pună picăturile în ochi chiar într-o astfel de situație). Este adevărat că excursia pe coasta amalfitană (cu diverse escale, printre care și la Sorrento) a fost extraordinară; era mai dificilă pentru cei ce nu suportau curbele atacate de șoferii napolitani cu grație și viteză (uneia dintre „victime”,

instalată în ultimul rând, soția columbianului L. Flórez, autorul *Atlasului Lingvistic Columbian*, i-am oferit scaunul meu din față, acolo unde suferea, din aceleași motive, regretata mea prietenă Mioara Avram). Maestrul meu a mai rămas în Italia pentru a face vizite la Bari și la Cosenza. La Bari l-a vizitat pe profesorul Dumitru Marin, fost student la Iași, despre care mi-a spus că-i pare rău că a dat Italiei șase exemplare umane de rasă (îmi spunea că n-a văzut în viața lui copii așa de frumoși). Nu uita să adauge că soția lui D. Marin era tot româncă, munteancă, dar cu studii la Iași!

În această stare de veselie generală, i-am povestit ce mi s-a întâmplat mie într-o pauză din primele zile ale congresului. Pe când vorbeam cu un congresist, s-a apropiat de mine o „frumusețe” britanică, pistruiată și cu ochelari. Nu înțelegeam de ce îmi atinge ecusonul, dar m-am dumirit repede, fiindcă m-a întrebat într-o franceză cu accent englezesc: „Vous êtes Monsieur Sala?” „Oui, Madame” [Sunteți domnul Sala? Da, Doamnă.], i-am răspuns eu. „Marius Sala? Permettez-moi de vous toucher. J'ai lu vos travaux.” [Permiteți-mi să vă ating. V-am citit lucrările.] Reproducând în fața lui Iordan întâmplarea, cu imitația de rigoare, acesta a râs cum nu l-am văzut de multe ori și a adăugat: „Eu n-am avut parte de așa ceva în viața mea.” I-am precizat că m-ar fi bucurat dacă ar fi fost o adevărată frumusețe britanică, de felul actriței din filmul *Strada Hanovra* (n-am adăugat ce aș fi spus, dacă aș fi vorbit cu Rosetti: „V-o dăruiesc dumneavoastră.”). A fost singura dată când am avut cu el o discuție de acest fel, spre deosebire de numeroasele cazuri similare petrecute în compania lui Rosetti.

Tăranul gentleman

Congresul următor celui de la Napoli a fost la Rio de Janeiro, în organizarea lui Celso

Catedrala Braziliei

Cunha. Am avut parte să fiu din nou alături de cei doi maeștri (Iordan și Rosetti), de data aceasta invitați de comitetul de organizare în condiții cu totul excepționale. Pentru mine congresul a însemnat, în primul rând, întâlnirea dintre cei doi, după aproape șapte ani de ignorare reciprocă.

În primăvara lui 1977, într-o dimineață, mă sună Rosetti, bine dispus. Convorbirea a fost ca într-una dintre schițele lui Caragiale:

R. „Alo, ai primit?”

S. „Ce?”

R. „Aia.”

S. „Care aia?”

R. „Scrisoarea.”

S. „Care scrisoare?”

R. „Aia de la brazilieni.”

S. „A, da.”

R. „Ai văzut, dragă, ne invită pe banii lor. Ha, ha, ha! Dar eu nu pot pleca, fiindcă trebuie să ne plătim drumul de la București la Paris și n-am bani.”

S. „Eu iau trenul.”

R. „La dracu, trebuie mers cu avionul. Ia sună la maestrul tău (Iorgu Iordan) și spune-i să meargă la Burtică (secretarul C.C. cu propaganda), să dea ordin să ne plătească Academia.”

La 10 îl sun pe Iorgu Iordan.

S. „Bună-dimineața.”

I. (vesel): „Bună-dimineața, ai văzut domnle, că brazilienii ne-au invitat pe banii lor la congres. Și se mai spune că țările din Lumea a Treia sunt sărace.”

S. „Ați văzut că trebuie să ne plătim drumul până la Paris. Eu o să merg cu trenul.”

I. „Nu, nu, vîi cu mine și îți plătesc eu avionul!”

S. (pauză) „Dar știți că dumneavoastră și profesorul Rosetti nu puteți pleca la congres, fiind academicieni, decât cu avizul C.C.”

I. „Da, domnle. Am și uitat.”

S. „Trebuie să cereți o audiență la Burtică. Și poate, cu ocazia asta, îi sugerați să ne plătească Academia drumul.”

I. „Bini, bini.”

După câteva minute mă sună șeful de cabinet al lui Burtică, un fost coleg de an al meu, și mă întreabă dacă știu ce vrea Moșu de la „șef”. Eu mă fac că nu știu și, după un minut, îmi „amintesc” că este vorba de o plecare la un congres. Mă sună Iordan și-mi spune că lucrurile sunt mai simple decât credea. „Șeful de cabinet, fostul coleg al matală, mi-a spus că nici nu e nevoie să mă duc acolo. Trebuie să fașem o pagină în care să spunem despre ce este vorba (pui acolo drumul de la București la

Din nou, Rio de Janeiro

Paris). Poate o scrii mata și o semnezi.“ (Știa deja că-i imit iscălitura.) I-am citit textul la telefon și, după ce m-a întrebat dacă am pus virgule în diverse locuri, am trimis textul la Burtică, care, evident, a aprobat cererea. Când am aflat că s-a aprobat, l-am sunat pe Rosetti.

R. „Ei, dragă, ți-am spus că maestrul dumitale e un gentleman.“

S. „Pardon, n-am înțeles (până atunci folosea o gamă de sinonime opuse cuvântului gentleman). Parcă spuneai că e...”

R. „Lasă, dragă, e un gentleman. Am să-i trimit o carte cu dedicație.“ (Apăruse o nouă ediție din *Note din Grecia*.)

Seara, mă sună Iordan. „Ce știi de Rosetti? Este bolnav? Mi-a trimis o carte cu dedicație, după ce nu ne vorbim de câțiva ani.“

S. „A declarat că sunteți un gentleman.“

I. „Eu sunt țaran, domle. Bini, bini, o să-i trimit și eu o carte cu dedicație.“

În aceeași cameră de hotel

În ziua plecării, Rosetti se plimba prin aeroport, după ce trecuse de controlul pașapoartelor, cu pălăria pe cap, cu balonzaidul în mână și cu o geantă mai mare decât cea obișnuită. Eu veneam cu Moșu. Când îl vede, se apropie de el, își scoate pălăria, îl salută cu o temenea aproape până la pământ și-i spune: „Bună-ziuă, domnule Iordan, am impresia că mergem în același loc!“ Iordan, cu un *demi* pe braț, cu pălăria lui englezească cu boruri tari și cu o geantă burdușită cu medicamente, nu mai știa ce să facă să-și elibereze o mână, ca să-și scoată „palăria“. L-am ajutat eu, luându-i geanta. Și-a scos pălăria, s-a aplecat și el cât mai putea, la 89 de ani (nu mai era drept ca înainte), și, râzând cu satisfacție, i-a spus: „Bună-dimineață, da, da, acolo mergem.“

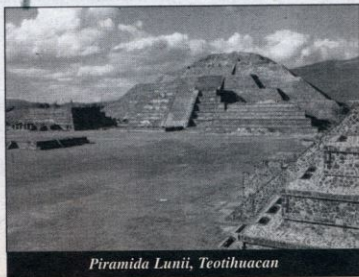
Călătoria în trei la Rio a început de la Paris, de unde brazilienii ne asiguraseră transportul cu compania lor VARIG. Am plecat seara

târziu, după ce am stat două zile la Paris pentru a obține viza braziliană (nu exista, la acea dată, ambasadă la București). Iordan m-a rugat să stau în aceeași cameră cu el. Era pentru prima dată când dormeam cu el în cameră, deci când îi puteam vedea tabieturile.

În prima dimineață m-am trezit mai devreme, dar nu mă mișcam din pat. Când l-am simțit că s-a trezit m-am mișcat discret, motiv pentru care l-am auzit spunându-mi, cu ochii închiși, bună dimineață. L-am răspuns vesel, după o oră de nemișcare. M-a întrebat dacă a sforăit, eu i-am răspuns tot vesel „în limitele normalului“. M-a îndemnat să merg primul la baie, fiindcă „eu mă mocoșesc mai mult“. Am sărit din pat și, după câteva minute, m-am întors îmbăiat și bine parfumat, dar scandalizat că în baie mirosea a usturoi. Am pus acest fapt pe seama geamului deschis, care dădea într-o curte interioară ce, presupuneam eu, avea legătură cu bucătăria. L-am spus: „Nu-i știam pe francezi așa de iubitori de usturoi, ca să înceapă de la 8 dimineață.“

Moșu, care era încă în pat, mi-a răspuns jenat că n-au nici o vină francezii. El fusese mai devreme pe la baie și uitase desfăcut flaconul cu căteii de usturoi pe care îi avea cu el (lua în fiecare dimineață, înainte de a mânca, un cățel de usturoi pentru tensiune). La întoarcerea lui de la baie a fost el scandalizat: „Mata fași duș cu apă fierbinte dimineață?“ (lăsasem aburi în baie). A continuat să mă „învețe“ că seara el face un duș cu apă „călăie“ (nici caldă, nici rece) și dimineața dușul trebuie să fie cu apă rece.

La plecarea din Paris ne-am reîntâlnit toți trei (Rosetti stătuse la fiul său Gheorghe). Noaptea a trecut repede. Am fost sculați înainte de a se face ziuă, fiindcă ajungeam la Rio. Primul contact cu această țară a stârnit furia lui Iordan și amuzamentul lui Rosetti: la vizarea pașapoartelor toți treceau pe la aceeași

Pirâmida Lunii, Teotihuacan

persoană era studiată fiecare pagină și după aceea se fotografia tot pașaportul, operație care a durat minute bune. Iordan: „Ne tratează ca pe niște borfași.” Rosetti, adormit, privea în jur cu ochii lui pătrunzători și îmi dădea coate. La sosire ne așteptau organizatorii și, într-un microbuz, ceilalți europeni invitați: eram ultimii care ieșeau din aeroport! Am fost instalați la același hotel de pe Copacabana. Se făcuse ziua, motiv pentru Rosetti să viziteze plaja din fața hotelului, în timp ce Moșu s-a „mocoșit” vreo oră prin cameră. Eu eram cu Rosetti, cu gândul la eventualele frumuseți de culoarea cafelei pe care i le prezentasem virtual. S-a oprit și a stat mut, privind la ocean (marea și marile fluvii, ca Rinul, l-au fascinat totdeauna).

Școala de „samba”

Conform programului stabilit de organizatori, am ajuns cu trei zile înainte de începerea congresului. Am fost conduși într-un autocar prin Rio, acest minunat oraș care este considerat, datorită poziției sale, cel mai frumos din lume. Am văzut în trei zile tot ce era important: principalele monumente arhitectonice (am urcat pe Corcovado, unde era imensa statuie a lui Iisus și o privesc unică a orașului), am admirat „Căpățâna de Zahăr”, am

Academicianul Iorgu Iordan, la 70 de ani, între colegi

trecut pe un pod gigant peste unul dintre golfurile orașului, pentru a ajunge la Niteroi, un oraș vecin, am văzut și celebrele favele de pe colinele vecine cu Copacabana, am fost conduși, sâmbătă la prânz, la un luxos club nautic privat. Iordan comenta mereu „Ce cheltuieli fac oamenii ăștia cu noi”, iar Rosetti își

nota tot ce vedea în agendă, se bucura, iar la masă nu mai contenea, ca de obicei, cu laude la adresa mâncărilor.

Am fost duși și la o școală de „samba”. Nebunie totală! Iordan se interesa cum funcționa școala, cum se organizează echipele pentru carnavalul anual, cum se fac costumele; Rosetti își scotea batista parfumată să se șteargă la ochi și mă chema lângă el să dăm „note” dansatoarelor. Obosiți de cele văzute, la sfârșit s-a oferit un spectacol pentru invitați. Iordan: „Am avut tot timpul în loc de picioare niște butuci, când a fost vorba de dans”.

Rosetti era tulburat la culme de unduirea corpurilor perfecte. Scotea câte un „ah”, însoțit de mai multe „of”-uri. O dată l-am surprins pe Iordan uitându-se la figura „dusă” a lui Rosetti; nu s-a înfuriat, a râs, adăugând pentru mine: „Văd că-i place ce vede.” Obraznic, i-am răspuns: „Dumneavoastră nu vă place?” La sfârșit, a vorbit ca decan de vârstă. ■

(Va urma)

BLITZ... CONCURS

Trimiteti, până la 15 ianuarie 2006, răspunsul la această întrebare (cu mențiunea **Pentru concurs**) și puteți câștiga un abonament pe un an de zile la revista **Magazin istoric**.

Concursul nu are talon.

— În ce an s-a hotărât desființarea titlurilor de noblete pe teritoriul Norvegiei?

Răspunsul corect la **Blitz... Concursul** din luna octombrie 2005 este:

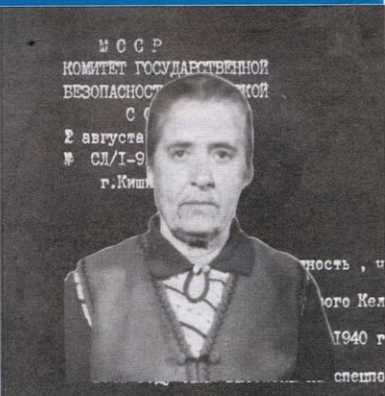
Expertului imperial în citirea fizionomiei

Premiul de un abonament pe un an la revista **Magazin istoric** a fost câștigat de **Pall Carmen-Adriana**, din Deva.

Abonamentul se efectuează începând cu luna ianuarie 2006.

Adresa noastră: **Magazin istoric**, C.P. 1-702, sect. 1, București

Inedit

POVESTEA VIETII MELE

ECATERINA CHELE

Iată-ne ajunși la capătul poveștii unei învățătoare românce, deportată, împreună cu soțul și fiica de 11 luni, într-o noapte din iunie 1941, în Siberia. Soțul i-a murit și nu i-a mai găsit vreodată mormântul. Ecaterina Chele s-a reîntors, după 13 ani, din Siberia în satul natal, împreună cu fiica (LIDIA DOHOTARU, cea care împreună cu nepoata Ecaterinei, SILVIA POP, au transcris aceste amintiri). A trăit sub regimul sovietic, a prins și zilele căderii acestuia. S-a născut în Imperiul țarist, a apucat să trăiască în România Mare, a supraviețuit exilului siberian și a murit în Republica Moldova.

Toamna, profesorii mergeau împreună cu elevii la lucru în colhoz. Mergeam și la strânsul știuleților de porumb rămași pe lan în urma combinei. Aici puteai vedea batjocura care domnea la strânsul recoltei. Dacă nu jumătate, apoi 30-40% din știuleți rămăneau pe lan. Unii erau îngropați în pământ și călcați de roțile mașinii, astfel încât era greu să-i scoți de acolo. Elevii îi culegeau numai pe cei de la suprafață, dar eu îi întorceam înapoi și îi puneam să-i dezgroape și pe cei din pământ. „Haideti să-i adunăm bine, e păcat să rămână atâta porumb în pământ să putrezească“, îi rugam eu. „Dacă vom strânge mult pentru

colhoz, atunci și părinții voștri vor primi mai mult pentru zilele de muncă“, îi încurajam. În pauza de masă, când ne-am așezat să ne odihnim puțin, școlarii m-au pus la curent cu felul în care se efectuează strânsul recoltei în colhoz, cât grâu, câtă floarea-soarelui, câtă sfeclă rămân să putrezească în pământ. Pierderile sunt mari, dar nimănui nu-i pasă, domnește o indiferență totală. „Dumneavoastră ne învățați cum ar trebui să lucrăm, dar în viață nu e așa. Tot ce adunăm noi se trimite în Rusia, acolo nu-i nimic, nimeni nu lucrează pământul. Iar părinții noștri primesc o nimica toată, nu au nici măcar cu ce hrăni un porc, niște găini.

Nu au unde să-și pască vitele, căci până și imășurile le-au arat. Și dacă nu dau nimic atunci nimănuu nu-i pasă“, îmi zice Vasile O., un băiat dezghețat la minte. Altul zice

așa, ca pentru el: „La colhoz pe dealul mare, cine fură acela are...“.

Nu pot să trec cu vederea și să nu descriu felul în care lumea își procura celelalte bunuri de consum, de exemplu îmbrăcămintea. Aceasta era pe atunci mai ales de import. Ce mai cozi, ce mai scandaluri, uneori se ajungea chiar la încăierări! Era pusă în funcțiune puterea fizică, iar dacă erai mai slab erai împins din rând trezindu-te iar în urma cozii și nu-ți mai puteai cumpăra bunătățile de import. Vânzătorii deveniseră niște personaje foarte importante. Ca să-ți poți cumpăra ceva trebuia să ai o pilă la vreunul dintre ei, care pilă te costa. La negru găseai de toate, dar costa cam de 2-3 ori mai scump.

Felul acesta de viață, hărțuielele și brutalitățile la care erau supuși zilnic îi schimbau pe oameni, felul lor de a fi devenea mai aspru.

Cei mai în vârstă încă mai răbda și mai păstrau în ei ceva omenesc, dar tinerii, lipsiți de credință, de duhul binelui și de o atmosferă de bunăvoință și armonie, deveneau un soi de brute, fără bun simț și omenie. Așa se făurea omul nou, lipsit de accesul la cultură, închis între ziduri, fără să poată lua contact cu alte civilizații, cu lumea „de afară“.

Oamenii mai tineri, de frica persecuțiilor, nu s-au opus să fie alungați [începuse acțiunea de „sistemizare“ a satului], dar doi mai bătrâni nu se lăsau duși din casele lor. Se certau cu toată turma de nacealnici, care veneau mai mulți deodată ca să-i impresioneze. Cum bătrânul Tabarca nu

Aproape jumătate din recolta de porumb rămânea îngropată în pământ și erau aduși elevii și profesorii ca să o dezgroe

se da învins, cineva l-a lovit destul de tare și moșul a căzut. Au chemat salvarea, l-au luat, iar medicul a primit ordin să-i facă o injecție să doarmă mai mult ca să-i

poată demola casa. Când s-a întors bătrânul dimineața de la spital, casa lui nu mai exista... Și-a cumpărat moșneagul casă la Mândrești-Noi, unde a și murit. Alt bătrân, cam bolnăvicios, stătea în casă și nu vroia să iasă afară. Îl tot poșteau trimișii șefului să iasă afară, amenințându-l că vor dărâma casa peste el. „Eu voi muri în casa mea!“ se tânguia bătrânul, continuând să rămână pe loc. Au pus buldozerul de a lovit în casă de vreo două ori, crezând că se va speria bătrânul și va ieși. Da de unde, stătea moșneagul culcat în patul lui...

A tunci „căteii“ au alergat să-l cheme pe „dulăul cel mare“, aducându-i la cunoștință că bătrânul nu se sperie, continuă să stea culcat. S-a dus la moș și a început să-l înjure cum știa el mai bine. Bătrânul l-a ascultat și apoi îi zice: „Ascultă, măi, așa să vorbești cu tată-tu!“ „Taci, moșule, că-i primul secretar!“ „Șe-i, prim-săcritari? Da șe, așa grăiește și suduie un prim-săcritari?“ Cu greu s-a lăsat bătrânul izgonit din casa lui, i-au dat în schimb o casă bu-nică, dar a murit la două luni după ce s-a mutat, iar în scurt timp l-a urmat și baba lui.

Loialitatea primului secretar față de cotropitori și disprețul față de localnici îl mânau să distrugă tot specificul nostru național. Înaintașii lui au schimbat denumirea satului din Sângerei în Lazovsk, iar el s-a străduit să denumească străzile în fel și chip, cu nume străine de istoria și sufletul națiunii noastre. Eram o dată la policlinică și vine o bătrână să se înregistreze la medic.

O poveste de iubire terminată tragic: soții Chele înainte de exilul din care s-a mai întors doar Ecaterina

Sora medicală o întreabă pe ce stradă locuiește. „Dapoi nu-ți pot spune, draga mătușii!“ „Nu te pot scrie la medic dacă nu-mi spui!“ „Apoi îi veni dumneata și-i ceti, că eu nu pot ceti cum îi zice.“

Dărâmarea mergea înainte cu succes și se apropia de biserică, iar casele de pe strada noastră erau toate, până la policlinică, puse pe lista de distrugere. Moartea lui Brejnev, apoi a succesorului său, care a domnit numai un an, și venirea la putere a lui Gorbaciov parcă i-au mai zguduit puțin, s-a observat o oarecare stagnare a planului diavolesc de distrugere, de batjocură față de oameni, furia demolatoare s-a mai domolit.

Pe la sfârșitul lui martie 1986, într-o dimineață însorită și liniștită, îl văd pe căpcăunul nacealnic, viori și cu pas sigur de stăpân, pe strada noastră. În urma lui o ceată de „căței“, care îi ascultau ordinele: „Ăto nado sniati! Ăto nado sniati!“ [Asta trebuie dărâmată! Asta trebuie dărâmată!]. La scurt timp după această plimbare matinală, mă vizitează unul dintre căței și-mi zice autoritar: „Dumneata într-o lună de zile trebuie să pleci de aici, noi trebuie să facem drumul drept că-i strâmb. Trebuie să îndreptăm drumul!“ „Cum așa? mă mir eu. Și în orașe mult mai mari decât acesta sunt drumuri «strâmbe», dar nu strică nimeni case ca să le îndrepte...“

Alarmat și iritat, că tocmai una ca mine plebe s-a găsit să contrazică ordinul venit de la zeul atotputernic, mi-a zis: „Vrem să facem să fie frumos, ca nepoții dumitale să umble pe o stradă dreaptă, pe un bulevard!“ „Eu aici

**„Sistematizarea“ satelor
a lovit și localitatea
Sângerei, sat românesc
dintre Prut și Nistru**

am crescut, îi spun, aici am locuit 71 de ani... Unde vreți să plecați?“ Nu mi-a dat nici un răspuns.

Toată ciorovăiala asta cu ei a durat de la sfârșitul lui martie până la sfârșitul lui

mai. Se mai adăugase încă un individ care mă bătea la cap, ăsta era fără nici o măsură în comportamentul său, era o progenitură lipsită de creier, cu ochi inexpressivi de mormoloc. Asemenea elemente erau anume chemate la conducerea poporului, ei nu au nevoie de multă minte, căci acționează la porunci venite de sus și sunt foarte fideli și devotați șefilor. Mi-a sosit mormolocul într-o sâmbătă de început de iunie cu un milițai însoțit de „sutnici“, să-mi ia acoperișul de la sarai. Îi spun eu milițaiului: „Ce cauți în ograda mea? Am comis vreo infracțiune și acum vrei să mă tragi la răspundere?“ „Nu, îmi răspunde el liniștit, am venit să-ți stricăm casa pentru că nu vrei să pleci de bună voie și începem cu saraiul. Așa am ordin.“ „Pleacă din curtea mea! Dumneata să te răfuiești cu infractorii, cu mine n-ai nici un drept!“ „Ce, vrei să te arestez?“ „Nu mai speria oaia cu pielea lupului, îi zic eu, cunosc și eu puțin legea, nu-i chiar așa de negru dracul precum îl zugrăvești voi!“ Haidamacul le dădu „sutnicilor“ ordin să se urce pe sarai și ei mi-au cerut o scară. „Măi băieți, le zic eu, băgați de seamă și nu vă urcați la stricat, câte pietre

sunt în curte toate vor zbura în voi, legea nu vă dă voie să faceți așa ceva, iar eu mă voi apăra cum pot și cu ce pot.“

Casa mea era peste drum de Școala nr. 1 și era multă lume în curtea școlii. „Plecăm și venim după masă, e multă lume la școală și nu vrem

Mihail Gorbaciov vizitând o biserică din Italia

acuma scandal", zice milițaiul. După ce au plecat, vine ginerele meu de la Chișinău, îi povestesc cele întâmplate și că au de gând să vină după masă să aducă la îndeplinire trebușoara plănuită. „Chiar acum apucă-te și scrie la Comitetul central la Chișinău! Ei nu au voie să te alunge din casă până nu-ți dau ceva în loc!”

„Ca să evităm scandalul, hai cu mine la Chișinău, îmi spune ginerele. Dacă nu ești acasă ei nu pot să facă nimic, îi poți da în judecată că s-au apucat de stricat în lipsa dumitale.” Mi-am lăsat cățelușă și găinile în grija unei nepoate și am plecat.

Am stat la Chișinău toată luna iunie. Scrisoarea mea și telegrama trimise la Comitetul central de partid i-au oprit nițel de la mișelii, dar asta pentru puțin timp, planurile mărețe oricum trebuia duse la bun sfârșit. Când m-am întors acasă în luna iulie, m-a chemat președintele Comitetului executiv, să-mi dea răspunsul la plângerea mea, adresată Comitetului Central din Chișinău. Așa era sistemul, sistem diavolesc: dacă vreun cetățean adresa o plângere autorităților superioare, răspunsul venea la autoritățile locale asupra cărora era de fapt plângerea, așa că bietul cetățean nu afla niciodată răspunsul adevarat la plângerea lui.

Președintele Comitetului executiv era oarecum diferit de ceilalți, era o vulpe șireată care-și ascundea cu dibăcie năravurile nacealnicești, lăsându-i pe alții să-și arate colții de diriguitori socialiști. El, Olein N.C., ucrainean de origine, era în dușmănie cu dulăul cel mare. Îmi spune cu o blândețe prefăcută: „Dumneata te-ai plâns la Comitetul Central asupra primului secretar de partid,

*Venirea lui Gorbaciov
la putere a pus, pentru o vreme,
surdină
fărădelegilor nacealnicilor
comuniști*

iată, îți mai îngăduim să stai în casa dumitale până vom termina construcția clădirii unde îți vom da un apartament.” La scurt timp după această „mângâietoare” întâlnire, mă cheamă iarăși „bunul”

nacealnic și începe a-și pune fătărnicia de vulpe evlavioasă în funcțiune, avându-mă pe mine drept supusul întunecat, prostit și zăpăcit: „Ecaterina Ghe., noi știm că dumneavoastră v-ați făcut meseria bine, lucrul dumneavoastră ne-a adus mult folos...” Și, după o scurtă ezitare: „V-am ruga să vă mutați în locuința rezervată pentru dumneavoastră, sunt două camere, la etajul doi, nu-i încă gata de tot, mai au de zugrăvit, chestii de finisaj, cred eu că muncitorii nu se vor sustrage de la lucrul pe care îl au de făcut.” Dar fără să menționeze, „îngăduitorul” nacealnic, că nu-i apă, lumină, gaz... Am mers la fața locului, am văzut că mai era mult de lucru până la sfârșit, că mă puneau să mă mut practic în drum.

Lată, acestea-s scenariile alcătuite de strigoi comuniști pentru a mă putea fugări din casa mea. Am descris toate aceste nelegiuiri, să rămână posterități, să știe nepoții și strănepoții noștri calvarul vieții noastre sub stăpânirea cotoptitorilor ruși bolșevici. Cel mai mare păcat pe care-l poate săvârși cineva este să fie slugoi liftelor cotoptitoare. Doresc din tot sufletul ca dragul, harnicul, blajinul și încercatul popor din care fac parte să fie cu credință fidel gliei strămoșești, să nu se lase umilit de liftele străine, care îl pun în postura de nație inferioară, sub steagul de liberatori, îi distrug graiul, tradițiile, istoria și îl transformă într-un neam de slugi bune de jumulit! ■

Caricatura unui tânăr grafician rus, Oleg Lukianov, având ca temă perestroika

UN CONDOTIER AL SECOLULUI XX

Junio Valerio Borghese și soția sa au fost singurii fasciști italieni rămași credincioși Republicii de la Salo, creată de Mussolini după capitularea Italiei în 1943, care au fost salvați de americani. Chiar și britanicii erau hotărâți să îl judece rapid și să îl execute pe cel care le provocase pierderi în rândul flotei staționate în porturile Gibraltar sau Alexandria. Pentru serviciile americane a contat foarte mult experiența pe care fostul comandant al unității speciale a marinei italiene Decima Mas (Magazin istoric, nr. 9-11/2005) o dobândise în timpul acțiunilor duse contra partizanilor comuniști italieni sau iugoslavi. Chiar James Jesus Angleton l-a întâlnit, în secret, pe Borghese. Angleton avea să ajungă, mai târziu, celebru, ca șef al contrainformațiilor în cadrul CIA, pentru obsesia lui: descoperirea unei „cărțițe” (agent secret infiltrat într-un serviciu advers de informații) sovietice care ar fi activat în cadrul principalei organizații de spionaj americane.

Desigur, prințul Borghese nu a putut scăpa de un proces. Arestat, a fost eliberat în octombrie 1945, considerându-se că nu a fost un criminal de război. Justiția italiană l-a arestat din nou. A fost trimis în judecată la Milano, dar relațiile sale de familie au intervenit și procesul a fost mutat la Roma. Martorii acușării erau greu de adus aici, în condițiile unei țări răvășite de război, iar atmosfera îi era mult mai prielnică. Faza finală a procesului

a început la 15 octombrie 1947. La 24 ianuarie 1948, s-a descoperit un complot care urma să elibereze lui Borghese. Sentința s-a dat la 17 februarie 1949. Junio Valerio Borghese a fost condamnat la 12 ani pentru colaborare cu Germania nazistă. A fost eliberat în aceeași zi, pentru că s-au aplicat tot felul de circumstanțe atenuante, iertări etc, reducându-se sentința la exact numărul de ani pe care el îi petrecuse deja în închisoare.

Secret dezvăluit peste 30 ani

Un alt fost membru al Decima Mas, Giorgio Pisano, care a slujit mai mulți ani în serviciile secrete italiene, apoi membru al Parlamentului, oferea explicația acestui tratament într-un interviu acordat unui ziarist: „Pentru Aliați, noi eram importanți, pentru că ne infiltrasem în bandele comuniste, le cunoșteam secretele și tactica de luptă și dezvoltasem

primele proceduri de luptă contra guerillei. Ei doreau să afle cum purtasem războiul contra comuniștilor.”

Odată Germania înfrântă, foștii aliați se pregăteau de „războiul rece”. În septembrie 1950, ambasadorul american în Italia, James Clement Dunn, discuta cu un membru al Ministerului de Interne despre unitățile paramilitare pe care Borghese le organiza pentru lupta contra comuniștilor. În decembrie 1951, el devenea președinte al mișcării neofasciste italiene, dar nu pentru multă vreme. Se pare că a fost implicat și în câteva operațiuni de sabotaj, dincolo de frontierele Italiei. Articol apărut în presa italiană, în anii 1991 și 1992, vorbeau despre implicarea lui în organizarea și înarmarea unei mișcări de rezistență numită Comitetul pentru Apărarea Italianilor din Trieste și Istria, teritoriu aflat în dispută cu Iugoslavia. Organizația a fost acuzată de provocarea incidentelor sângeroase din 6 decembrie 1953. Trieste avea să revină Italiei în 1954.

Un alt episod, neelucidat până azi, s-a petrecut în anul 1955. La 28 octombrie 1955,

nava Novorossiisk, care se întorcea de la un exercițiu de trageri din larg, ancora în rada portului Sevastopol, dar la altă dană decât de obicei. Noaptea, la ora 01.25, o puternică explozie deschidea o gaură de 12 m în carenă, între turelele tunurilor de la prova și ancore. La ora 03.00, prova era sub apă. Nu s-a dat ordin de abandonare a navei, pentru că s-a crezut că adâncimea apei nu depășea 7 m. Comandantul flotei, vice-amiralul V. Parhomenko, a considerat că nava putea fi salvată. Când la ora 04.10 s-a dat ordinul, Novorossiisk s-a răsturnat și s-a scufundat. Apa avea, în realitate, o adâncime de 40 m. Au murit 608 marinari, cel mai mare dezastru de până atunci din istoria marinei ruse. Primele știri despre acest episod au apărut în presă abia în 1988.

În Occident, cele dintâi informații au ajuns în primăvara anului 1956. S-au făcut speculații privind implicarea lui Borghese și a unor foști subordonați ai săi, care ar fi fost transportați cu un submarin în apele internaționale, de unde au ajuns până sub Novorossiisk, unde

au plasat o puternică încărcătură explozivă. Pentru o asemenea variantă pledează locul foarte bine ales, pe care numai cineva care cunoștea arhitectura navei îl cunoștea. Trebuie să precizăm că Novorossiisk se numise anterior Giulio Cesare. Fusese avariat în timpul războiului de nava britanică Warspite, în iulie 1940, și în 1949 a fost predată U.R.S.S. ca despăgubire de război.

O altă variantă avansase drept cauză a exploziei o mină rămasă din timpul războiului. O carte publicată de un autor rus, Boris Aleksandrovici Karajavin, în 1991, considera că varianta unei mine trebuie exclusă. Jack Greene și Alessandro Massignani, autorii volumului *The Black Prince and the Sea Devils* (Printul Negru și diavolii mării), publicată la Da Capo Press, în anul 2004, citează și o altă versiune: înainte de a preda nava sovieticilor, italienii au ascuns la bord încărcătura explozivă, pe care au detonat-o ulterior. Citând publicația *Soverenno Segreto* (Strict secret), acțiunea era o răzbunare contra sovieticilor și o demonstrație pentru capacitatea de luptă a misubmarinelor pe care începuseră să le producă șantierele navale italiene. Cei doi autori trag concluzia că este imposibil să se stabilească, în lipsa altor documente, care a fost adevărata cauză a exploziei.

Revista rusă *Voennii vestnik*, din august 2004, publica un articol în care, reluându-se povestea scufundării lui Novorossiisk, se arăta că imediat după aceasta specialiștii sovietici au început să studieze posibilitatea realizării

Cardinalul Montini la Milano, în 1961

unor arme de foc cu care să se poată trage sub apă. Institutul Klimov a încercat să creeze o armă care să imite pistolul american Gyrojet, pe care agenți sovietici îl furaseră dintr-un depozit de armament din S.U.A. Prototipul obținut s-a dovedit inutilizabil. Viteza glonțului la ieșirea din țevă era atât de mică, încât nu puteai nici măcar să te sinucizi.

La sfârșitul anilor 80, opinia publică din Europa Occidentală afla despre o vastă operațiune pusă la cale de serviciile de informații, sub coordonarea CIA, de pregătire a unor nuclee de rezistență și de organizare a unor ascunzători pentru arme, explozibili și alte materiale necesare organizării rezistenței în cazul unei invazii a trupelor Tratatului de la Varșovia. De fapt, originea unui asemenea plan (Stay Behind Network, s/b, adică, într-o traducere românească, Rețea în spatele inamicului) este controversată. Surse militare declarau, în decembrie 1990, ziarului *The Guardian* că încă din 1940 se organizase în Franța o asemenea rețea, cu ascunzători pentru arme, pregă-

Soldați ai Republicii de la Salo au furnizat baza recrutărilor în unitățile „Gladio”

tite pentru o utilizare ulterioară de către un batalion de forțe speciale din Garda scoțiană, condusă de generalul de brigadă „Mad [nebul] Mike” Calvest. Acest plan inițial ar fi fost reluat după război, la altă scară. Potrivit altor surse, planul a fost pus la punct de Allen Dulles, primul șef al CIA, împreună cu Sir Stewart Menzies, cel care a condus serviciul britanic de spionaj, MI6 (*Magazin istoric*, nr. 7/1997), și cu Paul Henri Spaak, primul ministru belgian.

Atentat la general

Numele de cod pentru fiecare țară a fost diferit. În Italia, operațiunea s-a numit „Gladio” (numele unui tip de sabie folosit de gladiatori), în Franța „Glaive” (tot nume de sabie de gladiator), în Austria „Schwert” (sabie), în Turcia „Blană de oaie roșie”, în Grecia „Blană de oaie”, în Suedia „Sveaborg”, în Elveția „P26”. Se pare că în Olanda, Belgia, Spania, Portugalia, R.F.G., Norvegia, Luxemburg, Danemarca nu s-a stabilit un nume de cod special, în vreme ce în Marea Britanie s-a folosit sintagma „Stay Behind” (s/b). O parte componentă reîntălnită peste tot a constituit-o stabilirea unor ascunzători în care să fie depuse arme, muniție, alte materiale necesare organizării rezistenței. Occidentali au descoperit cu surprindere că, apoximativ în aceeași perioadă, și KGB-ul desfășura o operațiune similară. După ce colonelul KGB Mitrobin a defectat în Marea Britanie, aducând cu el o cantitate extraordinară de docu-

Manifestație neonazistă în Italia

mente din arhiva pe care o „păstorise” (*Magazin istoric*, nr. 4-12/2000; 1, 2/2001), serviciile secrete occidentale au început să sape prin pădure, pe sub podețe și prin alte locuri, scoțând la iveală astfel de ascunzători cu armă și explozibili, pregătite pentru „coloana a cincea” sovietică, ce trebuia să intre în acțiune în momentul declanșării ofensivei trupelor Tratatului de la Varșovia.

Revista *Observer*, din noiembrie 1990, își informa cititorii că, în cursul anchetei declanșate în Italia, pentru lămurirea aspectelor legate de operațiunea „Gladio”, Paulo Taviani, ministru al Apărării în perioada 1955-1958, declarase că serviciile secrete italiene fuseseră finanțate de „băieții din Via Veneto”, adică de către agenții CIA din cadrul Ambasadei S.U.A. la Roma. Oficial dar în cel mai mare secret operațiunea „Gladio” a fost inițiată prin directiva 5.412/2 a Consiliului Securității Naționale a S.U.A., în 1956. Potrivit Legii Securității Naționale din 1947, prin care lua ființă CIA, această organizație putea „duce la îndeplinire orice alte funcții și însărcinări [...] pe care Consiliul Securității Naționale le putea cere, din când în când.”

În cursul aceleiași anchete menționate mai sus, din 1990, primul ministru italian Giulio Andreotti a declarat că doar șeful guvernului a știut de acest plan. Documente americane declassificate arată limpede că generalul Giovanni de Lorenzo, șeful Serviciului de informații al armatei italiene (Sifar) a colaborat cu serviciile secrete americane, peste capul autorităților italiene, la realizarea acestei organizații s/b,

care, potrivit lui Andreotti, era încă operațională în 1990.

În realitate, pregătirile americane începuseră încă din 1947 și vizau nu doar rezistența armată în cazul în care Italia era atacată, ci direct răsturnarea guvernului în cazul în care comuniștii câștigau alegerile. Și Andreotti vorbește despre un paralelism, fără să intre în detalii, în raportul pe care l-a înaintat comisiei Stragi și care a fost dat publicității de *Paralell History Project on NATO and the Warsaw Pact*. Rețeaua clandestină cuprindea: un serviciu de informații; un serviciu de sabotaj; serviciul de propagandă și rezistență generală; serviciul de radio-comunicații; serviciul cifru; serviciul pentru primirea și transferarea persoanelor. De antrenarea cadrelor de conducere se ocupau britanicii, care aveau o mai mare experiență, în acel moment, decât americanii. Existau 40 de nuclee, între care 6 se ocupau de culegerea de informații, 6 de propagandă, 10 de sabotaj, 6 de evadări și

12 de guerillă. Același raport Andreotti menționa că în urma descoperirii întâmplătoare a unui container îngropat cu armament de către carabinieri, după 1972 s-a trecut la recuperarea tuturor containerelor, pentru a fi depozitate în porturile de carabinieri cele mai apropiate. În cursul operațiunii au mai fost recuperate doar 127 containere din 139. Două containere au fost date dispărute, opt au fost lăsate pe loc pentru că se ridicaseră construcții deasupra lor, iar alte două pentru că fuseseră acoperite prin extinderea suprafeței unor cimitire.

Cum în structurile organizației „Gladio” au fost cuprinși foarte mulți foști lup-tători din unitățile speciale și cum în Italia partidul comunist se bucura de o popularitate ce amenința mereu să îi aducă la putere, elementele de extremă dreaptă au fost de mai multe ori pe punctul să scape de sub control. Chiar generalul Gerardo Serravalle, cel care răspundea de „Gladio” din 1971 și ordonase redistribuirea containerelor din ascunzători, era să cadă victimă unui complot. În noiembrie 1973 trebuia să zboare cu un avion special. Și-a contramandat planurile în ultima clipă. Avionul care urma să îl transporte a explodat în zbor, în apropiere de Veneția.

Junio Valerio Borghese a fost și el implicat, în două rânduri, în comploturi organizate de structuri legate de „Gladio” și care vizau răsturnarea ordinii constituționale în Italia. ■

(Va urma)

**Cristian TRONCOTĂ,
Dorin MATEI**

Junio Valerio Borghese
în anii 1970

TRUPELE IMPERIALE DE TREI ORI LA BUCUREȘTI

IONEL ZĂNESCU, CAMELIA ENE

În răstimpul cuprins între ultimele decenii ale secolului XVII și sfârșitul secolului XVIII, în condițiile decăderii militare a Imperiului otoman, „chestiunea orientală“ a căpătat o importanță deosebită. Țările Române s-au aflat în centrul evenimentelor, devenind, mai mult ca oricând, obiect de dispută între puterile europene în cele cinci războaie desfășurate de-a lungul secolului XVIII.

Intrarea trupelor imperiale în București prezentată în trei gravuri de epocă

Rivalitatea crescândă dintre Imperiul otoman și Imperiul habsburgic l-a determinat pe Șerban Cantacuzino, domnul Țării Românești (1678-1688), să se adreseze celor din urmă pentru protecție și ajutor. În septembrie 1688, o solie munteană formată din patru mari boieri, însoțită de un alai de 130 de oameni și 250 de cai, a trecut munții în drum spre Viena, pentru a negocia cu Leopold I (1658-1705), împăratul Sfântului Imperiu Romano-German, închinarea țării. Solia a luat știință la Pojon prin Preda Pârșcoveanu de moartea domnitorului și înscăunarea lui Constantin Brâncoveanu (1688-1714). Graba lui Brâncoveanu de a trimite noi instrucțiuni soliei înaintașului său ne face să credem că acesta considera riscant planul de a angaja țara direct în războiul turco-austriac, ce se purta cu îndârjire din 1683. Pentru el, era mai potrivită ideea unor ajutoare pentru întreținerea armatei, iar războiul să se desfășoare în afara granițelor. Austriecilor le-a convenit, pentru început, propunerea de tratative, deoarece urma să trimită la rândul lor, la sfârșitul lunii ianuarie 1689, spre Țara Românească, o solie condusă de Ladislau Csáki.

O mie de boi... din partea Brâncoveanului

Constantin Bălăceanu, unul dintre cei patru soli munteni, întorcându-se împreună cu trimișii imperiali, se opri la Brașov, unde ceru azil politic principelui Transilvaniei, Mihai Apafi (1622-1690). De

Domnitorul Nicolae Mavrocordat
fuge din București din cauza unui zvon

fapt, el se arătase nemulțumit încă de la Pojon de vestea alegerii lui Constantin Brâncoveanu ca domn, considerând că tronul trebuie să rămână un apanaj al familiei Cantacuzinilor. Acum, la Brașov, el se opri în vederea unor tratative cu generalul Donat Heissler, comandantul trupelor imperiale staționate aici, pentru inițierea unei „campanii de eliberare” a Țării Românești de sub jugul turcesc. Alarmat de evenimente și de nechibzuința Bălăceanului, Constantin Brâncoveanu îi trimite în câteva rânduri scrisori prin care îi explică imposibilitatea unui succes de durată cu o trupă de patru-cinci mii de soldați austrieci, într-o țară fără cetăți sau alte întărituri, în fața unei armate turco-tătare ce se putea ridica chiar până la o sută de mii de soldați. Argumentele au fost zadarnice. Domnul s-a adresat atunci lui Heissler în speranța că va renunța la argumentele

sfătătorului său. În acest scop a trimis două solii în Transilvania. Întâi pe postelnicul Radu Goleșcu și apoi pe logofătul Radu, fiul vistierului Hrizea, care ducea cu el o mie de boi și o sumă importantă de bani în contul ajutoarelor promise.

Bineînțeles că darurile au fost primite, dar răspunsul generalului la rugămintea logofătului de a nu primejdi țara a căzut sec: „Nu se poate mântuire fără primejdie și pagubă”.

După o serie de campanii cu sorți schimbători, în toamna anului 1689, austriecii au cerut lui Brâncoveanu să încartirueze 15.000 de soldați pe timpul iernii. Domnul a acceptat să dea

doar unele contribuții, destul de mari, în alimente și bani, dar încartiruirea să se facă în orașele din sudul Transilvaniei. Intrigile țesute de Constantin Bălăceanu au făcut ca tratativele ce se purtau între solii imperialilor și ai domnului muntean să nu ajungă la vreun rezultat.

Curând, Constantin Brâncoveanu primi o veste îngrijorătoare: armatele generalilor Ludovic de Baden, Frederico Veterani și Donat Heissler ocupaseră Craiova și apoi Piteștiul.

Obligat de împrejurări, domnul a acceptat să dea ajutoare foarte mari în bani și alimente, iar generalii se retrag peste munți, în Transilvania. Bucuria nu ținu mult, căci în decembrie 1689, Heissler părăsește Brașovul, trece în Țara Românească și la 25 decembrie intră în București. Într-o lună, așa-ziișii eliberatori au făcut atâtea „jafuri de pâine și dobitoace”,

încât, notează cronicarul „nu poate om să le spună“.

Brâncoveanu a cerut atunci ajutor de la tătari și a reușit să-i alunge peste munți pe austrieci.

În iunie 1690, la Pologli s-a organizat tabăra de concentrare a trupelor pentru o campanie împotriva lui Heissler, cartiruit la Brașov. De acolo, trupele românești, detașamentul principelui Transilvaniei, Emerich Tököly (1690-1691), un detașament otoman comandat de seraschierul Cerchez Ahmed-aga și un detașament tătar condus de Calgai-bei, fiul hanului, au trecut Argeșul și pe unele poteci știute doar de localnici au căzut în spatele armatei lui Heissler.

Lupta s-a dat pe câmpul dintre Zărnești și Bran, la 11 august 1690. Heissler și cei șase generali adjutanți au căzut prizonieri, iar aga Bălăceanu a murit în luptă. Capul său a fost expus într-o sulă la poarta caselor sale din București, în ziua de 15 august, zi în care se lăuda că va intra victorios în Capitală.

Constantin Brâncoveanu va fi recunoscut de austrieci „principe al Valahiei“, iar în 1692, pentru serviciile aduse, Leopold îi recunoaște indigenatul transilvan, acordat încă din vremea când era logofăt. Ulterior, în 1695, i se va conferi rangul de principe al imperiului, având dreptul să poarte titlul de „Illustissimus“.

Nemții! Vin nemții!

Cu Nicolae Mavrocordat (1715-1716; 1719-1730) s-a deschis în Țara Românească șirul domniilor fanariote.

Domnitorul Nicolae Mavrocordat își pierde capul sub sătâr (septembrie 1790)

Intrarea în București a noului domn a avut loc la 10 februarie 1716, în condițiile în care începea un nou război austro-turc, ce avea să ducă la cucerirea țării prin Pacea de la Passarowitz din 1718, când Oltenia a fost ocupată de austrieci.

Domnia lui Nicolae Mavrocordat trecea puternice ostilități din partea unor mari boieri grupați în jurul familiei Cantacuzino. Măsurile luate de domn pentru sprijinirea campaniei otomane au agravat situația, trezind un sentiment general de nemulțumire.

Panica s-a produs în august, când un detașament austriac, trecut pe la Căineni, s-a stabilit la Pitești. În București s-a stărnit mare zarvă, când la 4 septembrie 1716, în faptul serii, bucureștenii au ieșit strigând pe ulițe: „Nemții! Vin nemții!“. Speriat, domnitorul părăsește Curtea Domnească și fuge spre Copăceni, și de acolo spre Călugăreni.

Mitropolitul Antim Ivireanul, care dorea să scape țara de un domnitor grec, îi trimite veste că într-adevăr vin numeroase trupe austriece. Speriat, Mavrocordat fuge până la Giurgiu. Mare i-a fost mânia domnului când și-a dat seama că informațiile erau false și mai ales când a aflat că Antim Ivireanul se găsea în fruntea unei grupări ostile, în planurile căreia intra impunerea ca domn a lui Gheorghe Cantacuzino. Revenind cu sprijin de la ienicerii din Giurgiu, Nicolae Mavrocordat s-a reinstalat în Curtea Domnească. Întâi, a în-

tărit-o cu șapte tunuri, apoi a ucis câțiva boieri potrivnici și l-a destituit pe Antim Ivireanul. Marele cărturar a fost scos din scaunul mitropolitan și trimis în penitență la mănăstirile de la Athos. Pe drum însă, însoțitorii otomani îlucid și-i aruncă trupul în râul Mărița. Așa a pierit cel care alcătuisese *Didahiile* și tipărise cărți pentru întreg sud-estul european.

Dar, în noaptea de 25 noiembrie, când Vodă se credea în siguranță, a năvălit asupra Bucureștilor, un detașament format din 1.300 de soldați austrieci, conduși de căpitanul Pivoda von Dettinger. După ce sunt nimiciți cei 400 de tătari cantonați la Herăstrău, cătanele austriece s-au revărsat spre centrul orașului. Vodă nu se sculase, când soldații au pătruns la Curtea Domnească, iar spătarul Radu Golescu, comandantul găzii palatului, în loc să apere Curtea, a deschis porțile. Nicolae Mavrocordat cu întreaga familie a fost luat în captivitate și după o scurtă oprire la Cotroceni a

luat drumul exilului în Transilvania, la Sibiu. În același timp, consemnează cronicarul Radu Popescu, ostașii austrieci „au intrat în case și în cămări, jefuind toate averile. mării sale”. Acțiunea ostașilor căpitănelui Pivoda s-a extins asupra întregului oraș, bucureștenii trecând prin momente grele.

Dar boierii Băleni, Golești și Bujoreni, care plănuiau să scape țara de domnii fanarioți cu ajutor austriac, n-au avut izbândă. Sultanul a trimis domn pe Ioan Mavrogheni (1716-1719), însoțit de o gardă de 10.000 de otomani și tătari. Aceștia s-au conformat obiceiului de mult îndătinat: au jefuit și ei Curtea și orașul, luând și mulți robi.

Șirul nenorocirilor abătute asupra Bucureștilor nu s-au oprit aici și nici acum. După jaf austriac și otoman, au urmat două incendii, secetă și foamete, iar la urmă, ciumă.

Imperialii din nou în Capitală

Încă din 1783, boierii pă-mânteni din Țara Românească au adresat Rusiei și Austriei numeroase memorii în care se propuneau o serie de măsuri economice și politice destinate a limita exploatarea țării de către Imperiul otoman. În memoriile adresate în noiembrie 1789 de boierimea munteană Curții de la Viena se cerea, în numele „întregii națiuni”, independența țării prin respectarea „vechilor legi, cutume și prerogative”.

Concomitent cu aceste memorii, preocupările domnești au reflectat două tendințe diametral opuse: pe de o

Printul de Saxa Coburg, comandantul „soldaților cu coadă”

parte, organizarea unor forțe militare la solicitarea expresă a Porții, care să fie folosite în războaiele ruso-otomane, iar pe de altă parte, crearea unui organism militar care să slujească exclusiv intereselor țării. Prima preocupare a fost ilustrată în principal de măsurile luate de domnitorul Nicolae Mavrogheni (1786-1790).

Nicolae Mavrogheni, năzuid spre glorie ostășești, lucru destul de rar pentru un fanariot, a cheltuit sume mari de bani pentru fortificarea mănăstirilor și a hanurilor și pentru înfripirea unei oștiri pe care s-o pună sub steagul semilunei. Armata organizată de domnitor se ridica la circa 11.000 oameni, ei participând la diverse etape ale războiului ruso-turc din 1787-1792.

Conflictul a căpătat amploare în 1788, când Rusiei i s-a alăturat Austria în conflictul cu Poarta. Teatrul de acțiuni militare în acest război s-a întins de la Adriatică până pe linia Carpaților și, prin Bucovina, pe Nistru și pe Bug. Conco-

mitent, forțe ruse și austriece au ocupat Moldova și Țara Românească. La sfârșitul anului 1789 pă-mântul românesc extracarpatic a fost împărțit în zone de ocupație: cea rusă în Moldova, între Siret și Nistru, cea habsburgică de la Siret la Carpații Orientali și în cea mai mare parte a principatului muntean.

După ce armata austriacă a ocupat Iași, în aprilie 1788 ostirea lui Mavrogheni a înaintat în Moldova și a obținut un sir de victorii pe valea Trotușului și în apropiere de Vaslui. Înaintând apoi în Transilvania prin trecătorile Carpaților,

oastea lui Mavrogheni, sprijinită de unități otomane, a provocat la pasul Buzăului pierderi armatei austriece. În toul luptelor s-a evidențiat marele postelnic Ștefan Greceanu, comandantul corpului de husari românesc.

Preocupările domnitorului nu au avut sorți de izbândă; „soldații cu coadă” (bucureștenii îi numeau așa, datorită perucilor purtate) ai prințului de Saxa Coburg au intrat pentru a treia oară în București la 10 noiembrie 1789 și s-au instalat la Curtea Nouă. La scurt timp, în decembrie 1789, Curtea Nouă Domnească a fost pusă la un puternic incendiu. Distrugerile pricinuite noilor construcții au obligat pe domnitor să se mute fie în chiliile de la Mihai Vodă, fie în cele de la Sf. Sava.

Bănuit de turci pentru duplicitate, în urma intrigilor boierești, Nicolae Mavrogheni a fost mazilit și, odată cu tronul Țării Românești, și-a pierdut și capul, sub sătâr, la sfârșitul lunii septembrie 1790. ■

PRIMA CONFERINȚĂ A ISTORICILOR DIN ROMÂNIA ȘI REPUBLICA MOLDOVA

După ce la sfârșitul deceniului 9 al secolului trecut românii de peste Prut au ieșit în stradă cântând „Limba noastră-i o comoară” și impunând revenirea la grafia latină, la istoria lor adevărată, a urmat o perioadă de entuziasm. Peste Prut s-au aruncat poduri de flori, care au curs de îndată la vale. A venit războiul din Transnistria, a început să sufle tot mai puternic crivățul peste relațiile politice dintre cele două țări. Ca de obicei, românii au așteptat totul de la factorul politic. Societatea civilă românească abia acum învăța să funcționeze în mod independent. Nici istoricii nu au făcut excepție. Au avut loc contacte permanente, vizite reciproce, s-au elaborat cărți în comun, Societatea de științe istorice din România a acordat sprijin profesorilor din Republica Moldova. Dar toate acestea s-au inițiat și desfășurat mai curând ca acțiuni personale.

În condițiile în care Republica Moldova și-a manifestat deschis și clar dorința de a începe procesul de negocieri în vederea aderării la Uniunea Europeană, societatea civilă din România este obligată să se implice în acest proces, să sprijine demersurile în acest sens făcute de societatea civilă din Republica Moldova.

Cu sprijinul Departamentului pentru românii de pretutindeni, Fundația Culturală Magazin Istoric a organizat la București, în zilele de 26-28 octombrie, o primă conferință a istoricilor din cele două țări.

Academicianul Virgil Cândea a evocat personalitatea și tragicul destin al unui specialist în istoria literaturii române vechi, ajuns în Siberia; profesor universitar doctor habilitat Anatol Petrencu a comparat politica de deznaționalizare promovată de țarism cu cea a regimului bolșevic; academicianul Dan Berindei s-a ocupat de problema culturii române din Basarabia anexată; istoricul Ion Varta a prezentat politica de asimilare dusă de țarism după ocuparea Basarabiei; conf.univ.dr. Elena Șişcanu s-a ocupat de mecanismele deznaționalizării în R.S.S. Moldovenească în anii 1940-1941 și 1944-1952, iar Ion Negrei, redactor șef al revistei *Cugetul*, de naționalizarea învățământului în Basarabia în 1917.

Prof.univ.dr. Cornel Mihai Lungu a prezentat fonduri și documente din colecțiile Arhivelor Centrale privind istoria Basarabiei, iar colonel dr. Alexandru Oșca a adus în atenție un document păstrat în arhivele militare privind măsuri de ordin militar pentru protejarea bunurilor, persoanelor și autorităților din Basarabia în 1918.

Prof.univ.dr. Gheorghe Zbucnea s-a ocupat de opțiunile politice ale României în anii 1912-1916: peste Prut sau peste Carpați? Iar lect.univ.dr. Alin Ciupală a analizat modul diferit în care s-a reflectat în mentalul colectiv românesc problema Transilvaniei și cea a Basarabiei. Prof.univ.dr. Mihai Retegan a înfățișat modul în care apare problema Basarabiei în relațiile româno-sovietice în documentele britanice și americane în anii 60, iar dr. Ion Hațegan a făcut o paralelă istorică între două provincii românești: Banat și Basarabia.

In abordare teoretică a problemei etnice și naționale în Basarabia secolului XX a fost întreprinsă de prof. univ. dr. Cătălin Turliuc, iar Oleg Serebrian a prezentat maniera în care apare Basarabia în proiectele geopolitice ruse și sovietice din perioada 1905-1945.

Conf. univ. dr. Sergiu Musteață și conf. univ.dr. Eduard Baidaus au analizat maniera în care este înfățișată istoria românilor în manualele de istorie din Republica Moldova.

Au fost trei zile de discuții interesante, care au demonstrat că istoricii din România trebuie să acorde o atenție constantă subiectelor privind istoria românilor dintre Prut și Nistru. Ele s-au încheiat cu o excursie la Castelul Peleş și mănăstirea Sinaia.

Radio România și Radio Delta RFI, ziarele *Ziua* și *România Liberă* și-au informat, pe larg, ascultătorii, respectiv cititorii despre acest eveniment.

Comunicările prezentate vor fi publicate într-un număr special al revistei *Magazin istoric*. Intenția fermă a organizatorilor este să ducă mai departe acest proiect. ■

Dorin MATEI

ÎN BUCUREȘTI ACUM 50 ANI

Evenimentul care acaparează atenția presei și a societății românești în aceste luni de sfârșit de an 1955 îl constituie cel de-al II-lea Congres al Partidului Muncitoresc Român. După tipicul obișnuit al propagandei de partid, sunt mobilizate toate sectoarele vieții politice, economice, culturale, cultele chiar, pentru a întâmpina Congresul cu cât mai multe și importante succese. Au loc întreceri socialiste, depășiri de plan, manifestări culturale, inaugurări de noi locuințe, de școli, spitale, cămine culturale ș.a.

Ceea ce rămânea trainic în existența reală, cotidiană, a românilor era viața retrasă, intimă, în sânul familiei. O spune și juristul și scriitorul Petre Pandrea (*Magazin istoric*, nr. 4-6, 8-10/2002, 2/2005). „Duminică de decembrie în Valahia este euforie intimă pentru cel care a învățat să prețuiască viața intimă. Ce este intim? Să-ți faci singur patul, să-ți câștigi pâinea zilnică, să te speli, să nu calci pe bătătură pe altul, să ai nevasta ta, copiii tăi, spița ta, cu grijile lor cotidiene. Cine se refugiază în mapamond este o canalie sau un neputincios. Să știi a duce crucea existenței intime, crucea plăcerii intime, să ai acea libertate interioară desăvârșită, libertatea și spațiul cosmic pe care le poți avea într-o celulă de pușcăriaș și pe care nu le poți avea într-un palat” (Petre Pandrea, *Crugul mandarinului*, București, 2002).

Într-o celulă, la Penitenciarul din Oradea, se află Emanoil D. Heul. Fuseșe adus aici, după ani grei la Jilava și la Canal. „În curtea închisorii – își amintește el – erau făcute niște țarcuri cu despărțituri înalte de doi metri. Prin despărțiturile dintre scânduri ne puteam zări. Nu aveam voie să vorbim ca să nu ne fie recunoscute vocile. Plantoanele care făceau curățenie pe sală ne schimbau plăcuțele de săpun pe care erau scrise versuri, de la o cameră la alta. Tot de la plantoane am aflat numele deținuților de pe etaj și ale paznicilor. Niciodată, continuă autorul, nu am să-l uit pe bătrânul plutonier major, Nea Vasile Popovici! Când era el de serviciu noaptea în curte, îl auzeam spunându-ne: «Măi băieți, ia mai cântați-mi *Mama!*» Și închisoarea răsuna de acel cântec. Iar nouă ne făcea impresia că nea Vasile plângea” (Emanoil D. Heul, *Oglinda unei vieți și epoca sa*, Freiburg, 2005).

In timp ce la Oradea deținuții cântau *Mama*, la București, la 28 decembrie, la închiderea lucrărilor celui de-al II-lea Congres al P.M.R., delegații intonau *Internaționala*. Congresul începuse la 23 decembrie. Se alege noul Comitet Central, format din 61 membri și 35 supleanți, Comisia Centrală de Revizie (președinte Emil Popa). La prima ședință a sa, C.C. al P.M.R. alege Biroul Politic și Comisia Controlului de Partid (președinte Constantin Părvulescu). Prim-secretar al C.C. al P.M.R. Gh.

Orășelul Copiilor din Piața Palatului

Gheorghiu-Dej, iar secretari Iosif Chișinevschi, Nicolae Ceaușescu, Fazekas János, Ioan Cozma.

La 15 noiembrie 1955 Consiliul de Securitate al O.N.U. aprobă primirea ca membre ale organizației a 16 state noi, printre care și Republica Populară Română. Organizația mondială reunește acum 76 de țări. Celelalte nou

primate erau: Albania, Iordania, Irlanda, Portugalia, Ungaria, Italia, Austria, Bulgaria, Finlanda, Ceylonul, Nepalul, Libia, Cambodgia (proclamată în 1954 independentă față de Franța), Laosul și Spania.

România nu a participat la Conferința de constituire a O.N.U. (San Francisco, 25 aprilie-26 iunie 1945), guvernul dr. Petru Groza nefiind la acea dată recunoscut de Aliți.

La votul din Adunarea Generală, împotriva admiterii României s-au pronunțat Cuba (protectorat S.U.A.) și delegatul Taiwanului (China nu era membră fiind sancționată de O.N.U. pentru ajutorul dat guvernului nord-coreean în războiul din Coreea). Alte cinci state (între care S.U.A.) s-au abținut.

Românii din afara țării au inițiat acțiuni de protest, încercând să împiedice admiterea R.P.R. la O.N.U., în semn de condamnare a dominației U.R.S.S. în această parte a lumii. În numele Comitetului Național Român de la Washington, Constantin Vișoianu, președinte, și Gheorghe (Ghiță) Ionescu, secretar, îl informau pe fostul suveran Mihai I, la 15 noiembrie, despre demersurile întreprinse împotriva primirii R.P.R. la Națiunile Unite.

Delegația P.C.Chinez care a participat la Congresul II al P.M.R. vizitează Ploiești

„Comitetul Național Român se menționa în scrisoarea celor doi a dezvoltat o vie activitate în legătură cu chestiunea gravă a admiterii guvernului de la București în Națiunile Unite. El a trimis tuturor guvernelor țărilor libere, precum și reprezentanților lor la Națiunile Unite, un «Memoriu» arătând motivele pentru care așa-zisul «guvern»

de la București nu poate fi admis în această organizațiune internațională. [...]

La memoriul nostru am primit foarte multe răspunsuri de la guvernele libere, unele fiind simple confirmări de primire, altele comentând favorabil memoriul nostru. De la Departamentul de Stat american, în special, am primit o scrisoare lungă și foarte favorabilă, care ne lăsa, în mod evident, să credem că guvernul Statelor Unite va menține pozițiunea de până acum, opunându-se admiterii guvernelor satelite [ale U.R.S.S.] în Națiunile Unite. Astăzi trebuie să raportez Majestății Voastre că această atitudine, ce părea fermă acum două săptămâni, a devenit în ultimele zile foarte flexibilă și se îndreaptă către o totală schimbare. Zilele

acestea Comitetul Național, ca și Adunarea Națiunilor Captive, vor face noi demersuri, deși atmosfera generală printre membrii Națiunilor Unite este din ce în ce mai favorabilă admiterii guvernelor satelite în Națiunile Unite. Motivul principal, în ochii guvernelor țărilor libere, este că admiterea țărilor satelite este singurul mijloc de a obține admiterea celorlalte țări libere la intrarea cărora s-a opus până acum Rusia Sovietică” (Ion Calafeteanu, *Exilul românesc. Erodarea speranței. Documente, 1951-1975*, Editura Enciclopedică, București, 2003).

Primele lecții de schi

Un alt motiv pentru care democrațiile occidentale au acceptat primirea sateliților Moscovei în O.N.U. îl constituia concepția validată pe termen lung că aceste state vor fi obligate să respecte măcar o parte a normelor viziunii internaționale și era mai bine să fie în interiorul unor astfel de organisme decât în afara lor.

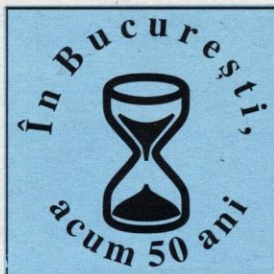
Stiri felurite. La 4 decembrie se constituie Uniunea Ziariștilor din R.P.R.

Producția de carte în acel prim cincinal înregistra 600 titluri din literatura originală, într-un tiraj total de 12.500.000 exemplare. În timp ce din literatura rusă și sovietică fuseseră tipărite 606 titluri cu 9.765.000 exemplare, din literatura universală apăruseră 127 titluri cu 2.221.000 exemplare.

La Institutul Cantacuzino se produce vaccinul uscat B.C.G. contra tuberculozei, realizare românească. „A fost testat pe mai bine de 800 cobai”, declară una dintre realizatoare, dr. Virginia Botez.

Prezidiul Marii Adunări Naționale decretează reducerea duratei serviciului militar activ de la 3 la 2 ani „pentru militarii în termen din forțele armate, trupele M.A.I. și unitățile de construcții” și de la 4 la 3 ani „pentru militarii în termen din forțele maritime militare”.

Numărul 11-12 (noiembrie-decembrie) 1955 al revistei *Biserica Ortodoxă Română* este consacrat în întregime marilor festivități din cadrul Bisericii noastre din luna octombrie a acelui an: aniversarea a 70 ani de la proclamarea autocefaliei B.O.R., generalizarea cultului sfinților ale căror moaște se află în țara noastră și canonizarea unor sfinți români.

Luni 10 octombrie a avut loc ședința solemnă a Sfântului Sinod, în care mitropolitul Sebastian al Moldovei și Sucevei a citit *Enciclica* „pentru cinșirea obștească a unor sfinți cu moaște în țara noastră”. Aceștia sunt: Sfânta Cuvioasă Parascheva, „podoaba Iașilor și lauda Moldovei”; Sfânta Muceniță Filoteia de la Argeș; Sfântul Gregorie Decapolitul, de la Râmnicu Vâlcea; Sfântul Cuvios Părinte Dimitrie cel

Nou Basarabov, de la București; Sfântul Nicodim de la Tismana; Sfântul Mucenic Ioan Valahul, mort prin spânzurătoare la Constantinopol la 12 mai 1662.

Se citește apoi *Tomosul* pentru canonizarea Sfântului Ierarh Calinic de la Cernica și a Sfinților Ilie Iorest, Sava Brancovici, Visarion Sarai, Sofronie de la Cioara și Oprea Miclăuș.

Postul experimental de televiziune, care emitea doar sâmbăta între orele 19.00 și 21.00, își extinde emisiunile pe toată săptămâna. Se lucrează la realizarea unei camere de luat vederi care să poată permite „transmiterea imaginii crainicilor, a unor scene interpretate de 2-3 persoane, în limita spațiului special amenajat la postul experimental”. Televizoare „Leningrad” și „Temp”, fabricate în U.R.S.S., sunt instalate în diferite puncte ale Capitalei.

În localul restaurantului „Bulevard”, de pe bulevardul Magheru (Blocul Wilson), se deschide la 5 decembrie primul restaurant-pensiune. La prețuri fixe de 8 lei se pot servi meniuri cu două feluri de mâncare, un desert și 4 felii de pâine (dejun) sau un fel de mâncare, desert și pâine, pentru 6 lei (cina). Reamintim că un ziar costa 0,20 lei.

Constantin Părvulescu sărbătorit la 60 de ani

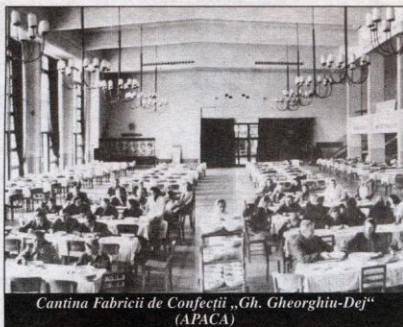
Echipa Dinamo București câștigă pentru prima oară campionatul categoriei A de fotbal ediția 1955, învingând, la 30 noiembrie, Locomotiva Timișoara cu scorul de 2-1 (în 1955, campionatul se juca primăvara-toamna).

Clasamentul campionatului: Dinamo (37 puncte), Flacăra Ploiești (34), Progresul București (33), Știința Timișoara (27), Flamura Roșie Arad (26), C.C.A. București (23), Știința Cluj (23), Minerul Petroșani (22), Dinamo Orașul Stalin (Brașov, 22), Locomotiva Timișoara (21), Locomotiva Târgu Mureș (20), Locomotiva Constanța (15), Avântul Reghin (9).

Campioana este însă eliminată din competiția pentru Cupa României, pierzând cu 2-1 în meciul cu Progresul Oradea. Trofeul este câștigat de C.C.A., în disputa cu echipa crădeană, cu 6-3, după prelungiri.

Incheiem cronică cu evocarea unui colț de București de acum 50 ani, așa cum l-au păstrat amintirile unui copil de atunci, astăzi bibliograf la Biblioteca Academiei Române, domnul Mihai Niculescu, care ne evocă „planeta” sa, cartierul Uranus, azi dispărut, aflat în zona actualului Palat al Parlamentului. „Răsuna de larma copiilor ieșind de la școala Romanescu și urcând gălăgioși pe Uranus, până în vârful dealului, la statuia pompierilor lui Zăgănescu, apoi mai sus, departe, spre strada Maior Ene, care ducea la stadionul Republicii (noi îi spuneam «ANEF») și încă mai sus, până la biserica Niță Stere și la părculețul unde Mutu confecționa și vindea avioane cu aripi de carton colorat.

Alimentara din colț ne ispăsea cu bucăți de glucoză dulce-amăruie. Părinții ne trimiteau în fiecare zi după pâine la «Gagel» (fabrica se

Cantina Fabricii de Confecții „Gh. Gheorghiu-Dej” (APACA)

lilic în floare, mai detectai și miasele porcine din curțile unor gospodari care își asigurau bunătațile de Crăciun. Nimic nu lipsea. În raiul nostru, al copiilor, se juca țurca, poarca, v-ați ascunselea, leapșa...

Dar iarna! Nu știu dacă exista în București un cartier mai bogat în derdelușuri. Cazarmii, Lăzureanu, Militarilor, Ecoului..., toate străzile care coborau spre cinematograful «Coșbuc» erau pline de exuberanța copiilor până se lăsa întunericul. Eu aveam o sanie verde, mai mare ca a tuturor, încăpeam ușor patru-cinci voinici pe ea. Nu fusese cumpărată special pentru mine, era o piesă «utilitară», cu care se puteau căra alimente în iernile grele. Mă întorceam de la derdeluș cu pantalonii înghețați ca niște burlane de tablă. Eram fericit!

Plecăm și cu colindul, în grupuri de trei-patru băieți, din casă în casă, cu Moș Ajunul, cu Plugușorul sau cu Steaua. Nu aveam bici, dar apăruseră pistoalele «cu doape» și pocneau cu ele. Adunam mere, portocale, bucățele de zahăr cubic și chiar ceva bănuți (destui, într-un an, pentru a-mi cumpăra de la talcioac o pereche de patine). Oamenii erau generoși. Când nu găseam ceva mai bun de făcut, dădeam o raită prin pivnițele vecinilor (de fapt, chiar ale părinților unora dintre noi) și atacam borcanele cu murături. Furam de la noi, dar aventura era aventură...” ■

Rubrică de
Ioan LĂCUSTĂ

La mulți ani, 1956!

PREGĂTIRI PENTRU ZILE NEGRE

În anul 1945 începuse să devină evident faptul că trebuia organizat un nucleu de rezistență în străinătate, care să continue lupta în cazul în care România cădea complet sub dominația sovietică. La Hoover Institution on War, Revolution and Peace, de la Stanford University, California, se păstrează o foarte bogată corespondență între reprezentanții emigrației române și diplomați români aflați încă la post, care încercau să coordoneze aceste eforturi. Prezentăm în continuare o scrisoare trimisă din Ankara de Alexandru Cretzianu lui V.V. Tilea, la Londra.

Și acest document, ca și toate celelalte publicate până acum, au putut vedea lumina tiparului în cadrul acestei rubrici datorită colaborării stabilite între revista noastră și prestigioasa instituție americană, în perioada în care doamna ELENA DANIELSON a fost directoarea Bibliotecii și a Arhivei.

Am beneficiat și de sprijinul constant al colaboratoarei domniei sale, LAURA COSOVANU. Doamna Danielson a ieșit de curând la pensie, dar suntem convinși că vom putea continua această colaborare, spre profitul cititorilor și al istoriografiei române.

De la A.

Răspuns la telegrama dv. nr. 928. Pentru V.V. Tilea:

1) Socotind că în anume eventualități vom putea dispune de unele fonduri, rog a-mi indica aproximativ suma lunară necesară pentru eventuale publicațiuni în Anglia.

2) Sunt cu totul de acord că viitorii colaboratori vor trebui selecționați potrivit celor mai serioase criterii și că este preferabil un grup mic de persoane sigure.

3) Am constatat cu prilejul ultimelor mele convorbiri cu Iuliu Maniu, înainte de a pleca din țară, că D-sa avea încredere în [Citta] Davila și credea că trebuie folosit. Sunt informat pe de altă parte că Davila s-ar bucura de oarecare trecere în cercurile românilor din America. Trebuie deci evitat să-l avem împotriva noastră.

4) Am cea mai bună impresie despre Augustin Popa. Sper că voi reuși în curând să-i obțin vizele necesare pentru a merge la Roma, unde poate fi util prin legăturile sale cu cercurile catolice. În ce privește trimiterea sa în Statele Unite, observ că nu cunoaște limba. Ar putea însă să fie atașat aceluia dintre noi care ar merge în Statele Unite.

5) Personal sunt foarte dispus a merge în Statele Unite dacă ar trebui să părăsesc Turcia.

6) Chestiunea împuternicirilor va putea fi rezolvată numai după ce va fi soluționată criza politică din țară. Nu exclud posibilitatea ca unul sau mai mulți fruntași politici să parvină a ajunge în străinătate.

7) Nu am nici o știre în privința plecării din țară a generalului Rădescu și nu știu unde se află.

Ți-aș fi trimis dosarul ce posed cu privire la negocierile de la Cairo, dar nu cuprinde decât telegramele ce erau cunoscute de către delegații celor trei mari puteri aliate. Dat fiind că Știrbey și Vișoianu s-au întors pe la Moscova fără să mai treacă prin Ankara, nu am avut prilejul să stau de vorbă cu ei și să aflu dacă au primit unele asigurări în convorbirile particulare. Din dosarul ce posed se poate ușor demonstra că rușii și-au calculat cuvântul cu cel mai mare cinism. Dar conform uzanțelor internaționale publicarea acestor documente nu poate fi făcută deocamdată decât cu consimțământul Statelor care au participat la negocieri. Multe amicitii.

Eveniment

VEȘNICIA SATULUI

Trei zile consecutiv (20, 21 și 22 octombrie) la București s-a desfășurat colocviul Brăiloiu, reuniune aflată deja la a treia ediție. Ca în fiecare an a fost găzduit și organizat de Institutul de Etnografie și Folclor ce poartă numele marelui muzicolog, folclorist și compozitor Constantin Brăiloiu (1893-1958), primul director al instituției. Cercetători din câteva centre cu instituții academice și de învățământ superior (Tulcea, Zalău, Pitești, Craiova, Timișoara, Cluj-Napoca, Ploiești, Sibiu, București), dar și de la Institutul de Literatură și Folclor din Chișinău, Institutul de Balcanistică din Belgrad, Muzeul de Etnografie al Rusiei, din Sankt Petersburg, Muzeul Etnografic din Berlin, Institutul de Muzicologie al Academiei Ungare de Științe, Universitatea din Seghedin, Ungaria, s-au adunat în jurul temei *Reconfigurări etnologice contemporane*, exprimând prin alegerea ei preocuparea de racordare a disciplinelor etnologice la lumea în care ne mișcăm zi de zi.

Doamna Sabina Ispas, directoarea Institutului de Etnografie și Folclor și sufletul întâlnirii, salutând cu bucurie prezența numărului mare de participanți, arăta în cuvântul de deschidere că „momentul actual este, probabil, tot atât de plin de însemnătate și grav pentru destinul României pe cât au fost cele de la 1848 și 1918. Date fiind perenitatea și universalitatea fenomenului folcloric, acesta va continua să dețină același rol important în viața grupurilor umane și, implicit, în viața locuitorilor din România celui de-al treilea mileniu. De aceea credem că toți specialiștii angajați în cercetarea de tip academic și cei care au un rol în modelarea personalității viitorilor specialiști, profesori din universități și colegii sunt chemați să modernizeze, actualizeze și aplice rezultatele obținute în domeniile numite de noi astăzi etnologice. Înelunga experiență

de peste 200 de ani de investigare și teaurizare a faptelor de cultură populară a dus la perfecționarea unor metodologii ale școlii românești.“

După ce ascuți texte despre valențele economice și sociale ale șezătorii; creștinismul popular al păstorilor din Carpați și practica transhumanței; istoricul unor instrumente țărănești (ca foarfeca de oi); peisajul etnografic în culoarul Rucăr-Bran; cuvântul *mărțișor* în România și, respectiv, *martenița* în țara vecină, Bulgaria; satul global ca realitate; camera îmbrăcată țărănește de pe Valea Izei; manea, ca vechi cântec de mahala; moșitul și moașa în tradiția populară din veacul XX; povestea unei case din 1870 dintr-un sat maramureșean; conviețuirea etnică în Dobrogea, sub aspect demografic, etnic, toponimic; interiorul țărănesc modern între modă și kitsch; buhaiul actual, relică între ancestral și modern; practici funerare și conotații sacre ale dansului; repertoriul narativ într-o comunitate românească de pe valea Timocului sau cromatica populară românească – înțelegi câtă aplecare spre om, spre problemele lui și mai ales sufletul lui există în toate aceste demersuri aparent aride. Rupți de tradiție și abrutizați de exigențele unei societăți a plăcerilor imediate, putem fi în pericol de a ne mulțumi exclusiv cu satisfacțiile clipei. Or, audierea unor asemenea teme, într-o lume a accizelor, TVA-ului, dobânzilor la împrumut și credite, malluri și facturi de tot soiul, ne demonstrează că cercetători cu un aer înșelător anacronic sunt în mod covârșitor conectați la perenitatea și veșnicia spiritualității românești, în ultimă instanță, la conservarea identității noastre culturale. ■

Florentina DOLGHIN

MIȘCAREA MEMORANDISTĂ

VODA! MEMORANDIST DE FRUNTE GEORGE POP DE...		AUREL SUCIU AXĂ NEAM (POPOR)	IDOLI „TRIBUNA” DIN ARDEAL TEODOR BRANIȘTE			PUNEREA BAZELOR MIȘCĂRII ATMOSFERĂ (FIG.)
					NICU ENE ALT MEMO- RANDIST (IOAN)	
SITE! CAPITALA HABSBURGICĂ UNDE A AJUNS MEMORIUL			A REDACTAT MEMORIUL ÎN 1892 (GEORGE) PLANTĂ DE APĂ			
			COTE PĂRȚI A URMĂRI CEVA (POP)			
A CUPPINS 900 DEROMĂNI CARE AU PLECAT LA VIENNA 28 MAI 1892	ION LUCA CARAGIALE CORECT			TRASUL LA TINTĂ AICI S-A RIDI- CAT UN MO- NUMENT LUI IOAN RAȚIU		
						FRANZ JOSEPH, CĂRUIA I S-A ÎNMÂNAT MEMORIUL
ÎN PLEN! ÎNSUȘIT		AVANTAJE DAT CU TURCII				
			AUGUSTIN RADU		ÎN TEMĂ! PIATRĂ PREȚIOASĂ	
AICI ÎNCEPE PROCESUL MEMORAN- DISTILOR LA 7 MAI 1894			DIONISIE ROMAN ÎNCEPE CORIOLANI			SCRIITOR FRANCEZ CARE A SCRIS FAVORABIL DESPRE ACȚIUNE
	SUNT DIN SIBIU!	MOTIV, PROBLEMĂ SOCIALĂ IULIU LA CAPI				
SEPTIMU ALBINI „INCULPAȚI” AVOCATUL INCULPAȚILOR (ȘTEFAN POP)				LA PĂLĂRIE VASILE GOLDIȘ		
			CASĂ DE LUX			
AICI S-A TIPA- RIT UN PRIM MEMORIUL REDACTAT ÎN 1892 ÎN SUITĂ!			UNUL DIN „INCULPAȚI” (VASILE)			

DIALOG CU CITITORII

PREVIZIUNE SAU DORINȚĂ

Domnul CONSTANTIN BUCOȘ, din Iași, ne trimite la redacție o scrisoare din care redăm câteva pasaje:

„1 decembrie însemnează pentru viața poporului românesc cea mai înălțătoare zi, cel mai sfânt moment din istoria neamului, moment pe care l-am așteptat de două mii de ani (...) 1 decembrie e ziua onomastică a poporului nostru.”

Aceste cuvinte au fost rostite de profesorul Neculai Martiniuc, director al Liceului Comercial de băieți „Gh. Gh. Mărzescu” din Iași, la 1 decembrie 1936, la adunarea festivă a școlii prilejuită de aniversarea a 18 ani de la Marea Unire. Iată că acest gând al profesorului s-a înfăptuit după 54 de ani, când ziua de 1 decembrie a devenit zi națională a României. Cea mai mare sărbătoare a țării marchează cel mai important eveniment din frământata istorie a poporului nostru, data când s-a constituit statul național unitar român.

O ÎNDREPTARE

Domnul IOSIF-SORIN BENDEA, din Cluj-Napoca, ne semnalează faptul că în numărul 9, din luna septembrie 2005, la rubrica TELEX, de la pagina 54, titlurile celor două articole publicate au fost din greșeală inversate. Astfel, articolul

din partea de sus a paginii este Nedreptățiții alsacieni, iar cel din partea de jos Cei trei etrusci.

Ne bucură atenția cu care ne urmărește cititorii noștri și ne cerem scuze pentru această greșeală, survenită într-o fază a procesului tipografic în care nu am mai putut interveni pentru a o corecta.

STRADA BATIȘTEI

Domnul DUMITRU CIO-CIOIU, fidel corespondent al revistei noastre, ne roagă să-i răspundem de unde vine numele străzii Batiștei.

Pe la mijlocul secolului XVII, un aventurier italian, pe nume Baptista Velleli, a venit în Țara Românească. El a reușit să-și atragă bunăvoința marilor boieri și a domnitorului Radu Mihnea (1601-1602; 1611-1616; 1620-1623), care l-a copleșit cu bogății. Baptista Velleli și-a construit o locuință superbă înconjurată de grădini imense, chiar în zona unde este azi strada care îi poartă numele. E greu de precizat amplasamentul reședinței lui Velleli. Pe patul de moarte, domnitorul l-a recomandat pe Baptista Velleli fiului său, Alexandru Coconul. Sub domnia acestuia, influența italianului a crescut necontenit. El a fost amestecat în toate evenimentele politice ale epocii. În timpul lui Alexandru Iliaș (1627-1629) influența lui

Velleli ajunge la apogeu, dar marea sa avere avea să-și afle sfârșitul în chiar creșterea ei. Cronicarul Miron Costin a relatat moartea acestuia în termeni violenți. Înfuriați împotriva favoritului domnului, căruia îi atribuiă toate nenorocirile lor, țărani i-au cerut domnitorului să-l predea. L-au tăiat cu toporul în bucăți, chiar sub ochii domnului. În furia lor, țărani n-au vrut să mai rămână nici o urmă din acest venetic și i-au aruncat rămășițele în canal. Numele său însă a supraviețuit prin strada care îi poartă astăzi numele. Așa prezintă povestea acestui aventurier Ulysse de Marsillac, în lucrarea sa Bucureștiul în veacul al XIX-lea.

CERERI ȘI OFERTE

CONSTANTIN BOTU, Timișoara, str. Sever Bocu, bl. 320, ap. 10, telefon 0356.418.026, oferă colecția completă.

DAN BUDEA, Brașov, str. Tudor Vladimirescu, nr. 38A, bl. 4A, ap. 36, telefon 0268.425.867, oferă colecția completă.

TOMA BĂRBULESCU, București, str. Thomas Masyrk nr. 6, ap. 3, sector 2, telefon 021.313.3656, oferă numerele: 8, 9/1967; 4, 5, 8, 9, 11/1968; 1, 2, 6, 9/1969; 8/1971; 7, 10/1974; 9/1975; 5, 9, 10, 11/1976; 6/1978; 3, 4/1979; 10/1981; 10, 12/1987; 2/1988; 4-6/2000.

Rugăm autorii și colaboratorii revistei noastre să ne trimită fotografiile care însoțesc articolele pe adresa de e-mail: mistoric1967@yahoo.com

CONTENTS (Romanian history) M. Djuvara The Parliament and the press • S. Ispas, L. Zamani, T. Stănescu-Stanciu Christmas Eve • N.Șt. Noica The Home Office returns home • M. Ghiteșcu Conversing about the Revolution with the former Ambassador of Portugal, Mr. José Augusto Seabra (III) • N. Ionescu-Ghinea Churches demolished on Ceausescu's orders • E.M. Ionescu Recollections from the WWII • A. Brezianu Memories about „Voice of America” (II) • G. Gafencu Unpublished diaries (IV) • M. Regneală The University Foundation Carol I (II) • G. Filitti Letters from former days • M. Sala Journey through life with Iorgu Iordan (VI) • E. Chele The story of a deported woman from Bessarabia (XII) • I. Zănescu, C. Ene The Austrian troops, three times in Bucharest • D. Matei The first conference of Romanian and Moldavian historians • Romanian Documents at Hoover Institution (L)

SOMMAIRE (Histoire roumaine) M. Djuvara Le Parlement et la presse • S. Ispas, L. Zamani, T. Stănescu-Stanciu Les traditions du Noël • N.Șt. Noica Le Ministère de l'Intérieur revient chez lui • M. Ghiteșcu Entretien avec l'Ex-Ambassadeur du Portugal, José Augusto Seabra, sur la révolution (III) • N. Ionescu-Ghinea Les églises démolies à l'ordre de N. Ceausescu • E.M. Ionescu Journal de la deuxième guerre mondiale • A. Brezianu Souvenirs de „Voix d'Amérique” (II) • G. Gafencu Journal inédit (IV) • M. Regneală La Fondation Universitaire Carol I (II) • G. Filitti Lettres d'antan • M. Sala Voyager dans la vie à côté de Iorgu Iordan (VI) • E. Chele L'histoire d'une déportée de Bessarabie (XII) • I. Zănescu, C. Ene Les troupes autrichiennes entrent la troisième fois en Bucarest • D. Matei La première conférence des historiens de Roumanie et de la République de Moldavie • Documents roumains à Hoover Institution (L)*

СОДЕРЖАНИЕ (Румынская история) М. Джуvara Парламент и пресса • С. Испас, Л. Замани, Т. Стэнеску – Станчу Рождественские обряды • Н.Шт. Нойка Министерство Внутренних Дел возвращается домой • М. Гитецеску Беседа с бывшим послом Португалии, Жозе Аугусто Сеабра, о революции (III) • Н. Ионеску-Гиния Храмы, разрушенные по приказу Н. Чаушеску • Е.М. Ионеску Военные записки • А. Брезиану Воспоминания о „Голосе Америки” (II) • Г. Гафенку Неопубликованный дневник (IV) • М. Регнеалэ Университетский фонд Карола I (II) • Дж. Филитти Былые письма • М. Сала Путешествия по жизни вместе с Иоргу Иордану (VI) • Е. Келе Повесть ссыльной из Бессарабии (XII) • И. Зэнеску, К. Ене Австрийские войска – три раза в Бухарест • Д. Матеи Первая конференция историков из Румынии и Республики Молдовы • Румынские документы в Институте Гувера (L)

INHALT (Rumänische Geschichte) M. Djuvara Der Parlamentarier und die Presse • S. Ispas, L. Zamani, T. Stănescu-Stanciu Bräuche zur Weihnachtsfeier • N. Șt. Noica Das Innenministerium kehrt in sein Haus zurück • M. Ghiteșcu Dialog mit dem ehemaligen Botschafter Portugals, José Augusto Seabra, über die Revolution (III) • N. Ionescu-Ghinea Auf Befehl N. Ceausescus abgerissene Kirchen • E.M. Ionescu Kriegseintragungen von „Voice of America” (II) • G. Gafencu Unbekanntes Tagebuch (IV) • M. Regneală Die Universitäre Stiftung Carol I (II) • G. Filitti Briefe aus anderer Zeit • M. Sala Durch das Leben reisend mit Iorgu Iordan (VI) • E. Chele Die Geschichte einer Deportierten aus Bessarabien (XII) • I. Zănescu, C. Ene Die österreichischen Truppen dreimal in Bukarest • D. Matei Die erste Konferenz der Historiker aus Rumänien und der Republik Moldau • Rumänische Dokumente an der Hoover Institution (L)

SUMARIO (Historia rumana) M. Djuvara El Parlamento y la prensa • S. Ispas, L. Zamani, T. Stănescu-Stanciu Costumbres para las Fiestas Navideñas • N.Șt. Noica El Ministerio del Interior vuelve a casa • M. Ghiteșcu Diálogo con el Ex-embajador de Portugal José Augusto Seabra sobre la revolución (III) • N. Ionescu-Ghinea Iglesias derrumbadas por orden de N. Ceausescu • E.M. Ionescu Apuntes de guerra • A. Brezianu Recuerdos desde „La Voz de América” (II) • G. Gafencu Diario inédito (IV) • M. Regneală La Fundación Universitaria Carol I (II) • G. Filitti Cartas de antaño • M. Sala Viajando por la vida junto con Iorgu Iordan (VI) • E. Chele La historia de una desterrada de Besarabia (XII) • I. Zănescu, C. Ene Las tropas austriacas tres veces en Bucarest • D. Matei La primera Conferencia de los historiadores de Rumania y la República de Moldavia • Documentos rumanos en Hoover Institution (L)

magazin istoric

Apare lunar, se găsește de vânzare la chioșcurile de difuzare a presei. Abonamentele se fac la oficiile poștale, factorii poștale de la orașe și de la sate sau la redacție.

Cititorii din străinătate se pot abona prin S.C. Rodipet S.A. cu sediul în Piața Presei Libere nr. 1, Corp B, Sector 1, București, România la P.O. Box 33-57, la fax 0040-21-224.05.58 sau e-mail abonamente@rodipet.ro; subscriptions@rodipet.ro sau on line la adresa www.rodipet.ro
Abonamentul pe un an – 80 dolari USA (țări europene);
90 dolari USA (țări extraeuropene)

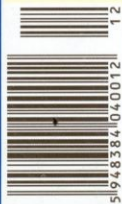
Tiparul executat la Compania Națională a Imprimeriilor „Coresi” S.A. – București

ISSN 0541-881X

Lei 2,50 RON - Lei 25 000 ROL

magazin istoric

5948384040012 12